

NÉMETH JÓZSEF

**Műszaki fejlődés – természettudományos műveltség
Műszaki és Természettudományi Egyesületek,
Társaságok Magyarországon**

Készült
a MTESZ alapításának 50. évfordulójára

Budapest, 1998

NÉMETH JÓZSEF

**Műszaki fejlődés – természettudományos műveltség
Műszaki és Természettudományi Egyesületek
Szövetségének története
1948–1998**

Készült
a MTESZ alapításának 50. évfordulójára

Budapest, 1998

Lektorálták:
FALLER GUSZTÁV a műszaki tudományok doktora
TERPLÁN ZÉNÓ akadémikus

Nyomdai előkészítés:
PÁKH ALBERTNÉ (BME)

Tipográfia:
DR. ANTAL JÓZSEFNÉ MTESZ Házinyomda

Korabeli fényképek számítógépes feldolgozása:
LŐRINCZE GÉZA

Készült a MTESZ Házinyomdában
Felelős vezető: BUDAI LÁSZLÓ

Felelős kiadó:
DR. HALMAI LÁSZLÓ MTESZ főigazgató

©DR. NÉMETH JÓZSEF, 1998

Budapest, 1998

Üdvözet az olvasónak

Évezredünk fordulóján ünnepeljük Társaságunk megalakulásának 50. évfordulóját. A harmadik évezred küszöbén a szokásosnál is mélyebben vizsgáljuk múltunkat, jelenünket, viszonyunkat önmagunkhoz és a világhoz. A jövőt tervezzük, tesszük – s ehhez segítségül a múltba (is) visszanezünk. Történelmünk, tetteink, nagyjaink – akarásuk és eredményeik – mutatják, valószínűsítik azt az utat, amelyen járhatunk.

A természettudósi, mérnöki lét fundamentumához tartozik a környezet ismerete, törvényeinek kutatása, s ezek alkalmazásával az emberiséget szolgáló alkotások létrehozása. A környezetünkhöz szervesen tartozik a történelmi múlt is. Mit akartunk? Mit tettünk? Mit sikerült elérni? E kérdések vizsgálata, összetetésük a jelennel, biztosabbá tesz a prognózist, a jövő tervezését.

A múlt erőt, hitet is ad. A tettek, eredmények mögött mindig ott állt, fel-felvillan az egyén, aki nemzedékeken átörökítve soha el nem fogyva, mindig újabbat, nemesebbet akart. Akart jobb jövőt, boldogabb élethelyzetet családjának, nemzetének. Múltunk példamutató nagyjai helytállása buzdítást ad a jelen, s a jövő tudósainak, mérnökeinek. Mutatja: a mindig megújulni kész emberi erő és kitartás, annyi küzdelem árán is, annak ellenére is, képes maradandót létrehozni, alkotni.

A bennünket körülvevő házak, utak, hidak, a bennünket ellátó ivóvízhálózatok, élelmiszer-gazdaságunk, a minket nevelő tanárok, a jövőt formáló informatikai hálózatok hirdetik az alkotó ember neve, munkája beleégett szervesül jelenünkben, jövőnkbe.

De az egyén nem egyedül alkotott. Szakmai kultúrák, közösségek vették, veszik körül. Közösségek, melyekben kifejtették, megmérték gondolataikat, terveiket, melyek buzdítást közöltek, üzenve: nem vagy egyedül. Az egyén, és közösség dialektikája adja történelmünk erőterét.

E gondolatokkal adjuk át az olvasónak kötetünket, amely rendszerez, megörökít, értékeket mutat fel, építve a korszerű nemzetismeretet, nemzettudatot, hirdetve a tudás és alkotás jövőt formáló erejét.

Kívánjuk, hogy a könyv lapjainak forгатása adjon mélyülő ismereteket és járuljon hozzá jövőnk tisztábban látásához.

Budapest, 1998. november 3-án

Havanna Lutz Gus'

a MTESZ elnöke

Útravaló – Bevezető helyett

„Mert vannak dolgok, melyeknek emlékezete nélkül nincsen jövőendő.”
(Kossuth Lajos, 1854)

Fél évszázad az ezredforduló küszöbén már nem egy emberöltő. A Kárpát-medencében élő magyarság több mint ezeréves történetében szinte egy pillanat csupán. Egy helyét egyre jobban megtaláló szövetség életében ez a történelem. Mit tettünk a magyarországi technika és természettudományos műveltségért?

A MTE SZ fél évszázada nem csupán a szövetség története, hiszen az ötven év egy sokszor zátonyokon is étkelő, utat kereső nemzet történetének része. De a szövetség egyesületeinek története nem csupán 50 év, hiszen a legrégebben alapított – a Magyarhoni Földtani Társulat – másfélszáz esztendeje meghatározója tudományterületének. S az 1867-es kiegyezéshez vezető úton már ott volt az Országos Erdészeti Egyesület, a *Magyar Mérnök Egylet – mely joggal tekinthető a MTE SZ elődintézményének* –, majd a sort folytatta a Matematikai és Fizikai Társulat, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület. A 20. század hajnalán indult útjára a Magyar Elektrotechnikai Egyesület.

A következő évtizedek újabb – napjainkban is működő – műszaki és természettudományos egyesületek vagy elődintézmények alapítását hozták. 1907-ben jött létre a Magyar Kémikusok Egyesülete, s a Magyar Karszt és Barlangkutató Társulatot 1910-ben, a Magyar Hidrológiai Társaságot 1917-ben, a Magyar Meteorológiai Társaságot 1925-ben, a Bőr-, Cipő- és Bőrfeldolgozóipari Tudományos Egyesületet 1930-ban, s az Optikai, Akusztikai, Film és Színháztechnikai Tudományos Egyesületet 1933-ban alapították.

Az előzőek mellett jött létre a MTE SZ alapításának évében (1948) a Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesület, valamint a Textilipari Műszaki és Tudományos Egyesület.

A következő évben (1949) nyolc olyan egyesület alakult, amely tevékenységét már a MTE SZ kereteiben kezdte: Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület, Építéstudományi Egyesület, Gépipari Tudományos Egyesület, Híradástechnikai Tudományos Egyesület, Közlekedéstudományi Egyesület, Magyar Biokémiai Egyesület, Magyar Élelmiszeripari Tudományos Egyesület és a Szilikátipari Tudományos Egyesület.

1950–1956 közötti időben újabb hét egyesület kezdte meg munkáját: Faipari Tudományos Egyesület, Magyar Agrártudományi Egyesület, magyar Asztronautikai Társaság, Magyar Biológiai Társaság, Magyar Földmérési, Térképészeti és Távérzékelési Társaság, Magyar Geofizikusok Egyesülete és a Méréstechnikai, Automatizálási és Informatikai Tudományos Egyesület.

1957 és 1970 között alakult meg a Magyar Biofizikai Társaság, a Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület, a Neumann János Számítógéptudományi Társaság és a Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság.

Közel két évtizedik nem alakult meg újabb egyesület. A szövetség életében is 1990 határáig. 1998-ig nyolc újabb egyesület, társaság jött létre vagy kezdett új utakat járni. Ilyen a Gazdálkodási Tudományos Társaság, a Magyar Biomassza Társaság, a Magyar Energetikai Társaság, a Magyar Építőipari Szövetség, a Magyar Genetikai Szövetség, a Magyar P. B. Gázipari Egyesület, a Magyar Településfejlesztők és Felújítók Társasága, valamint a Magyar Tudományos-, Üzemi és Szaklapok Újságíróinak Egyesülete.

Federation of Technical and Scientific Societies
See our World Wide Web site...

1948 50 1998

*National Information Network
of Houses of Science and Technology*

MTESZ
Információs Hálózat

www.mtesz.hu

Látogass meg az Interneten...

Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége

1948-1998

Monográfiánk bemutatja a szövetséghez tartozó egyesületek történetét, amely egyben a magyar gazdaság s ezen belül a magyar ipar, valamint a magyarországi természettudományos kultúra és művelődés fő állomomásainak rajza is.

Emléket állít a nagy elődöknek, akik a magyar történelem sokszor viharos másfél századában nem csupán honi földön, de szerte a világban terjeszteni tudták egy kis nép műszaki és természettudományos eredményeit.

S a lassan véget érő 20. század nehéz örökséget adott a magyar népnek. Két világháború, két békekötés, s területének egyharmadára csökkenése – ez is e század mérlege. Történelmi forgószelek söpörtek, s nagy földindulások tanúja volt ez az ország. A talpon maradásnak sokszor nagy ára volt, de elkerültük a kis népek csapdáját, az önmarcangoló széthullást.

Európa és a világ számon tartott és tart bennünket, s velünk lesz teljesebb és más a következő évezred. S hogy mit tudott és tud rólunk a világ, az alkotó ember hétköznapiainak mozaikjaiból épül tovább.

Ebben a világ felé tárulkozásban benne volt technikai kultúránk. Sokszor kevesebbet tudtak rólunk, melyről nem mindig mások tehettek. Viszont gyárák születtek, s hírül vitték mérnökök álmát megvalósító mesterek keze nyomán készült gyártmányainkkal, hogy érdemes figyelni ránk. S ebben a néha különös, idegenek számára nemcsak nyelvében nehéz magyar történelemnek elválaszthatatlan része volt a műszaki és természettudományos értelmiség, s a nekik otthont és sokszor védelmet adó szövetség is.

Voltak a műszaki és természettudományi társaságoknak, egyesületeknek s a szövetségnek hullámvölgyei? Minden bizonnyal! Hiszen munkájukat ebben az országban végezték, amelynek történelme nem szűkölködött a megpróbáltatásoktól.

A MTESZ 50 éve is mindennek hű tükre. Ablakot tudott nyitni a világra, s egyesületeiben, technikai házaiban otthonra lelt a jó szóra, szakmai vitákra éhes, nem egyszer identitás zavaival küzdő, sokszor méltatlanul mellőzött műszaki értelmiség.

A szerző – aki több mint 30 éve oktatja és kutatja a műszaki értelmiség és a hazai technikai kultúra történetét – szeretné e monográfiával is bizonyítani, hogy a magyar műszaki és természettudományos értelmiség s az őket összefogó MTESZ benne volt és lesz Magyarország gazdasági- és közéletében, s tagjain keresztül ott volt s lesz a technikai kultúra mérföldköveinek lerakásában.

Budapest, 1998. június 29.

I. Műszaki Természettudományi Egyesületek és Társulatok a kezdetektől a II. világháborúig

1. Egyesületi és társulati élet 1848–1918 között

A magyar 19. század gazdasági, társadalmi fejlődés három fontos – egymáshoz kapcsolódó – eseménysor határozta meg: a reformkor, az 1848–49-es forradalom és szabadságharc, valamint az 1867-es kiegyezés. A nemzeti nyelv, a kultúra megteremtéséért folyó küzdelem együtt járt az ipar – a nyugat-európai értelemben vett nagyipar – létrehozásával.

A nyugat-európai ipari forradalmak hatása néhány évtizedes késéssel, az 1830–40-es években, különösen az ún. Védegylet mozgalomban jelentkezett Magyarországon, s melynek hatására több ipari üzem jött létre. Például 1836-ban Óbudán üzembe helyezték az Első Duna-Gőzhajózási Társaság hajógyárát, ezt követte *Röck István* (1812–1882) gyárának 1840-es alapítása, majd a Pesti József Hengermalom 1841-es üzembe helyezése. *Ganz Ábrahám* (1814–1867) 1845-ben kezdte meg 1844-ben alapított gépgyárában a termelést.

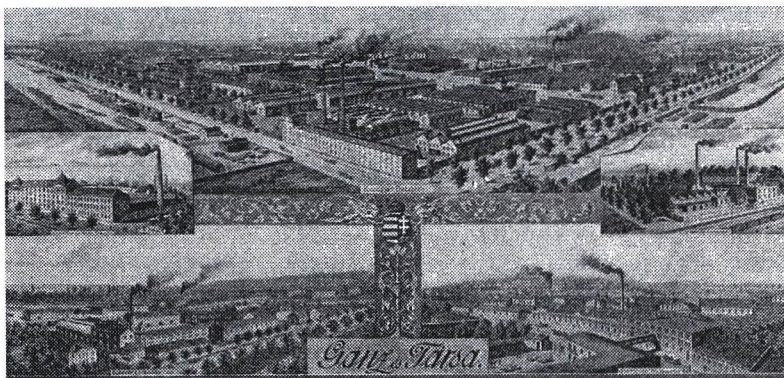
A pozsonyi országgyűlés 1836-ban fogadta el az első vasúti törvényt (XXV. tc.), amely 13 vasútvonal tervét sorolta fel. Az első magyarországi vasútépítési engedélyt 1836. február 26-án báró *Sina Schönerer* mérnök kapta. Az első gőzvontatású vasútvonalon Pest és Vác között 1846. július 15-én 59 perc alatt tették meg a 33,6 km-es utat. (Ez volt Európa 11. vasútvonala.)

Ganz Ábrahám felismerte a nagy lehetőséget, s 1854-től ún. kéregöntési technikával gyártotta vasúti kerekeit, melyekből 1867-re már 100 ezer darabot készített el. E technikával és gyártmánnyal európai hírűvé tette a gyárat. Erre az időszakra tehető az 1776-ban alapított Valero-selyemgyár jelentős fejlesztése. A magyarországi ipari forradalom nem a nyugat-európai ipari forradalmak kései másolata, megismétlése volt, hanem sajátos fejlődési feltételek között ment végbe.

Az 1867-es kiegyezés – amelynek alapján létrejött az Osztrák–Magyar Monarchia – érdemi hatást gyakorolt az ország gazdasági s ezen belül ipari fejlődésére. A dualizmus kora, Magyarország gazdaságtörténetében a modern iparosodás kibontakozásának, a gépi nagyipar kialakulásának is látványos gyorsaságú fejlődésének időszaka.

Melyek voltak a legjellemzőbb iparágak a 19. század végén? A vas- és fémipar, a gépgyártás, a közlekedési eszközök gyártása, majd a századfordulótól a villamossági és műszeripar.

A vasművek egy részében sorra alkalmazásra kerültek az ipari forradalom technikai újításai, majd a kiegyezést követő években kezdetét vette az olcsó és tömeges acélgyártás a Bessemer-, majd a Martin-féle eljárás alkalmazásával.

A már ismert Ganz-gyár mellett egyre fontosabb szerepet kapott Röck István gépgyára, amelyben 1853-tól már gőzüzemű cséplőgépeket is gyártottak. (Ebben az időben fő gyártmányaik közé tartozott a gőzkazán, valamint selyem- és dohánygyári gépek.) A Schlick-Nicholson Gép-, Waggon és Hajógyár Rt. vasszerkezeteket, kazánokat gyártott. (Itt készült többek közt az Operaház színpadának vasszerkezete, a Fővármház (1953-tól Közgazdaságtudományi Egyetem) épülete, az MTA tetőszerkezete. Fokozatosan növelte termelését a Láng gyár, a MÁVAG, valamint az 1891-ben alapított Fegyver- és Gépgyár. A MÁV Gépgyárban 1873-tól indult a mozdonygyártás. A vasúti járműgyártás nemzetközi elismerését mutatja, hogy a MÁVAG kéthengeres gyorsvasúti mozdonya az 1900-as párizsi világkiállításon nagydíjat kapott.

A motorteknika fejlődésében forradalmi változást hozott Bánki Donát (1859–1922) és *Csonka János* (1852–1939) 1893. február 11-én bejelentett találmánya a „carburátor”, más néven porlasztó. A járműipar mellett figyelemre méltó a 19. század második

felében a mezőgazdasági gépgyártás. Vidéken, az 1850-es években Németországból Magyarországra települt *Kühne Ede* (1839–1903) mosoni gépműhelye fejlődött jelentős mezőgazdasági gépgyárrá.

A 19. század utolsó évtizedeiben jött létre az erősáramú elektrotechnika, melynek fejlődéséhez több találmánnyal és gyártmánnyal tudott Magyarország hozzájárulni. *Jedlik Ányos* (1800–1895) hitelt érdemlően 1858-ban felismerte a dinamó elvét, majd 1861-ben elkészítette első gépét.

A Ganz gyár három kiváló mérnöke: *Bláthy Ottó Titusz* (1860–1939), *Déri Miksa* (1854–1938) és *Zipernowsky Károly* (1853–1942) 1885-ben szabadalmaztatta a transzformátort. A Ganz gyár hamarosan villamos vontató motorokat is kezdett gyártani, s ennél fogva a nagyvasúti villamos vontatásban is komoly szerepet kapott. Ehhez érdemben járult hozzá a gyár neves konstruktőre *Kandó Kálmán* (1869–1931), aki 1894-ben lett a gyár munkatársa.

A közlekedés és az ipar energiaforrását a szénbányászat, alapvető nyersanyagát a vasércbányászat biztosította. A brennbergi bányák mellett (ahol 1753-ban elkezdődött a magyarországi szénbányászat) a dorogi medencében és a Mecsekben is fokozódott a termelés. 1848-ban Salgótarján környékén, 1865-ben Ajkán kezdődött el a szén kitermelése. tatabánya környékén 1896-ban vette kezdetét a szénbányászat. Várpalotán a lignit kitermelés 1886-ban indult. Az ország széntermelése a kezdetektől 1830-ig összesen félmillió

tonnára tehető, majd az éves átlagos termelés az 1831–1866 közötti 192 ezer tonna/évről az 1893-ig terjedő időszakban átlagosan 2,153 millió tonna/évre, majd 1894–1910 között 6,967 millió tonna/év átlagos értékre nőtt.

A szénbányák közelében a vasgyárak jöttek létre. Az Angol–Magyar Bank közreműködésével 1871-ben Salgótarjánban megindult a vasgyártás. Itt a Gömör vidéki nyersvasat dolgozták fel. Az ország teljes vasérctermelése is rohamosan fejlődött. 1876-ban már 52 500 t/év volt.

A 19. század végének technikai kultúrája megkívánta a növekvő számú, jól képzett szakmunkás mellett a mérnökök létszámának gyarapodását is. Ehhez megfelelő képző intézményekre volt szükség.

A reformkor évtizedeiben az értelmiség létszáma – mint *Szekfü Gyula* (1883–1955) Három nemzedék című munkájában megállapította – 10 000 körül volt. *Fényes Elek* (1807–1876) Magyarország statisztikája című, 1842-

Bánki Donát

ben megjelent munkájában e számot magasabbra teszi ugyan, de egyik monográfiában sem tudják számszerűsíteni a műszakiakat, akiknek létszáma ebben az időben elenyésző volt.

Néhány neves műszaki és természettudományos végzettségű szakember mellett főleg külföldi mérnökök dolgoztak Magyarországon. Kivételt képez a montanisztika: a Selmeci M. Kir. Bányász és Erdész Akadémia fennállásának első évszázadában (1770–1870) 5373 kohászatot is tanult bánya- és erdőmérnököt bocsátott ki. (Az 1880-as népszámlálás adatairaiban találkozunk először **mérnök**, **gépész** foglalkozási kategóriával, ahol létszámuk 2627 volt. Az összehasonlítás lehetősége miatt megemlítjük, hogy tanító, tanár ekkor (1880) 30 505 fő volt, ügyvéd, közjegyző 4917, s az orvos, sebész, bába foglalkozási kategóriában 11 919 főt találunk.)

Az 1735-ben alapított selmeci bányaiskola 1763-tól új tanszékeket s 1770-ben Akadémia rangot kapott. Neves tanárai biztosították a színvonalas bánya-, majd kohó- és erdőmérnök képzést. A bányásziskola első tanára *Mikoviny Sámuel* (1700–1750) a jeles mérnök-polihisztor volt.

Az 1782-ben alapított Institutum Geometrico-Hydrotechnicum-ban (Mérnöki Intézet) megkezdődött a földmérő és vízépítő mérnökök képzése. *Beszédes József* (1787–1852), *Huszár Mátyás* (1784–1843), *Vásárhelyi Pál* (1795–1846) – hogy csak a legnevesebbeket említsük – szereztek itt diplomát, s érdemben járultak hozzá a magyarországi vízügyi munkálatokhoz. 1797-től működött a *Festetich György* (1755–1819) – Széchenyi anyai nagybátyja – által alapított keszthelyi Georgikon.

A 19. század 40-es éveinek magyarországi iparfejlesztése egyre sürgetőbbé tette az e területen megindítandó felsőfokú szakemberképzést. A létrehozandó Műegyetem helyett – melynek megvalósulását szorgalmazta *gr. Széchenyi István* (1791–1860) is – 1846-ban az Ipartanoda nyitotta meg kapuit, ahol gépészeket, valamint vegyészeket képeztek.

Az Ipartanoda tanárai

A magyar nyelvű műszaki szakirodalom terjesztésében, ápolásában jelentős szerepet kapott az 1838-ban Egerben megjelent **„Hétlapok** – műtudomány és egyéb hasznos

ismeretek terjesztésére” című folyóirat. A műtudományról a következőket fogalmazták meg: „A műtudomány nevezet alatt szorosán véve azon ismeretek összességét ért-
hetjük, melyek által egyedül csak az ész vezérelte emberi kéznek ügyessége – s alkalmas
eszközökkel véghezvitt munkássága alkot a természetes durva anyagokból hasznos és
gyönyörűt szülő műveket.”

A **Hétlapok** olvasmánya lett Széchenyinek is. Érdeklődése nem kordivat. Találónan
állapította meg *Kisfaludy Liphay Sándor* (1847–1905): Gr. Széchenyi István műszaki
alkotásai című munkájában: „Ha magyar főúr helyett angol polgárnak születik, bizonyára
korának leghíresebb mérnökévé válik.”

Széchenyi megannyi más mellett fontosnak tartotta a szakképzett munkaerőt. Már
1830-ban megjelent *Hitel* című munkájában megfogalmazta: „A tudományos emberfő
mennysége a nemzet igazi hatalma. Nem a termékeny lapály, hegyek, ásványok, éghajlat,
s a többi teszük a közérőt, hanem az ész, mely azokat józanul használja.”

Az 1848/49-es forradalomban és szabadságharcban ott találjuk a korabeli műszaki és
természettudományos végzettségű értelmiség több képviselőjét (*Jedlik Ányos* [1800–
1895], *Görgey Artúr* [1818–1916], *Juhász Károly* [1817–1853]), *Debreczeni Márton*
(1802–1851), *Péchy Antal* (1822–1895), *Romhauer Tivadar* (1803–1855), *Petzelt Józsefet*
(1805–1850) a gyakorlati mértan tanárát 1848. május 29-én megbízták a Magyar Hadi
Főtanoda megszervezésével. 1848. április 9-én kiadták „Az összes ipartanodai hallgatóság
kívánatai”-t összegző 12 pontot. 1848. április 10-ére összehívták – *Gelenczei Pálnak*, az
Institutum Geometrico Hydrotechnicum tanárának kezdeményezésére – a pest-budai
mérnökök első gyűlését, ahol 10 pontban foglalták össze elképzeléseiket.

Milyen kérdések foglalkoztatták ebben az idő-
ben a műszakiakat? Példaként álljon itt kettő:

1. „Legyenek országos vállalataink fő és leg-
főbb főnökei honfiak.”

2. „Vetessék el a mindenütt bukott, de a szak-
mát magát legjobban megbosszuló bureaucra-
tikus rendszer, nyitassék könnyebb út az ipari
tehetségeknek, minden állami és magánmun-
kálatok nyilvánossá tétessenek.”

A javaslatokat felterjesztették gr. *Széchenyi
István* közmunkaügyi miniszterhez, aki támogatásáról biztosította a mérnököket.

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc
leverése utáni állapotokat és hangulatot jól
érzékelteti *Jedlik Ányos* 1850. április 27-i fel-
jegyzése: „Reánk nehezültek e szomorú idők,
midőn inkább a vak sors, mint az érdem látszik
kormányozni a dolgok folyamát!” Az eddig
működő műszaki felsőoktatási intézmények a
különböző összevonások miatt hosszú ideig nem
adtak ki mérnöki oklevelet, s a tanítás nyelve is
1860-ig a német volt. Érdemi változás e vonat-

Az összes ipartanodai hallgatóság kívánatai.

1. A pesti kir. József-ipartanodának minél előbb ösztönözve-
tetemű (Polytechnicum) megalakítása.
2. Az intézetnek mindenkép megfelelő épület.
3. Egy ösztönözve-teműhöz illő minél előbbi tökéletes felsze-
rés.
4. Az ösztönözve-temű igényeinek megfelelő könyvtár, s ennek
tanulók általi használatlata.
5. A bécsi polytechnicumtól, valamint egyéb tanintézetektől
tökéletes függolensége.
6. Minden rendes tanár tartozzék vagy már létező, vagy általa
szerkesztendő magyar tankönyv szeriot előadul.
7. A szöksegekhez képest tanárségdeknek minél előbbi kiue-
vezése.
8. Francia, orosz nyelv, rögtön díjmentesen hallgathatosa, s
az angol nyelv minél előbbi tanítása.
9. Szabad tanítás és tanulhatas.
10. Az intézet hallgatóinak a tanári ölésekbeni képtisélete.
11. Magán és rendes hallgatók tejesz szerint, évenként vagy
tanfolyam végével nyilván vizsgálata.
12. Az igazgatási tanári ölésekre kívánjuk utruhatatul, köz-
bizodalma tanár elnöklete alatt.

Pest, april 9. 1848.

Az összes ipartanodai hallgatóság
határozatából

MARAI VINCE

kozásban is az 1867-es kiegyezés után következett be. *Eötvös József* (1813–1871) vallás és közoktatási miniszter 1870 április 7-én terjesztette a képviselőház elé törvényjavaslatát a Műegyetem újjászervezéséről, melyet Ferenc József (1830–1916), király 1871. július 10-én hagyott jóvá, s létrejött az önálló szervezeti keretekkel rendelkező Műegyetem.

Mint korábban említettük, a magyar 19. század gazdasági, társadalmi fejlődését három fontos – egymáshoz kapcsolódó – eseménysor határozta meg: a reformkor, az 1848/49-es forradalom és szabadságharc, valamint az 1867-es kiegyezés.

Jedlik Ányos

Miután rövid áttekintést adtunk e folyamatok iparpolitikai hatásáról, nézzük meg, hogy a különböző – s mondandónk szempontjából fontos – műszaki és természettudományos egyesületek, társaságok életében a korszak milyen eredményt hozott.

A Tudós Társaság (mai nevén Magyar Tudományos Akadémia) 1825-ös alapítása után csak az 1831-es első nagygyűlésen fogadja el alapszabályát. A **Magyar Tudós Társaság** – ekkor már így nevezi magát – 6 osztályt hozott létre, köztük a matematikai és természettudományi osztályt. A természettudományi osztálynak 2 pesti és 2 vidéki tagja volt. Találón fogalmazta meg a korabeli Akadémiáról *Sötér István* (1913–1988): A sas és a serleg (Akadémiai Arcképek – Bp. 1975, 14. old.) című munkájában: „*az egész testület túlnyomóan irodalmi jellegű*”.

A Jókai művekben megjelent mérnök alakja már az új kor nyitánya. *Vásárhelyi Pál* a reformkor legnagyobb mérnökének akadémiai tagsága is jelzi ezt. Az 1845-ös Akadémiai Évkönyvben jelent meg: „A sebesség fokozásáról folyóvizeknél” című értékelése, melyben – mint folyószabályozó munkáiban – messze megelőzte kortársait.

Az Akadémián a műszaki és természettudományok jelentősebb térhódításáról az 1858-as nagy újrakezdéstől beszélhetünk. Az 1858. december 20-i nagygyűlésen *Jedlik Ányos* fizikus, *Hollán Ernő* (1824–1900) hadmérnök, vasútépítő, majd *Szabó József* (1822–1894) geológus és *Than Károly* (1834–1908) kémikus lett tagja a tudós testületnek.

Bene Ferenc orvos (1775–1858) felhívására 260 orvos és természetvizsgáló elhatározta a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűléseinek megrendezését. Első Vándorgyűlésüket 1841. május 29-31. között tartották Pesten. A következő években több természettudós (pl. *Jedlik Ányos*, *Eötvös Loránd* (1848–1919), *Nendtvich Károly* (1811–1892)) tartott e vándorgyűléseken jelentős, nemzetközi visszhangot kiváltó előadásokat.

Bugát Pál

Bugát Pál (1793–1865) egyetemi orvostanár 1841. május 28-án bocsátotta útjára azt a felhívást, amely szerint: „*Alulírottak, s természeti tudományokat művelni és azok jótékonyágát a hazában terjeszteni akarva, részvénytársaságba állunk, s becsülettel kötelezzük magunkat az Alapszabályok értelmében közredolgozni.*” E felhívás alapján jött létre a **Magyar Természettudományi Társulat** (a mai Tudományos Ismeretterjesztő Társulat jogelődje). A Társulat első közgyűlése **1841. június 13-án** volt, majd egy 12 tagú bizottságot küldtek József Nádorhoz, és ismertették terveiket, melynek jóváhagyása után **Bugát Pál**-t megválasztották elnöknek.

Még abban az évben, **1841. november 13-án** tartotta első közgyűlését az **Ipartestület**, amelynek elnöke *gr. Batthyány Lajos* (1806–1849), s aligazgatója *Kossuth Lajos* (1802-1894) lett, majd létrehozták szakosztályait. 1845. február 20-án megalakult a mechanikai szakosztály, melynek elnökévé *Jedlik Ányos*t választották.

Mint említettük – a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók első Vándorgyűlését 1841. május 29–31. között Pesten tartották. A nyolcadik Vándorgyűlés megrendezéséhez 1847-ben Sopron városa adott otthont. *Zipser Keresztély András* (1783–1864) beszercebányai természettan tanár: „Javaslatok földismei bányász egyesület alapítására Magyarországon” címmel megtartott előadásában javasolta egy **földtani társaság** alapítását. Zipser javaslatát a Magyar Tudós Társaság s a Természettudományi Társulat képviselői is támogatták.

Zipser K. András

Kubinyi Ágoston (1799–1873) a soproni nagygyűlésen kapott megbízatása alapján **1848. január 3-ára** a Losonc melletti **Videfalvára** – saját otthonába – több magyar természettudóst hívott a „Társulat ügyeinek továbbvitele” céljából. (Itt volt az egykori javaslattevő *Zipser Keresztély András* is.) A megfogalmazott program mellett elhatározták, hogy az alapszabály elfogadására 1848. augusztus 18-ára Pestre nagygyűlést hívnak össze. Az 1848-as forradalom napjaiban nem tartották meg a tervezett nagygyűlést, de a Természettudományi Társulatban többször napirenden volt a földtani egyesület ügye.

A végleges megalakuláshoz érdemben járult hozzá, hogy 1849. december 1-jén megkezdte tevékenységét Bécsben a Cs. K. Birodalmi Földtani Intézet *Haidinger Vilmos* (1795–1871) vezetésével. Haidinger támogatta

Kubinyi elképzeléseit, s 1850-ben a bécsi kormány is egyetértett egy magyarországi földtani társulat alapításával.

1850. május 24-én tartott értekezleten fogadták el a Társulat programját. Kimondták: „A Magyarhoni Földtani Társulat magánegylet, szoros tudományos kapcsolatban a »bécsi Földtani Intézettel«.”

A Magyarhoni Földtani Társulat első közgyűlését 1850. július 6-án tartották. Elnöknek *Kubinyi Ágostont* választották, s alelnöknek *Kubinyi Ferencet* (1796–1874). *Szabó József* másodtitkár lett. Választmányi tagok között találjuk *Nendtvich Károlyt* is. A Társulat 1850-től jelentősen gyarapította a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményeit.

Az 1860-as évek elején megszűnt a korábban hangsúlyozott szoros kapcsolat a bécsi Földtani Intézettel. Az ekkor elfogadott alapszabály szerint a „Társulat tudományos Egyesület”. A taglétszám 1863-ban már 190 volt. A Társulat kiadványainak sorát 1852-ben az „Első jelentés a Magyarhoni Földtani Társulatról” című tanulmány nyitotta meg. „A Magyarhoni Földtani Társulat munkálatai” címmel jelent meg a Társulat tudományos tevékenységének első összefoglalója. A Magyarhoni Földtani Társulat érdemben járult hozzá ahhoz, hogy a földtan tudományos és gyakorlati jelentősége a köztudatban is elterjedt.

Az 1867-es kiegyezés után az *Andrássy-kormány* – *Andrássy Gyula gr.* (1823–1890) – földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minisztere *Gorove István* (1818–1881) levéllel fordult a Társulathoz, melyben hangsúlyozta, az ország földtani megismerésének nem csupán tudományos, de közgazdászati szempontú fontosságát. Egyben arra kérte a Magyarhoni Földtani Társulatot, hogy „a földtani kutatások érdekében tegyen a magyar viszonyoknak megfelelő javaslatot”.

1869. június 18-án megkezdte működését az önálló **Magyar Királyi Földtani Intézet**. Tulajdonképpen ettől kezdve a Magyarhoni Földtani Társulat is a Magyar Királyi Földtani Intézet egymást kiegészítve és támogatva fejlődött tovább.

Az 1870. november 9-i közgyűlésen *Kubinyi Ágoston* korára és egészségi állapotára hivatkozva lemondott, s utódja az elnöki székben *Reitz Frigyes* (1810–1883), s másodelnök *Szabó József* lett. E közgyűlésen határozták el a **Földtani Közlöny** megindítását (az

F. József

első szám 1871. február 28-án jelent meg). 1878-tól már idegen nyelven is publikálták tanulmányaikat.

A Társulat első vidéki gyűlését 1871. augusztus 6–12. között tartotta Selmecbányán, majd 1872. április 28-án a belügyminiszter jóváhagyta a módosított alapszabályt, amely ismét hangsúlyozta: „A magyar Földtani Társulat tudományos egyesület, melynek célja: a földtan művelése és a földtani ismereteknek az országban való terjesztése.” A Társulat könyvtára – az 1875. január 24-i választmányi ülés határozata szerint – a Földtani Intézetben nyert elhelyezést, melyet később az Intézetnek ajánldokoztak.

Az 1878-as párizsi világkiállítás alatt – melyen a magyar ipar több gyártmánya is sikeresen szerepelt – tartották az első nemzetközi földtani kongresszust (1878. augusztus 9.–szeptember 8.), melynek több bizottságába magyar szakembereket is beválasztottak (pl.

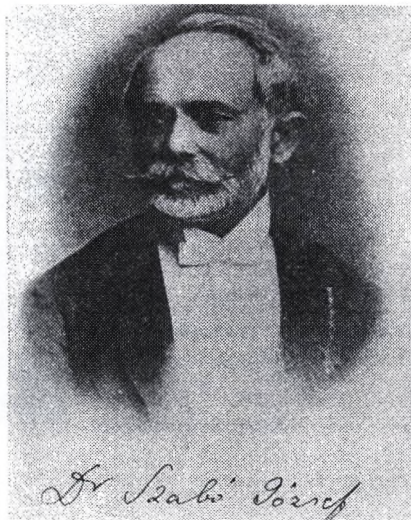
Szabó József, Zsigmondy Vilmos [1821–1888]).

Az 1892. január 3-i közgyűlés új tisztikart választott. A Társulat elnöke *Szabó József* lett, akinek ebben az időben nem csak Magyarországon, de külföldön is egyre nagyobb elismertsége lett, amely érdemben segítette a Magyarhoni Földtani Társulat nemzetközi kapcsolatainak további erősítését. A nemzetközi híró geológus – *Szabó József* – 1894. április 11-én elhunyt. Emlékére a Társulat – amelynek taglétszáma több mint 300 fő volt – még abban az évben díjat alapított, amely még ma (1998) is a geológus szakma egyik jelentős elismerése. A Selmecbánya melletti szklenői völgy egyik riolitszikla vonulatát 1908-ban „Szabó József szikla”-nak nevezték el.

A M. Kir. Földtani Intézet alapításának 40. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen *Lóczy Lajos* (1849–1920) indítványozta egy **barlangkutató bizottság** létrehozását, amely a Magyarhoni Földtani Társulat **1910. február 3-i** választmányi ülésén megalakult. (Ez a mai (1998) **Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat** elődszervezete.)

Az 1910-es közgyűlés elnökké választotta *Schafarzik Ferenc* (1854–1927) műegyetemi tanárt.

1917. január 31-i választmányi ülésen bejelentették, hogy több mérnök és technikus tag kérésére a Magyarhoni Földtani Társulat keretei között **hidrológiai szakosztályt** szerveznek, melyet az **1917. február 7-i** közgyűlés elfogadott.

A Magyarhoni Földtani Társulat kiránduló csoportja

Az 1917. június 16-án tartott választó gyűlésen a szakosztály elnökévé *Kovács Sebestyén Aladárt* (1858–1921) választották meg. (A Belügyminisztérium **1917. augusztus 30-án** vette tudomásul a **Hidrológiai Szakosztály** megalakulását. Ez a mai (1998) **Magyar Hidrológiai Társaság** elődszervezete.

Mint korábban már többször említettük, az 1867-es kiegyezés előtti s majd utáni időszak több mai (1998) MTE SZ Egyesület és Társaság létrehozásának volt nagy korszaka.

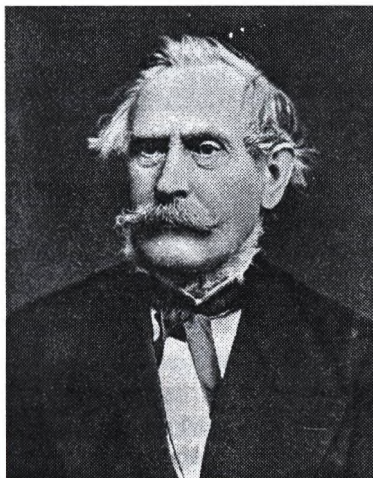

Hollán Ernő

1866. február 4-én *Hollán Ernő* (1824–1900), *Ybl Miklós* (1814–1891), *Reitter Ferenc* (1813–1874), *Sztoczek József* (1819–1890) vezetésével „tanácskozmányt” tartottak „a technikai ügy anyagi és szellemi érdekeit előmozdító **Magyar Technikai Egyesület** alakítása iránt”. Mialatt az Egyesület létrehozásának ügye eldöntésre várt, 1866. augusztus 5–7. között több fővárosi és vidéki mérnök alakuló közgyűlést tartott Pesten az Üllői út és a Köztelek utca sarkán álló Magyar Gazdasági Egyesület Épületében, ahol egy ideiglenes alapszabály elfogadása után kimondták az egyesület alapítását. Ideiglenes elnök *Hollán Ernő* lett.

Rottenbiller Lipót (1806–1870) főpolgármester támogatta az egyesület létrehozását, s a Helytartótanácsnak írt levelében hangsúlyozta: „a kérésben levő Egylet a mérnöki elméleti és gyakorlati tudományok fejlesztését tűzte ki tevékenysége feladatául, mely tudományoknak e hazában tökéletesítése és emelése nemcsak kívánatosnak, hanem szükségesnek is mutatkozik”.

Az 1867-es kiegyezéssel megszűnt a Helytartótanács s az egylet működését 1867. május 5-én a M. Kir. Belügyminiszter engedélyezte. **1867. május 20-án** kezdődött közgyűlésen – melyet szintén a „Köztelken” a Magyar Gazdasági Egyesület épületében tartottak – kimondták a **Magyar Mérnök Egylet megalakulását, amely joggal tekinthető a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége (MTE Sz) elődintézményének.**

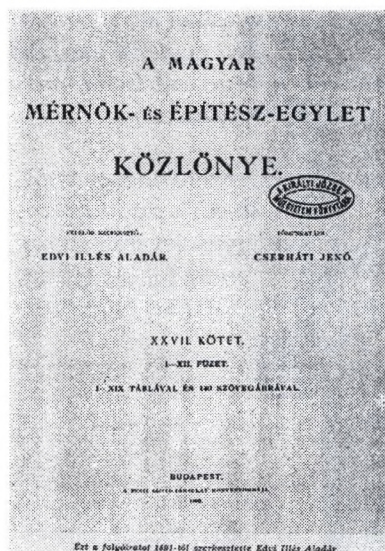
Sztoczek József

Az alakuló ülésen *Sztoczek József* elnökölt. A távollévő elnök, *Hollán Ernő* üdvözlétének felolvasása után megválasztották a Magyar Mérnök Egylet első vezetését, melynek tagja lett többek közt *Zsigmond Vilmos*, *Nendtvich Károly*, *Feszl Frigyes* (1821–1884), *Keleti Károly* (1883–1892).

Elnöki tisztségben megerősítették **Hollán Ernőt**, s az egylet alelnökei lettek: *Sztoczek József*, *Reitter Ferenc* (1813–1874). (Az alakuló ülésen hangzott el *Herrich Károly* Püspökladány környékének térképezője és vízrendezője által tartott: „Értekezés Vásárhelyi Pál felett”.)

A Magyar Mérnök Egylet igazgatója *Hieronymi Károly* (1836–1911), főtitkára *Szily Kálmán* (1838–1929) lett.

Hat szakosztályt hoztak létre. 1. Út-vasút-hídépítési szakosztály (elnök: *Fackh Oszkár*); 2. Vízépítési szakosztály (elnök: *Herrich Károly*); 3. Gépészeti és Gyáripari Szakosztály (elnök: *Bielek Miksa* [1833–1917]); 4. Földmérési és mezőgazdasági-ipari szakosztály (elnök: *Kruspér István* [1818–1905]); 5. Középítészeti szakosztály (elnök: *Ybl Miklós* (1814–1891)); 6. Bányászati szakosztály (ezen az ülésen létszárhány miatt nem alakult meg).

Az 1867. június 16-i választmányi gyűlés határozott a Magyar Mérnök Egylet Közlönyé-nek megjelentetéséről. „...*tágasabb értelemben vett mérnöki szaklap fog lenni: mihez képest tartalmát kiválóan technikai kérdéseket tárgyaló értekezések, létesített munkák leírása, megbírlása, szakkönyvek bírálata és ismertetése, szóval a technika elméleti és főleg gyakorlati ágaira vonatkozó tudományos dolgozatok képezendik.*” A Közlöny első szerkesztője Szily Kálmán műegyetemi professor lett, majd 1868-tól Kruspér István kapott szerkesztői megbízást. A szintén műegyetemi tanár Kruspér szerkesztői be-
köszöntőjében hangsúlyozta: „*A Magyar Mérnök Egylet Közlönye a magyar technikai szakismeretek élőforrása legyen.*” Ő is egy évig szerkesztette a Közlönyt. Őt szerkesztők sora követte. Tulajdonképpen a Közlöny arculatát érdemben Edvi Illés Aladár (1858–1927) alakíthatta ki, aki hosszú ideig

–1892-től 1917-ig – állt a lap élén. (A Közlöny utolsó száma 1944. december 10-én jelent meg.)

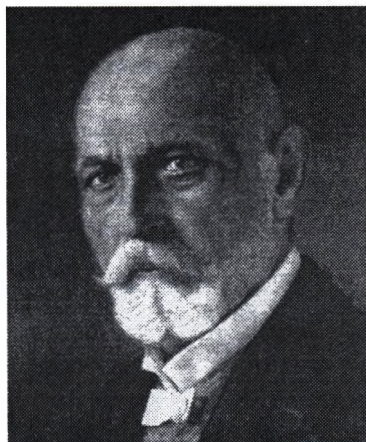
A Közlöny 1871-től már havonta jelent meg, nevében s egyben tartalmában is változott. Ugyanis ettől az időponttól kezdve Magyar Mérnök és Építész Egylet Közlönye néven került az olvasókhoz. (1882-től e mellett az egyesületi élet híreivel kiadták a Magyar Mérnök és Építész Egylet Heti Értesítőjét is.) A Magyar Mérnök Egylet első jelentős nemzetközi szereplése az 1867. évi párizsi világkiállítás volt.

Az Egylet 1872-től soraiba fogadta az építészeket és a neve **Magyar Mérnök- és Építész-Egylet**-re változott. A Mérnök Egylet Közlönye c. kiadvány is a megváltozott feltételek függvényében átalakult „A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye” címre. A szakirodalom művelése mellett az új testület sokoldalú szakmai tevékenységet fejtett ki elsősorban mű- és középítési, út-, híd-, vasútépítési, vízépítési, gépészeti, elektrotechnikai, gyáripari, valamint bányászati, kohászati, geodéziai, vízgépészeti szakosztályában. Gazdag szakkönyvtára volt az Egyletnek. 1881-től osztották ki az Egylet nagy aranyérmét, s 1887-től az ezüstérmét. Az évente kiosztott nagypályázat díjával az éremhez a közoktatásügyi miniszter utazási ösztöndíjat is csatolt. Az Egylet külön pályadíjalapot is teremtett. Az *Ybl Miklós* nevét viselő pályadíjalap kamatai a szakosztályok egy-egy kisebb évi pályázatának díjával szolgáltak.

Hollán Ernő elnök emlékére külön pályadíjalapot létesítettek. A műszaki irodalom fejlesztését szolgálta a *Kossuth Ferenc* (1841–1914) által 1908-ban alapított 3000 koronás **Kossuth-közgazdasági pályadíj**. E mellett volt **Lipthay-pályadíj**, **Fábián-jutalom**, **Cserhádi-plakett**, **Czigler-érem** és **Fitter-érem**.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egyletnek 1882-től volt könyvkiadója, ahol évente 30 műszaki szakkönyvet, valamint a műszaki értékeket bemutató alkotásokat adták ki. 1907 óta voltak az Egyletnek vidéki szakosztályai (pl. a debreceni osztály 1907. május 16-án alakult meg, s az osztály avató ülését 1908. október 4-én tartották).

A Magyar Mérnök és Építész Egylet új székházát Budapesten a **Reáltanoda u. 13-15.** sz. alatt 1908-ban vették föl. (Itt működött 1945. január 27-éig. Ekkor kapta meg az épületet az 1945. január 18-án a IX. Ferenc krt. 41. sz. alatt alakult Magyar Mérnökök és Technikusok Szabad Szakszervezete.) Ebben az időben (1908) az elnöki tisztet *Hauszmann Alajos* (1847-1926) töltötte be. Az alelnök *Cserháti Jenő* volt (1885-1910).

Hauszmann Alajos

A Magyar Mérnök és Építész Egylet egyik legnagyobb, országos hatású kiadványa volt – a Közlöny mellett – *Edvi Illés Aladár* szerkesztésében 1896-ban megjelentetett **Budapest Műszaki Útmutatója** (a kereskedelemügyi miniszter és Budapest Székes Főváros támogatásával).

A kiegyezést megelőző esztendő végén **1866. december 9-én** az Országos Magyar Gazdasági Egylet épületében megalapították az **Országos Erdészeti Egyesületet**. Ezt megelőzően ugyan már **1851**-ben létrejött az Ungarischer Forstverein – a **Magyar Erdészegylet** – de e szervezet tagsága főleg külföldi származású szakemberekből állt. Német volt az egylet hivatalos nyelve is. Ennek ellenére fokozatosan növekedett az egyleten belül is egy önálló magyar erdészeti egyesület létrehozásának igénye. E mozgalom élén *Divald Adolf* (1828-1891) selmeci erdőmester és *Wágner Károly* selmeci erdőakadémiai segédtanár állt.

Az 1866 decemberére összehívott rendkívüli közgyűlésen – amelynek eredményességét segítette az 1867-es kiegyezést előkészítő politikai helyzet is – kimondták az új alapszabály elfogadása után az Országos Erdészeti Egyesület létrehozását.

Az Egyesület első elnöke *Keglevich Béla*, alelnöke *Pálffy István*, *Wágner Károly* (1830-1879), s titkára *Bedő Albert* (1839-1918) lett. E vezetők mellett még 12 tagú választmány irányította az Országos Erdészeti Egyesület munkáját. A 759 fős Egyesület alapszabályát a Földművelés-, ipar- és kereskedelmi magy. kir. miniszter 1867. június 25-én hagyta jóvá, majd a működési székhelyet Pozsonyból Pestre tették át.

Az Egyesület legfőbb célja volt az önálló magyar erdészeti kultúra létrehozása, valamint az ehhez kapcsolódó erdészeti technika megteremtése. A selmecbányai

Akadémián végzett erdőmérnökök számának növelése mellett felvetette az Egyesület az alsófokú erdészképzés megteremtését is. Mint ismeretes az Akadémia elsődleges célja a bányászat és kohászat szakember igényének megteremtése volt, s a német nyelvű erdőmérnökképzést egy professzor látta el egy tanársegéddel. (Az erdőmérnök hallgatói létszám a kiegyezés előtti időben 50-60 fő volt.)

Az Egyesület kiadványa, az **Erdészeti Lapok**, melyet még 1862-ben *Divald Adolf* és *Wagner Károly* alapított, 1883. októberi számában bejelentette, hogy még abban a hónapban Szeged-Ásotthalmán megnyílik az első erdőőr iskola. Az Egyesület az alsófokú erdészképzés mellett sokat tett a selmeci Akadémia oktatásának reformjáért (pl. magyar erdészeti szaknyelv megteremtése, pályázatok kiírása magyar nyelvű szakkönyvek írására).

Az Országos Erdészeti Egyesület vezetői

Az Országos Erdészeti Egyesület maradandó érdemeket szerzett a magyar nyelvű erdészeti szakirodalom, valamint az 1879. évi erdőtörvény létrehozásában. (A törvény kidolgozásában jelentős szerepe volt az Egyesület titkárának, *Bedő Albert*nek (1839–1918), aki az országos főerdőmesteri tisztelet is betöltötte. *Czigler Győző* (1850–1905) műegyetemi tanár tervei alapján **1886. augusztus 1**-jére elkészült az **Országos Erdészeti Egyesület székháza** Budapesten, az **Alkotmány és Honvéd u. sarkán**.

Az Egyesület taglétszáma fokozatosan növekedett. 1885-ben már elérte az alapítás-kori létszám kétszeresét (közel 1500 fő), majd 1900-ban már 2017 tagja volt az Országos Erdészeti Egyesületnek. Az Egyesület közgyűléseinek többségét ugyan Budapesten

tartották, de nem egy alkalommal az ország különböző részeire hívták tagjaikat, ahol megvitathatták a magyarországi erdőgazdálkodás (telepítés, erdőművelés, fakitermelés és feldolgozás) legfontosabb kérdéseit. Az Egyesület kezdeményezésére épült ki a magyarországi erdei vasút hálózat.

Bedő Albert

Az I. világháború alatt akadozott az egyesületi élet. Az Országos Erdészeti Egyesület nagy korszakát zárta le *Bedő Albert* titkár 1918. október 20-i halála.

Az 1848-ban alapított Magyarhoni Földtani Társulat selmecebányai osztályának több bányász és kohász tagja is volt, akik alapítói lettek a Mérnök és Építész Egylet 1881-ben létrehozott bányászati szakosztályának. Selmecebányán már 1869-től működött egy Bányászati és Kohászati Olvasó-egyesület is.

A kiegyezés utáni esztendőben – 1868-ban – *Péché Antal* (1822–1895) megalapította a **Bányászati és Kohászati Lapokat**, melyben – szinte a lap első számának megjelenésétől – *Kerpely Antal* (1837–1907) is szorgalmazta egy önálló országos egyesület alapítását. Ezt a tervet támogatta a Mérnök- és Építész-Egylet Bányászati Szakosztálya.

Az alapszabály tervezetet az 1885. szeptember 15-én megnyílt országos bányászati, kohászati és földtani kiállítás alkalmából rendezett kongresszus elé terjesztették, de több kérdésben elhúzódott vita miatt az Egyesület alapítása elmaradt. 1887-ben Selmecebányán megalakították ugyan a Bányászati és Kohászati Szakirodalmat Pártoló Egyesületet – melynek díszelnöke *Péché Antal*, első elnöke *Farbaky István* (1836–1928) lett – de az eredeti elképzelés – egy országos bányász, kohász egyesület létrehozására csak később került sor.

A Selmecebányai Akadémia új épületének átadásakor **1892. június 27-én** Bányászati és Kohászati Kongresszust is tartottak itt, s ekkor alakult át a Kohászati Szakirodalmat Pártoló Egyesület – most már országos hatáskörrel – **Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesületté** (OMBKE). Az egyesület **első elnöke** *gr. Teleki Géza* (1834–1913) lett, s ügyvezető alelnöknek *Sóltz Vilmost* (1833–1901) és titkárnak *Cséti Ottót* választották meg. Az egyesület hivatalos lapja a **Bányászati és Kohászati Lapok** lett.

1893-ban megalakult az egyesület első vidéki osztálya Körmöcbányán, s azt követte a salgótarjáni osztály 1895-ös alapítása. Még ebben az évben (1895) létrejött a

Péché Antal

budapesti, valamint a szepesi osztály. 1897-ben a Borsod-Gömöri osztály, 1898-ban a Máramarosvidéki és Pécsvidéki osztály jött létre. A Zsilvölgyi osztály 1900-ban, a Nagybányavidéki osztály 1901-ben, a Selmec- és Bélabányavidéki osztály 1902-ben, a Vajdahunyavidéki osztály 1903-ban, a Zalatnavidkéi osztály 1906-ban, s a Zólyom-Nyitrai osztály 1912-ben, az Esztergom-Pilisvidéki osztály 1921-ben, a Soproni osztály 1923-ban, s a Dunántúli osztály 1941-ben alakult meg.

Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület első nagy rendezvényét a milleniumi ünnepségekhez kapcsolódóan 1896. márciusában tartották meg. A századfordulón már napirendre került egy bányászati könyvkiadó vállalat és bányászati múzeum létrehozásának terve is. Az egyesületi könyvtár alapjait – amely közben Budapestre költözött a lap szerkesztőségével együtt – *Kerpely Antal* vetette meg.

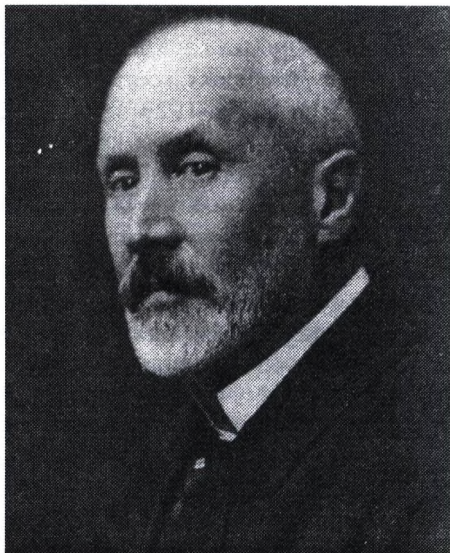
Milyen kérdésekkel foglalkozott ebben az időben az OMBKE? Javaslatot terjesztettek többek közt a kormány elé a kitermelt vasérc hazai feldolgozásáról, vizsgálták a bányüzemek munkásainak anyagi és szociális helyzetét. A századforduló után az egyesület fontos kérdésként tárgyalta a betegsegélyezés, valamint a balesetbiztosítás ügyét.

A kiegyezés utáni évtizedek nem csupán a műszaki tudományok fejlődését segítették elő, hanem hatással voltak a természettudományos képzésre, s ezen keresztül e tudományterületeket művelők társasággá szervezésére is.

A 19. század utolsó negyedében indult útjára a természettudományos műveltség ápolásában, a képzésben és továbbképzésben ma (1998) is jelentős szerepet betöltő két egyesület, a **Bolyai János Matematikai Társulat** és az **Eötvös Loránd Fizikai Társulat**.

Az 1841-ben alapított Természettudományi Társulat csak részben elégítette ki a természettudományok (elsősorban fizika, matematika) művelőinek szakmai viták iránti igényét. 1885 őszén a budapesti fizikusok és matematikusok asztaltársaságot alapítottak, s Pest-Buda vendéglőiben havonta rendezett összejöveteleiken szakmai előadásokat és vitákat tartottak. *„Nem voltak a társaságnak sem elnökei, sem alapszabályai, és összejöveteleiket egy közönséges vacsorázó asztaltársaságtól csak az ünnepélyes fekete tábla jelenléte különböztette meg”* – írta *König Gyula* (1849–1913), a korabeli műegyetem neves matematikusa. A 20–30 fős asztaltársaság előadói közé tartozott *Eötvös Loránd*, *Hunyady Jenő* (1838–1889), *König Gyula*, *Szily Kálmán* (1838–1924).

1890. december 18-án *Eötvös Loránd* – az asztaltársaságban megfogalmazott igények alapján – közel 100 fős hallgatóság előtt fölvetette egy matematikai és fizikai tárgyú folyóirat kiadásának tervét, valamint egy alapszabály szerint működő egyesület létrehozásának gondolatát: *„Tanuljunk egymástól, hogy men-*

Eötvös Loránd

nél jobban taníthassunk... A tudomány haladását rendes összefüveteleinken élő szóban előadni, és mindazt, ami a szakember figyelmére méltó, szakfolyóiratunkban megírni: ez a mi feladatunk.” A társulati tagság előfeltételét *König Gyula* fogalmazta meg: „*Nem ugyan mindenkit, de a matematika és physika minden művelőjét és terjesztőjét a tagok sorába venni*”.

König Gyula

lásában legnagyobb szerepe *Eötvös Loránd*nak volt. „*Célunk – írta a lap beköszöntőjében – nem a tudomány népszerűsítése, s nem is önálló tudományos dolgozatok közlése: mások sikerrel vállalkoztak már e feladatok teljesítésére. Mi tudományosan ismertető cikkek alakjában fogjuk megadni a szakembereknek azt a táplálékot, melyre szükség van, ha haladni akar.*” (A lap matematikus szerkesztői voltak többek között *Rados Gusztáv*, *Fejér Lipót* (1880–1959), *König Dénes* (1884–1944), s fizikus szerkesztői közé tartozott pl. *Bartoniék Géza* (1854–1930), *Ortvay Rudolf* (1885–1945).)

A Matematikai és Physikai Lapokban jelent meg *Bolyai János* (1802–1860) Appendix c. munkája először magyarul, Gaussnak a felületekre vonatkozó alapvető vizsgálata. Itt közölték *Fejér Lipót* doktori értekezését teljes terjedelemben, *Riesz Frigyes* (1880–1956), *Geöcze Zoárd* (1873–1916) írt a lapnak több alkalommal is tanulmányokat. A későbbiekben változtak ugyan a Matematikai és Physikai Lapok szerkesztői, de az a szellemiség mindvégig megmaradt, melyet *Eötvös Loránd* és *König Gyula* rakott le.

A Társulat, s a lap is nagyon szerény körülmények között tudott működni. A tagdíjakon kívül a Magyar Tudományos Akadémia 500–1000 korona közötti támogatása volt

Mindezek alapján fogott hozzá egy előkészítő bizottság a társulat alapszabályának elkészítéséhez, s a M. Kir. Belügyminiszter **1891. augusztus 21-én** hagyta jóvá a **Mathematikai és Physikai Társulat** megalapítását.

Az 1891. november 5-i közgyűlésen elnökké *Eötvös Loránd*ot választották, s alelnök *König Gyula*, titkár *Rados Gusztáv* (1862–1942) lett. A tagok száma rövidesen 400 fölé emelkedett.

A műegyetem professzorai (*Szily Kálmán*, *Wartha Vince* (1844–1914)) által kiadott **Műegyetemi Lapok**, valamint az MTA 1882-ben indított Matematikai és Természettudományi Értesítője mellett sürgették a Társulat önálló folyóiratának kiadását. 1892 elején jelent meg a

Mathematikai és Physikai Lapok első száma, amelynek megvalósu-

Wartha Vince

a költségvetés alapja. A matematikai és fizikai tanulóverseny jutalmát – melyet 1894-től rendeztek – Eötvös Loránd fizette.

Az 1916-ban létrehívott *Károly Iréneusz József* (1854–1929) fizikai tanulmányi verseny jutalmait szintén Eötvös Loránd biztosította.

A Társulat ebben az időben – 20. sz. első évtizedei – egyetlen önálló kiadványt adott ki, amelyben *Petzval József* (1807–1891) tanulmányát jelentette meg.

Eötvös Loránd 70. születésnapjára (1918. július 27.) készült monográfia, amely a „fizika fejedelmének” tudományos munkásságát ismertette, ezek a halálos ágyán került a Társulat alapítójának kezébe (*Eötvös Loránd* 1919. április 8-án halt meg). A középiskolai matematikai versenyek népszerűségéhez, szakmai színvonalához érdemi hozzájárulást adott a **Középiskolai Matematikai Lapok**, melyet a győri állami főreáliskola fiatal tanára, *Arany Dániel* (1863–1945) alapított 1894-ben.

Még Eötvös Loránd jelenthette be 1918. május 6-án, hogy „**König Gyula alapítvány**”-t hoztak létre König Gyula fiai (György, Dénes), melyből „a tiszta matematika terén végzett kutatásaiért” jutalmazható az egyetemi rendes és rendkívüli tanárok kizárásával egy fiatal magyar matematikus. (Az első *König Gyula* érem átadására 1922-ben került sor, s ez első díjazott *Bauer Mihály* (1874–1945) volt.)

A Társulat tevékenysége megszakadt a háború végén. A fronton vesztette életét a Társulat tehetséges fiatal titkára *Zemplén Győző* (1879–1916). Néhány évi szünet után 1921. május 14-én alakult újjá a Matematikai és Fizikai Társulat *Kürschák József* műegyetemi matematika professzor (1864–1933) és *Mikola Sándor* a Fasori Evangélikus Gimnázium fizikatanárának (1871–1945) kezdeményezésére. Ezen a közgyűlésen vette fel a Társulat a nagy alapító, **Eötvös Loránd nevét**.

A 19. század második fele – különösen az 1867-es kiegyezés utáni három évtized – nem csupán a magyarországi ipar fejlődését gyorsította meg, hanem mint láttuk, kedvezett a műszaki és természettudományos értelmiség szerveződésének is. A létrejött egyesületek és társulatok a szűkebben vett szakmai és érdekvédelmi feladatok mellett fontos szerepet kaptak az ország gazdasági – különösen iparpolitikai – és tudományos életében is. Az új tudományágak, illetve a magyarországi ipar szerkezeti változásai újabb szakmai egyesületek alapítását hozták.

1896-ban a Magyarországi Iparosok Kongresszusán *Tihanyi Nándor* felvetette, hogy a Magyar Mérnök és Építész Egyletbe tömörüljön azon gépészmérnökök, akik villamosipari üzemekben dolgoznak, hozzanak létre önálló egyesületet. Működött ugyan az Országos Iparegyesületen belül egy villamossági szakosztály – *Zipernowsky Károly* műegyetemi tanár elnökletével – de itt is egyre sürgetőbbé vált az önálló egyesület létrehozásának igénye.

1900 elején az akkori Magyar Király szálloda különtermében tartott összejövetelen határozták el a **Magyar Elektrotechnikai Egyesület** megalapítását (az alapító ülésről nem készült jegyzőkönyv).

1901. október 27-én tartották első közgyűlésüket az Országos Iparegyesület dísztermében, ahol *Straub Sándort* (1857–1923) választották az Egyesület elnökének. (Az ő indítványára a javasolt **Magyarországi Elektrotechnikusok Egyesülete** helyett a ma (1998) is használt **Magyar Elektrotechnikai Egyesület** nevet fogadták el.

Az egyesület lapja a **Polytechnikai Szemle** 1903. január 5-én jelent meg először. Az

Zipernowsky Károly

1903. december 27-én tartott rendkívüli közgyűlésen *Bláthy Ottó Tituszt, Déri Miksát és Zipernowsky Károlyt* az egyesület tiszteletbeli tagjává választották. Rövid idő után az **1905.** április 2-án tartott közgyűlésen *Zipernowsky Károly* (1853–1942) lett a Magyar Elektrotechnikai Egyesület elnöke.

A Polytechnikai Szemle hasábjai szűknek bizonyultak, s Zipernowsky Károly javaslatára új lapot indítottak **Elektrotechnika** címmel, melynek első száma 1908. február 1-jén jelent meg (főszerkesztő: *Stark Lipót*, szerkesztők: *Zsakula Mihály és Zipernowszky Ferenc* [1883–1957]). Az új lap – mely ma is az egyesület folyóirata – első számában „Olvasóinkhoz” cím alatt megfogalmazták programjukat: *„Az egyesület lapjának fő feladata az, hogy a központból a tagok felé kiinduló és az onnan visszaáramló szellemi köl-*

csönhatásnak hű közvetítője legyen. Ez az elv programunk gerince. Ha a tápláló anyagot eljuttatjuk a szervezet minden sejtjéhez, akkor a sejtek megerősödnek, megszaporodnak és az egész szervezet is nő erőben, terjedelemben. Joggal várhatják el tőlünk, hogy mi közvetítsük és élénkítsük ezt az anyagcserét.”

Az Egyesület taglétszáma ebben az időben több mint 400 főre növekedett. Milyen kérdések foglalkoztatták az Egyesületet? Az elektromosságügyi törvényhozás tárgyában memorandumot terjesztettek a kereskedelmi miniszter elé, s foglalkoztak a közszállítási szabályzattal, valamint az erősáramú villamosberendezések új szabályzatával.

1911-ben elhatározta a választmány, hogy elnökeről, *Zipernowsky Károlyról* ezüst plakettet készített. Ugyanakkor *Zipernowsky Károly* az Egyesületnek 5000 koronás alapítványt adományozott. E pénz kamata jelentette azt a díjat, melyet a plakett kíséretében a közgyűlésen a legérdemesebb tag kapott. A **Zipernowsky Károly jubileumi díjat** először 1913-ban adták át *Zachara Jánosnak*, s 1914-ben *Liska Józsefnek* (1883–1967).

A Magyar Elektrotechnikai Egyesület a Gyár u. 19. szám alatti ház udvari szobájában kezdte el működését, majd 1904. szeptember 20-án a Rákóczi út 30. sz. alatti helyiségekbe költözött, s 1910 nyarán vette birtokba az Erzsébet körút 49. szám alatt álló Royal szálló rendelkezésre bocsátott épületrészét.

Ebben az időben évente 35–40 elektrotechnikai szakelőadást tartott az Egyesület. Az I. világháború kitörésekor – tulajdonképpen a mozgósítások kezdetén – „jobb idők beálltaig” felfüggesztették az Elektrotechnika megjelentetését. 1915. március 1-jén a tagok ismét megkapták a lapot. *„A háború kitörése után munkatársaink és olvasóink jelentékeny része a harctérre távozott... Az a hit, hogy a háború hamarosan, néhány hónap alatt befejeződik, tévesnek bizonyult... A háború által megváltozott viszonyok sok új feladatot rónak az itthon maradtakra, sok új műszaki feladatot kell megoldanunk, hogy a gazdasági produkció folytonosságát biztosítsuk. Ezen új feladatok szolgálatába áll az „Elektrotechnika” is, midőn havonként egyszer újból megjelenik.”*

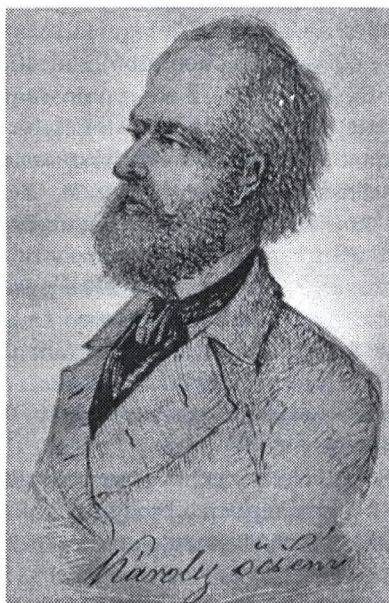
A háború alatt az évi közgyűléseket megtartották, s az egyesületi élet csak 1919 és 1921 között szünetelt, s nem jelent meg az Elektrotechnika című lap sem.

Az 1841-ben alapított Természettudományi Társulat keretei között 1892-ben létrejött a

kémiai-ásványtani szakosztály, majd Eötvös Loránd által kezdeményezett és sikeres „fizikus vacsorák” példája alapján 1896. január 5-ére több fiatal természettudóst hívtak meg „baráti vacsorára”, akik kimondták: „Összejöveleteink kizárólagos célja: tudományos ismereteinket kölcsönös tanítás útján bővíteni és a baráti összetartást ápolni.” **Egyetemi Asztaltársaság**-nak nevezték magukat, majd 1901-től **Kis Akadémiá**-nak. Elfogadták *Ilosvay Lajos* (1851–1936) javaslatát, hogy a Kis Akadémia „baráti asztaltársaság, ezért nincs szüksége alapszabályokra, s annak elérésére sem törekszik.” Fő feladatuknak a természettudományok ápolását tekintették. *Ilosvay Lajos* mellett a kémikusok közül tagja volt a Kis Akadémiának – többek közt – *Winkler Lajos* (1863–1939), *Szebellédy László* (1901–1944).

1895. január 15-én a Természettudományi Társulat Kémia ásványtani osztálya gondozásában megjelent a **Magyar Chemiai Folyóirat** első száma. A szerkesztőbizottság elnöke *Than Károly* (1834–1908) volt, s tagjai közé tartozott *Ilosvay Lajos*, *Lengyel Béla* (1844–1913), *Wartha Vince*.

1906. január 25-én megalakult a Magyar Mérnök és Építész Egylet vegyész-mérnöki szakosztálya. Elnöke *Kosutány Tamás* (1848–1915), jegyzője *Bittó Béla* (sz. 1865) lett. Még abban az évben (október 20.) megindult a „**Vegyészeti Lapok**” a Magyar Vegyészeti Gyárosok Országos Egyesületének (alakulás 1904) hivatalos lapja.

Than Károly

1907. június 27-én Budapesten az V. kerületi Polgári Kör dísztermében megalakult a **Magyar Chemikusok Egyesülete**. Tiszteletbeli elnöke *Than Károly* lett. Tiszteletbeli tagokká választották *Ilosvay Lajost*, *Lengyel Bélát*, *Wartha Vincét*. Az Egyesület elnöke *Fabinyi Rudolf* (1849–1920), főtitkára *László Ernő* lett. Az alakulás évében a tagok száma 45 fő volt. 1910-ben a taglétszáma 146 főre növekedett.

Az Egyesület hivatalos közlönye a **Magyar Chemikusok Lapja** 1910. január 15-én indult. Felelős főszerkesztője *Neumann Zsigmond*, szerkesztői *László Ernő* és *Széki Tibor* (1879–1950) voltak. (A folyóirat az I. világháború alatt nem jelent meg.)

1910. november 5–8. között a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Vegyész-mérnöki szakosztályának rendezésében megtartották a magyar vegyészek I. Kongresszusát. (A kongresszus tiszteletbeli elnöke Wartha Vince volt.)

A háború alatt az egyesületi élet szünetelt. A szakmai fórumok kereteit az egyetemek kémiai tanszékei biztosították. A Magyar Kémiai Folyóirat 1920-ban indult újra *Plank Jenő* szerkesztésében. A Magyar Chemikusok Lapja 13. évfolyamával 1922-ben megszűnt. (Újrarendelés: Magyar Kémikusok Lapja címmel 1946-ban. Szerkesztő: *Erdey-Grúz Tibor* (1902–1976)). A Magyar Kémiai Folyóirat 1950-ben jelent meg újra, melynek szerkesztője 1976-ban bekövetkezett haláláig szintén Erdey-Grúz Tibor volt.

Az I. világháború végén – **1918. november 17-én** megalakult az **Alkalmazott Mérnökök Országos Szövetsége** (AMOSZ) *Hevesi Gyula* (1890–1970) és *Helfgott Ármán* (1878–1942), a Tungstam Rt. két vegyész-mérnökének szervezésében. (Ez volt a világon az első műszaki értelmiségi érdekvédelmi szervezet.) Rajtuk kívül még szerepet vállalt az AMOSZ szervezésében többek közt *Bánki Donát*, *Fonó Albert* (1881–1972), *Kármán Tódor* (1881–1963).

A háború alatt szétzilálódott termelés irányítására, illetve koordinálására hozták létre az **Országos Műszaki Tanácsot**. (Az AMOSZ tevékenysége 1919 végén megszűnt. Vezetői közül többen külföldre távoztak.)

Hevesi Gyula

2. Műszaki-természettudományi Egyesületek és a Mérnöki Kamara a két világháború között

Az I. világháború befejezése után, az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásával új feladatok álltak Magyarország előtt. A trianoni békeszerződéssel bekövetkezett területi csökkenés súlyos aránytalanságokat idézett elő a gazdasági életben is. A vasúti közlekedési eszközöket gyártó ipari vállalatok Magyarországon maradtak, de a vasúthálózatnak csak 38%-a került az új határok közé. Trianon megfosztotta az országot valamennyi föltárt szénhidrogén területétől, teljes kőszénbányászattól. Az ércbányászat pedig a rudabányai vasérc, az urkúti mangánérc-bányászatra szűkítette le a termelését. A széntermelés az első világháború alatti 10 millió t/éves csúcstról a felére esett vissza. Az ipari termelés 1920-ban a háború előttinek 35-40%-a volt és 1921-ben is csak 50%-a. A malomipar őrlő kapacitása 1920-ban 65 millió q volt, s az új szántóterületen 20–28 millió q gabona termett. A vaskohászat 31%-a maradt az új országhatárok között.

A gazdaság stabilizálására gr. *Bethlen István* miniszterelnök (1874–1946) kormánya 600 millió aranykorona népszövetségi kölcsönt kért. A 7,5%-os kamatra kapott kölcsönből Magyarországnak vállalnia kellett 200 millió aranykoronás háborús jóvátétel megfizetését is (20 év alatt). A korona mint fizetési eszköz forgalomban maradt, s az új pénzt (pengőt) 1927-ben vezették be. A 20-as évek második felében Magyarország újabb kölcsönöket vett fel, amelynek eredménye az lett, hogy a 30-as évek elejére hazánk Délkelet-Európa legeladósodottabb országává vált.

A kölcsönök segítségével viszont sikerült az iparban egy olyan szerkezetátalakítást végrehajtani, amelynek hatására néhány iparág újra fejlődésnek indulhatott, s hamarosan nemzetközi sikereket érhetett el. 1924–27 között az ipari termelés 70%-kal emelkedett. A textilipar termelése oly mértékben növekedett, hogy a II. világháború előtti időre megháromszorozódott. A kitermelő ipar (bányászat) 1938-ra 30%-os növekedést ért el. (Ebben az évben már 9,4 millió tonna szenet termeltek ki hazánkban). A földgáz kutatások 1935-ben, a kőolajkutatások 1937-ben hozták meg első sikerüket. A 30-as évek közepén kezdett meghonosodni az elektroacél termelés, amellyel a legtisztább acélt, valamint különleges ötvözeteket lehetett előállítani. A nyersvas termelés központja Diósgyőr, valamint a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. ózdi kohói lettek. Az acéltermelésben fokozatosan növekvő szerepet kapott a csepeli Weiss Manfréd Művek. A bányászat új területe is meghonosodott a bauxit kutatások eredményének hatására. Az Alumíniumérc Bánya és Ipari Rt. kutatófúrásainak nyomán a Bakony hegység nyugati nyúlványánál, majd Fejér megyében Európa leggazdagabb bauxit telepeit fedezték fel Gánton. Mindebben kimagasló szerepe volt *Bolár Jenő* (1882–1938) bányamérnöknek.

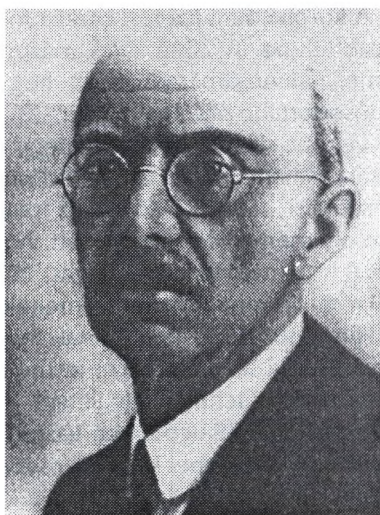
A villamos hálózat bővítése új erőművek építését követelte meg. 1930-ban készült el

a Bánhidai Centralé. 1921–1938 között az ország villamos energia termelése a négy-szeresére növekedett.

A gépipar szerkezeti átalakítása éveket igényelt. A gazdaságtalan termelést beszüntették s néhány ágazat gyártmányai viszont nemzetközi sikereket értek el. (Ezek a szerkezetátalakítások együtt jártak a munkaerő átcsoportosításával.) A mezőgazdasági gépgyárak – pl. Hofherr–Schrantz–Clayton–Schuttleworth Magyar Gépgyár Művek Rt. – megkezdte a traktorgyártást, de nem tudott versenyképes lenni a külföldről behozott traktorokkal szemben. Több Ford típusú traktor érkezett az országba, melyeknek (Fordson-traktor) egyik tervezője a Magyarországról elszármazott *Galamb József* (1881–1955) volt.

A magyar járműgyártás is jelentős változáson ment át a két világháború között. A Magyar Általános Gépgyárban (MÁG) még 1917-ben elkészítette *Fejes Jenő* (1877–1952) az első ún. lemezautóját, de a sorozatgyártás csak 1923-ban indult. A győri Rába gyár autóbuszokat, teher-, mentő-, tűzoltó autókat gyártott. 1925-ben *Csonka János* saját javítóműhelyt alapított. 1927-ben megjelent a csepeli Weiss Manfred gyár első önállóan előállított autója. Az I. világháború előtt megindult repülőgépgyártás is új lendületet kapott a 20-as évek közepétől. A textilipar termelésének növekedéséhez, termék szerkezetének átalakulásához járult hozzá többek közt a Soproni Pamutipari Rt., A Váci Fonógyár, a Hazai Fésűsfonó, a Goldberger gyár korszerűsítése.

Érdemi és tartós nemzetközi sikert a járműgyártás területén a Ganz gyár érte el az 1925-től gyártott vasúti motorkocsikkal, motorokkal. A Ganz-Jendrassik motorok első példányai 1927-ben készültek el. *Jendrassik György* (1898–1954) 1942-ben a Ganz gyár vezérigazgatója lett. A nagyvasúti villamos vontatás terén is komoly eredményeket ért el a gyár elsősorban *Kandó Kálmán* (1869–1931) motorfejlesztő tevékenysége alapján.

Kandó Kálmán

A magyar ipar nemzetközi elismertetéséhez járult hozzá – 1896-os alapításának idejéből – az Egyesült Izzó (Tungsram). 1922-ben hozták létre a Váci úti gyárban az ország első

ipari kutatólaboratóriumát. Itt dolgozták ki a 20-as évek közepén a gyorsan terjedő rádiózás szolgálatára az egyre korszerűbb elektroncsöveket. Ebben az időben a gyár laboratóriumát *Bay Zoltán* (1900–1992) 1930. augusztus 11-én jelentette be *Bródy Imre* (1891–1944) a Tungstram kutató fizikusa a kripton-töltésű izzólámpa szabadalmát.

A rádiózás Magyarországon 1925. december 1-jén indult a berlini Huth cégtől vásárolt 250 kW teljesítményű távíróadón. Ezzel párhuzamosan kezdetét vette a rádiógyártás. (Évente 45–50 ezer készüléket állítottak elő, melynek 75%-át külföldön kezdték értékesíteni.)

Az 1929–32-es gazdasági világválság visszavetette a magyar ipar fejlődését is, de e néhány év kivételével iparáganként változó ütemben ugyan, de egy növekvő tendencia volt figyelhető meg. Az iparfejlesztés megnövekedett energia igényvel járt, amely magával hozta az energiaforrások – elsősorban szénbányászat – termelésének fokozását. Az ipar igényeinek megfelelően 1934-ben megépült Pécsen az első kokszolómű. Az előzőek mellett további iparágak honosodtak meg. A 20-as években alakult Gamma gyár a finommechanika és optika bázisa lett. A Magyar Optikai Művek számára is jelentős megrendeléseket, s ezzel együtt nagyfokú létszámnövekedést jelentett a 30-as évek végén megindult hadiipari termelés.

A Péti Nitrogénmű, a Hungária Műtrágyagyár termelésének megindulása jelezte a vegyipar új területeinek magyarországi meghonosodását. A 30-as években kezdődött a Chinoil gyárban a szalicil gyártása.

Magyarországon ebben az időben (1930) 11 409 volt a mérnökök száma (1941-re e létszám 12 480 főre növekedett). A mérnökök 40%-a volt gépészmérnök, 27% általános mérnök (ma (1998) építőmérnök), 12% építészmérnök, 8% vegyészmérnök, 6% egyéb mérnök (külföldön végzett elektromérnök), 3% erdőmérnök, 2% bányamérnök, 2% kohómérnök.

1934-ig két mérnökképző intézmény működött Magyarországon: a Selmecebányai M. Kir. Bányászati Főiskola, amely 1919-ben Sopronba költözött, valamint a M. Kir. József Műegyetem. Az 1934-es X. tc. alapján létrejött a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. Az új intézmény magába foglalta a József Műegyetemet, az ekkor már Sopronban működő Bánya- és Erdőmérnöki Főiskolát, az Állatorvosi Főiskolát, valamint a Pázmány Péter Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karát. (E szervezeti kereteket 1949-ben szüntették meg.)

A műegyetem és az ipar korábbi eredményes együttműködése az új szervezeti keretek ellenére megmaradt. Ebben jelentős szerepe volt az itt tanító neves mérnököknek és természettudósoknak Budapesten (pl. a Bánki örökséget tovább vivő *Pattantyús-Á. Géza*nak (1885-1956), *Zemplén Géza*nak (1883–1956), *Mihailich Győző*nek (1877–1966), *Bay Zoltán*nak), Sopronban *Finkey József* (1889–1941), *Boleman Géza*nak (1876–1961), *Roth Gyula*nak (1873–1961), *Széki János*nak (1879–1952), *Esztó Péter*nek (1885–1965). 1938-ban a Tungstram Atomfizika tanszéket alapított, melynek vezetője *Bay Zoltán* lett, s a Goldberger gyár által létrehozott Textilkémia tanszék vezetője *Csűrös Zoltán* (1901–1979) lett. 1939-ben – Európában elsőként – létrejött a Mérnöki Továbbképző Intézet, melynek első igazgatójává *Mihailich Győző* professzort nevezték ki. (Az Intézet létrehozásában maradandó érdemei voltak *Pattantyús-Á. Géza* professzornak.)

Mi jellemezte a műszaki és természettudományos végzettségű értelmiség egyesületeit, társaságait a két világháború közötti időszakban?

Zemplén Géza

A MTE SZ legrégebbi tudományos egyesülete – mint erről korábban már szoltunk – a **Magyarhoni Földtani Társulat** 1920-as közgyűlésén a kitűnő geológust, *Pálfy Mórict* (1871–1930) választotta elnöké. A Barlangkutató Szakosztály elnöke *Bella Lajos* (1850–1937), a Hidrológiai Szakosztály elnöke *Schafarzik Ferenc* lett, majd 1922-ben a Hidrológiai Szakosztály új elnökévé *Farkas Kálmánt* választották s titkárnak *Papp Ferencet* (1901–1969). A Társulat életében újra fontos szerepet kapott a Földtani Közlöny megjelenítése. Ünnepi ülésen emlékeztek meg 1922. május 3-án *Szabó József* egykori elnök születésének 100. évfordulójáról. Az 1923. február 7-én tartott közgyűlésen (73. rendes közgyűlés) új alapszabályt fogadtak el, amely többek között kimondta: „A Magyarhoni Földtani Társulat **1850**-ben alakult tudományos egyesület.” (Mint korábban említettük, 1850. július 6-án tartották első közgyűlésüket.) Ennek megfelelően a Társulat 1925. május 14-én emlékezett meg a Magyar Tudományos Akadémián fennállásának 75. évfordulójáról.

Az 1926. február 3.-i közgyűlés új tisztkart választott. A Társulat elnöke *Mauritz Béla* (1881–1971) lett (*Pálfy Mórict* 1930-ban elhunyt). A Társulat – szinte megalakulásától – két fontos célkitűzést kívánt megvalósítani: egyrészt a földtan tudományának művelése, az elért eredmények publikálása, másrészt a nagyközönség megismertetése e tudományterület eredményeivel (pl. előadásokat tartottak többek közt: „Budapest a barlangok városa” címmel).

A kormány 1930-ban létrehozta a geológiai tanácsadó szolgálatot. Ennek alapján az 1931-es közgyűlés határozatot hozott, mely szerint ”a Társulatnak közvetlenül is irányító szerepe lesz a nagyobb tudományos és gyakorlati problémák irányításában”.

Az 1936-os közgyűlésen határozták el az 1880-ban indult egykori népszerű folyóirat, a „Földtani Értesítő” újbóli megindítását. (Évente 4 szám jelent meg, amelyben népszerű, olvasmányos írásokat közöltek a földtan, a bányaműveléstan, az ásványtan, az őslénytan témaköreiből.)

A Társulat életében fontos helyet kapott minden időben az elődök emlékének ápolása. Így volt ez az 1937. február 3-i közgyűlésen is, amikor megemlékeztek az 1936-ban elhunyt *Szontagh Tamásról* (1851–1936), a M. Kir. Földtani Intézet nyugalmazott igazgatójáról, a Társulat volt elnökéről, akinek egyik jelentős tudományos eredménye volt a bakonyi ún. vörösföldben a bauxit felismerése.

Az 1938. február 9-én tartott közgyűlésen választották elnökké *Vendl Aladárt* (1886–1971), első titkárrá *Papp Ferencet* (1901–1969), majd az 1941. március 5-én tartott (XCI.) közgyűlésen megválasztott elnök *Papp Simon* (1886–1970) lett, s első titkár *Tasnádi-Kubacska András* (1902–1977). *Vendl Aladárt*, a korábbi elnököt a Hidrológiai Szakosztály választotta elnökké az 1941. január 29-i ülésen.

A II. világháború alatt „visszacsatolt” területek geológiai problémái is a Társulat homlokterébe kerültek. Ebben az időben – 1943 – jelent meg a Földtani Közlöny egyik legjelentősebb száma (622 oldal terjedelemben), melyet *Tasnádi-Kubacska András* szerkesztett. Az 1944/45. év Földtani Közlönyén már érződtek a II. világháború nehézségei (mindössze 64 oldalon jelent meg). A Társulat Hidrológiai Szakosztálya még 1944. január 26-án ülésezett, ahol megválasztotta elnökének *Vitális Sándort* (1900–1976). A háború utáni első ülését 1945. augusztus 15-én tartotta a Magyarhoni Földtani Társulat.

A **Magyar Mérnök- és Építész-Egylet** 1918. december 20-i nagyválasztmányi ülése, valamint a szakosztályok vitái a háború utáni gazdasági helyzettel foglalkoztak. Ez jellemezte a vidéki szervezetek munkáját is. Új vezetőséget – ebben az időben – csak a soproni osztály választott 1919. január 26-i ülésén. Elnök (*Balogh*) *Kovács Sándor* (1879–1932) városi tisztí főmérnök lett, s az alelnök *Zügn Nándor* (sz. 1876) Sopron város erdőmestere.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet kezdeményezésére jött létre 1919. február 8-án az **Országos Munkaügyi Tanács**. A Műegyetemen tartott alakuló összezejövetelen megjelent gr. *Károlyi Mihály* (1875–1955) ideiglenes köztársasági elnök is.

Zielinski Szilárd

1919. december 19-én tartotta meg az Egylet az I. világháború befejezése utáni első közgyűlését, ahol elnöknek *Zielinski Szilárd* (1860–1924) műegyetemi tanárt választották meg. (1924. március 12-én Zielinski a megalakult Budapesti Mérnöki Kamara elnöke lett. A Mérnöki Kamaráról a későbbiekben részletesen szólunk.)

1924-ben választották elnökké *Hermann Miksát* (1868–1944), akit 1926-ban kereskedelemügyi miniszterré neveztek ki. Ebben az időben a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletnek kilenc szakosztálya működött: 1. Út, vasút, hid. 2. Vízépítés. 3. Gépészet, elektrotechnika. 4. Geodézia. 5. Bányászat, kohászat. 6. Mezőgazdaság. 7. Mű- és közműépítés. 8. Vegyészet. 9. Közgazdaság.

A geodéziai szakosztály keretei között alakult meg 1929. április 7-én a Műegyetem geodézia tanszékén a **Magyar Fotogrammetriai Társaság**, ahol elnökké *Oltay Károlyt* (1881–1955), főtitkárrá

Rédey Istvánt (1898–1968) választották. A gyorsan, jó nemzetközi kapcsolatokat kialakító Társaság tevékenysége a II. világháború alatt fokozatosan csökkent, s újrakezdsésre 1945 után nem kapott lehetőséget. (1956. április 20-án megalakult a **Geodéziai és Kartográfiai Egyesület**, amelynek fotogrammetriai szakosztálya folytatja az egykori Társaság munkáját.)

Visszatérve a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet tevékenységére, kiemelendő az a sokirányú szakmai munka, amely a különböző szakosztályokban folyt. Mindehhez érdemben járult hozzá, illetve kiegészítette az Egylet 1867-ben alapított **Közlönye**. A teljesség igénye nélkül – csupán jelzésszerűen – utalunk néhány, a Közlönyben megjelent cikkre. *Verebély László* (1883–1959) „A Svájci Szövetségi Vasutak” villamosításáról írt tanulmányt (1925/23–24. sz.), *Vidéky Emil* (1879–1960) „Gördülőcsapágyak tömörítése” címen fogalmazta meg gondolatait (1925/27–28. sz.). *Pattantyús-Á. Géza* (1885–1956) „A hajdúszoboszlói gázos-gyógyvizeskút technikai értékesítésé”-ről írt (1926/15–16. sz.). *Bierbauer (Borbíró) Virgíl* (1893–1956) Kasselik Fidelio és Hofrichter József pesti építőmesterek munkáját ismertette (1927/11–12. sz.). Majd minden számban jelent meg írása *Lósy-Schmidt Edének* (1879–1948), az Egylet könyvtárosának. (Az ő kezdeményezésére alapította a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet 1935-ben a budapesti Déli pályaudvar melletti Mészáros utcában a Magyar Műszaki Múzeumot. Lósy-Schmidt lett a Múzeum első vezetője is.)

A 20-as évek közepétől sokat foglalkozott az Egylet a mérnöki rendtartással, a mérnöki cím védelmével, valamint a Mérnöki Kamara ügyével. (Erről a későbbiekben – mint korábban is jeleztük – részletesen szólunk.) Az Egylet nem csupán műszaki pályázatokat hirdetett meg és támogatót. Évtizedek alatt egyre jelentősebb munkák születtek az 1908-ban *Kossuth Ferenc* (1841–1914) által alapított Kossuth-közgazdasági pályadíjra.

Mint említettük, 1926-ban kereskedelemügyi miniszterré nevezték ki *Hermann Miksát*, s a Mérnök- és Építész-Egylet 1926. március 26-i közgyűlése *Buday Bélát* választotta elnökké. (E tisztségében az 1928-as közgyűlés is megerősítette.)

1931-ben emlékülésen méltatták az abban az évben elhunyt *Kandó Kálmánt* (1869–1931) munkásságát.

1933-ban köszöntötték *Bláthy Ottó Tituszt* (1860–1939) Ganz gyári tevékenységének 50. évfordulóján. 1935-ben megünnepelték a bányászati szakoktatás 200. évfordulóját.

Az 1937. április 20–21-i közgyűlésen emlékeztek a Magyar Mérnök Egylet alapításának 70. évfordulójára (1867). (Mint korábban szólunk róla, 1871-ben csatlakoztak az Egylet az építészek s ettől az időponttól vették fel a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet nevet.)

A 70. évforduló alkalmából – emlékezve így is az Egylet első elnökére – „*Hollán Ernő*” serleget alapítottak, s köszöntötték a legrégebbi egyesületi tagot, *Zipernowsky Károlyt* (Zipernowsky 1876 óta volt tagja a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletnek). 1937-ben húsz vidéki osztálya volt az Egyletnek (alakulásuk sorrendjében) az alábbi városokban: Kaposvár, Győr, Debrecen, Nagyvárad, Pozsony, Miskolc-Diósgyőr, Temesvár, Szeged, Szombathely, Komárom, Fiume, Székesfehérvár, Sopron, Brassó, Losonc, Kolozsvár, Szolnok, Pécs, Kecskemét, Újpest.

Az 1937. évi közgyűlésen választották meg elnöknek *Papp Ferencet* (1901–1969), alelnöknek *Sigmond Eleket* (1873–1939).

A II. világháború alatt sem szünetelt az Egylet működése s Közlönyének megjelentetése,

melyben többek közt *Náray Szabó István* (1899–1972) „A magyar ipar önellátása” címmel írt (1941/27–28. sz.), *Schimanek Emil* (1872–1955) „A vegyes üzemű gázmotorkról” (1943/15. sz.).

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye 1944/14. sz. számában búcsúztatta egykori elnökét, *Hermann Miksát* (†1944. április 28.) A Közlöny 1944/26. száma – mint *Terplán Zénó* írja: A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyének adatai (1867–1944) Miskolc, 1998. című munkájában – „Budapest 1944/45-ös harci cselekményei miatt már nem jelenhetett meg.” A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet 1944. április 19–20-án tartotta évi rendes közgyűlését, majd működése 1944 végén megszűnt.

Szent-Györgyi Albert és Náray Szabó István szegedi vegyészekkel

A trianoni békeszerződés után megváltozott területi, népességi arány és összetétel az egész magyar gazdaság szerkezetét átalakította, így sajátos helyzetet teremtett az erdőgazdálkodásban is, amely módosította az **Országos Erdészeti Egyesület** feladatait is.

A trianoni békeszerződés előtt 7 398 976 (ha) volt Magyarországon az erdőterület, s 1920 után ez 1 175 202 (ha)-ra csökkent (15,9%). Az ország területi csökkenésével az Egyesület elvesztette tagságának 50%-át. *Tallán Béla* elnök 1921. november 23-i halála tovább nehezítette az Egyesület életét.

1923 decemberében új vezetőséget választottak. Az Országos Erdészeti Egyesület elnöke gr. *Széchenyi Béla* lett. Az Egyesület legfontosabb feladatának tekintette az elvesztett erdők pótlását, így szinte jelszóként adta ki: „Erdőt az Alföldre”, melynek realizálásában tevékenyen részt is vett. E mellett szorgalmazta a 20-as években az új erdő-törvény létrehozását, melynek vitájára az 1930. február 22-én tartott rendkívüli közgyűlésen került sor.

Ezt megelőzően vidéken is újra alakultak erdészeti egyesületek. (Az első vidéki szervezet az 1905-ben alapított „Tiszajobbparti Erdészeti Egyesület” volt miskolci székhellyel.) Például 1925. május 2-án Kaposvárott megalakult a „Déli-dunántúli Erdészeti és Vadászati Egyesület”, s 1925. december 16-án Győrben a „Felső-dunántúli Erdészeti és Vadászati Egyesület”. Az Egyesület fontos feladatának tekintette azt is, hogy egyre erőteljesebben

fellépjen a külföldi fabehozatal ellen, s minden tőle telhetőt megtett a hazai termelés védelmére.

Az Országos Erdészeti Egyesület fennállásának 60 éves évfordulóját Sopronban ünnepelték (1926), 1928-ban Szombathelyen illetve Kőszegen, majd 1929-ben Parádon tartottak vidéki közgyűlést.

Az Egyesület vetésében, majd egyre erőteljesebb igényként jelentkezett a tagság körében is az, hogy legyen az Országos Erdészeti Egyesület „a magyar erdőgazdaság érdekvédelmi képviselője”. E gondolat különösen az 1935-ös pécsi közgyűlésen kapott hangsúlyos szerepet. Bizonyos értelemben az érdekvédelem erősítését jelentette az is, hogy a Magyar Mérnök- és Építész Egylet keretei között egy erdőmérnöki osztály létrehozását is szorgalmazták.

Az 1938-as esztergomi közgyűlés főleg az erdészeti törvényhozás kérdéseivel foglalkozott. (Ugyanis az 1935. évi IV. tc.-el – erdőtvény – csak részben hajtották végre.)

Az 1940. március 11-i rendkívüli közgyűlésen megvitatták az ország faellátásának helyzetét. Ebben az időben közel 1000 tagja volt az Országos Erdészeti Egyesületnek. Nem csupán az Egyesület életében töltött be ebben is időben is fontos szerepet az Erdészeti Lapok. 1929-től *Bíró Zoltán* szerkesztette, s 1939-től e teendőket *Mihályi Zoltán* látta el, aki az Egyesület titkára is volt. 1941. december 18-án ünnepelte az Egyesület fennállásának 75. évfordulóját.

A háború utolsó éveiben alig működött az Egyesület. Budapest ostroma alatt aknazsilánk áldozata lett *Waldbott Kelemen* elnök, s *Mihályi Zoltán* is csak 1947. decemberében tért haza hadifogságból. A háború utáni első tisztújító közgyűlést 1948. március 20-án tartották, ahol elnöknek *Sébor János* (1890–1965) professzort, irodavezetőnek *Mihályi Zoltánt* választották meg. Az Erdészeti Lapok a II. világháború utáni első száma 1948 októberében jelent meg. Röviddel ezután 1948. november 10-i választmányi ülésén határozta el az Országos Erdészeti Egyesület, hogy kéri felvételét a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségébe.

A magyarországi bányászat, valamint bányaművelés is jelentős változáson ment át az I. világháború befejezése után. A bányák nagy része – mint már mondtunk – az új országhatárokon kívül maradt, s mindezek meghatározták mind a létszámot, mind a termelés szerkezetét.

A más és bizonyos értelemben új feladatok nem maradtak hatástalanok az **Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület** életében sem.

Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesületek az I. világháború után 1919. szeptember 22-én tartotta első választmányi ülését. Már itt is megállapítást nyert, de a következő évtizedekben egyértelművé vált, elsősorban a történelmi adottságok miatt a fővárosi szervezet központi szerepe.

Az Egyesület munkájára jellemző lesz ebben az időben az is, hogy nem nagy országos ügyekkel foglalkozik, hanem egyre több szakmai fórumon – Budapesten és vidéken – hallatja szavát. Mindezek mellett aktív szerepet vállalnak tagjaik a Magyar Mérnök- és Építész Egylet bányászati szakosztályában. A két világháború között három vidéki városban tartanak közgyűlést: 1920-ban Debrecenben, 1922-ben Pécsen s 1927-ben Sopronban. (Sopron szerepe megnövekedett azért is, mert 1919-től e város adott otthont a Selmecbányáról elköltözni kényszerülő Főiskolának.) Nem véletlen, hogy az 1920-as

közgyűlés fő kérdése – *Zsigmondy Árpád* (1860–1924) elnöksége alatt – az oktatás, a bányamérnökképzés ügye. 1922-ben az OMBKE elnöke *Zorkóczy Samu* (1869–1934), a Rimamurány–Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. műszaki igazgatója lett. (Az Egyesület 1936-ban egykori elnöke iránti tisztelete jeléül Zorkóczy Samu emlékérmét veretett. Azóta több személyről készült emlékérem.) Az Egyesület életében jelentős szerepe volt a két világháború között – több bánya- és kohómérnök mellett – id. *Alliquander Ödörnek* (1882–1954), *Quirin Leonak* (1878–1943), *Cotel Ernőnek* (1897–1954), *Róth Flórisnak* (1865–1954). A Választmány kéthetente tartott ülésein „véleményezési joggal” minden egyesületi tag megjelenhetett.

Az OMBKE fontos szerepet vállalt az 1931. április 19–22. között megrendezett 3. Magyar Országos Mérnök-kongresszuson. Már a háború alatt – 194. október 24–25-én tartották a Bányászati és Kohászati Lapok 75., valamint az Egyesület 50. évfordulójára emlékező ünnepséget, illetve közgyűlést. Ezekben az években az Egyesület aktivitása fokozatosan csökkent. Új feladatok, más körülmények jelzik a II. világháború utáni újraindulást, amelyben e korszak első elnöke *Faller Jenő* (1894–1966) kapott meghatározó szerepet.

Az 1900-ban alapított **Magyar Elektrotechnikai Egyesület** 1921. június 27-én tartotta háború utáni első közgyűlését. Még ebben az évben az Egyesület kezdeményezésére megalakult a Magyar Ipari Szabványosító Bizottság, melynek feladatait később a Magyar Elektrotechnikai Egyesület látta el. 1925-től az „Elektrotechnika” című lap az érdekesebb tanulmányokat francia összefoglalóval jelentette meg.

A negyedszázados évforduló megünneplésére – díszközgyűlés keretében – **1929. május 19-én** került sor. Ugyanis ekkor köszönthették *Zipernowsky Károlyt*, aki 25 éve állt a Magyar Elektrotechnikai Egyesület élén. (A közgyűlést a Műegyetem dísztermében (Központi épület I. em. tartották.)

Röviddel az ünnepi ülés után jelentős szakmai feladat elkészítése várt az Egyesületre, melynek eredménye az 1931. július 5-én hatályba lépő **Villamossági Törvény** volt.

Még ez év szeptember 21-én rendezték meg Budapesten a Farady emlékülést, ahol *Zipernowsky Károly* elnökölt. Az 1935. évi közgyűlést, a már betegeskedő *Zipernowsky* helyett *Verebély László* alelnök vezette, aki 1938-ban lett a Magyar Elektrotechnikai Egyesület elnöke (1941-ig). *Zipernowsky Károly* 1938-1942 között tiszteletbeli elnök volt.

Már az 1939. június 6-án tarott közgyűlés hangulatán is érződött a II. világháború szele, de itt még több felszólaló foglalkozott az ország gazdasági helyzetével. Az 1942. május 28-i közgyűlésre már ez nem volt jellemző. A háború zaja betört az 1943. június 17-i közgyűlés üléstermébe, de mindezek ellenére méltóképpen tudott megemlékezni egykori elnökéről, akinek maradandó érdeme volt abban, hogy mind hazai, mind nemzetközi elismerést kapott a Magyar Elektrotechnikai Egyesület. (*Zipernowsky Károly* 1942. november 29-én hunyt el.) Ebben az évben – 1943 – nem osztották ki az 1912-ben alapított Zipernowsky-jubileumi díjat. (Az Egyesület legközelebbi közgyűlését (43.) 1947. június 30-án tartotta.)

Mint korábban már szoltunk róla, *Fabinyi Rudolf* kolozsvári egyetemi tanár kezdeményezésére alakult meg 1907-ben a **Magyar Kémikusok Egyesülete**, majd 1910-ben jelent meg az Egyesület hivatalos közlönye, a **Magyar Chemikusok Lapja**. A háború alatt szünetelt az egyesületi élet, s a lap sem jelent meg.

Farady emlékülés (jobbról a második Zipernowsky Károly)

1920-ban indult újra a munka a Magyar Kémikusok Egyesületében. 1920-ban *Plank Jenő* szerkesztésében jelent meg a **Magyar Chemiai Folyóirat**, s a Magyar Chemikusok Lapja 1922-ben megszűnt. (Újrarendelés: **Magyar Kémikusok Lapja** címmel 1946-ban, szerkesztő: *Erdey-Grúz Tibor*. A Magyar Kémiai Folyóirat 1950-ben jelent meg újra, melynek szerkesztője 1976-ban bekövetkezett haláláig szintén *Erdey-Grúz Tibor* volt.)

Az 1920-as évek közepén a Magyar Kémikusok Egyesülete életében jelentős szerepet kapott *Pfeifer Ignác* (1867–1941), majd 1942-től *Gróh Gyula* (1886–1952). Az évente megrendezett közgyűléseken a szervezeti élet aktuális kérdései mellett a vegyipar legfontosabb feladatai kerültek elemzésre, összefüggésben az egyetemi (Műegyetem, Tudományegyetem) oktatás helyzetével.

Az 1943. május 6-i közgyűlésen – *Gróh Gyula* elnök javaslatára – határoznak arról, hogy elkészítették *Pfeifer Ignác* majd *Fabinyi Rudolf* arcképét. Az Egyesület meghatározó szerepet kapott az Országos Természettudományi Tanács munkájában, amely alapvetően a természettudományi kutatásokat koordinálta.* A háború utáni első közgyűlést 1945. augusztus 23-án tartották.

Mint korábban már szoltunk róla, néhány évi szünet után 1921. május 14-én alakult újjá a **Mathematikai és Fizikai Társulat** *Kürschák József* (1864–1933) műegyetemi matematika professzor (1864–1933) és *Mikola Sándor* (1871–1945) a Fasori Evangélikus Gimnázium fizika tanárának kezdeményezésére. Ezen a közgyűlésen vette fel a Társulat a nagy alapító, *Eötvös Loránd* nevét.

Még *Eötvös Loránd* jelentette be 1918. május 6-án, hogy a Társulat „**König Gyula érem**”-mel tünteti ki a „tiszta matematika terén végzett kutatásaiért – az egyetemi rendes és rendkívüli tanárok kizárásával – egy fiatal matematikust”. A König-díj első átadására

* Az Országos Természettudományi Tanács valamint az Országos Magyar Gyűjteményegyetemre lásd. In memoriam Magyar Zoltán (szerkesztette: Nagy Ferenc) Budapest 1995.

1922-ben került sor. Az első díjazott *Bauer Mihály* (1874–1945) volt. 1924-ben a díjat *Szegő Gábor* (1895–1985), 1926-ban *Szökefalvi-Nagy Gyula* (1857–1953), 1928-ban *Jordan Károly* (1871–1959), 1930-ban *Szász Ottó* (1884–1952), 1932-ben *Egerváry Jenő* (1891–1958), 1934-ben *Veress Pál*, 1936-ban *Kalmár László* (1905–1976), 1938-ban *Lipka István*, 1940-ben *Rédei László* (1900–1980), 1942-ben *Hajós György* (1912–1972), *Szökefalvi-Nagy Béla*, 1944-ben *Varga Ottó* kapta. A díjazottak pályáját neves tudósok ismertették a Matematikai és Fizikai Lapok hasábjain.

A két világháború között a Társulat elnöke volt *Frölich Izidor*, *Rados Gusztáv* (1862–1942), *Pogány Béla* (1887–1943). A titkári teendőket ebben az időben *Mikola Sándor* (1871–1945) és *Ortvay Rudolf* (1885–1945) látta el. A Társulat felolvasó ülésein, előadói konferenciáin a hazai fizikusok és matematikusok mellett neves külföldi tudósok is megjelentek, köztük *Max Plank* (1858–1947), *Karl W. Heisenberg* (1901–1976).

1944 elején került ki a nyomdából a Matematikai és Fizikai Lapok utolsó füzetje. A II. világháború után *Kovács István* (1913–1996) kezdeményezésére alakult meg a Magyar Fizikusok Egyesülete, majd 1949-ben *Selényi Pál* (1884–1954) javaslatára vette fel az **Eötvös Loránd Fizikai Társulat** nevet. (1946. november 1-jén rendezték meg először érettségizett diákoknak az Eötvös Loránd Fizikai Tanulmányi Versenyt.)

1947. június 21-ére Szegeden összehívott tanácskozáson 41 matematikus jelent meg, akik kimondták a **Bolyai János Matematikai Társulat** megalakulását. A díszelnöki tisztelet *Fejér Lipót*, *Riesz Frigyes* (1880–1956), *Egerváry Jenő*, *Szökefalvi-Nagy Gyula* töltötte be. Az első társulati ülést szintén Szegeden tartották 1947. szeptember 25-én. (A társulat 1949. október 8-án költözött Budapestre.)

A MTESZ mai tudományos egyesületei közül az előzőekben tárgyaltak mellett szólni kell a **Bőr-, Cipő- és Bőrfeldolgozóipari Tudományos Egyesületről**, valamint az **Optikai, Akusztikai, Film és Színháztechnikai Tudományos Egyesületről**, hiszen mindkettő – ha valamivel szűkebb, a kor diktálta feladatokkal és lehetőségekkel – a harmincas évek elején jött létre.

A bőrgyártás 19. sz. végi jelentős fejlődése magával hozta a bőrvégészeti szervezetek megalakulását is. A század végén alapították a Nemzetközi Bőripari Vegyészek Egyesületét, amelynek 1930-ban alakult meg magyarországi tagozata **Magyar Bőripari Vegyészek Egyesülete** néven. Az egyesület első elnöke *Klemp Gusztáv* (1858–1939) lett. (Ebben az időben Magyarországon a bőrgyártás a fejlődő, valamint jelentős export tevékenységet folytató iparágak közé tartozott.)

Az egyesület évi közgyűlései mellett rendszeresen tartott előadásaival, vitáival vett részt a szakemberek képzésében, illetve továbbképzésében.

1939-ben az elhunyt *Klemp Gusztáv* helyére a korábbi főtitkárt, *Hollub Jánost* (1890–1984) választották meg az egyesület elnökének. A Magyar Bőripari Vegyészek Egyesületének nemzetközi elismerését jelenti, hogy 1937. május 7-én és 8-án Budapesten rendezték meg a Nemzetközi Bőrvégész Kongresszust. Még ebben az évben megjelent az egyesület lapja, a **Magyar Timár**.

Az egyesület kezdeményezésére alapították a 30-as évek második felében az Országos Magyar Bőripari Múzeumot. (A gyűjtemény először a Bp. II. Mészáros u. 19. sz. alatt kapott helyet, majd a Bp. IV. Türr István u. 4-ben, ahol Budapest ostroma alatt a gazdag anyag megsemmisült. A Mészáros utcai épület adott otthont – mint már korábban

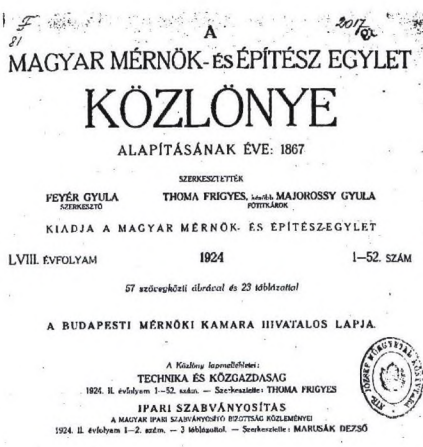
is szoltunk róla – a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet által létrehozott Magyar Műszaki Múzeumnak, melynek alapító vezetője *Lósy-Schmidt Ede* lett. A múzeumot 1935. március 6-án nyitották meg, s a gyűjteményt 1938-ban Kassára telepítették.)

A Magyar Bőripari Vegyészek Egyesületének növekvő taglétszáma mellett egyre többek vidékiek voltak. Ez is indokolta többek közt, hogy az 1942-es kongresszust nem Budapesten, hanem Debrecenben rendezték. (E város évszázadok óta jelentős tímárközpont is volt.) A háború után **Magyar Bőrtechnikusok Tudományos Egyesülete** néven folytatta tevékenységét.

A mai **Optikai, Akusztikai, Film és Színháztechnikai Tudományos Egyesület** jogelődjét a **Magyar Kinotechnikai Társaságot** 1933-ban *Szabó Sándor* gépészmérnök alapította. Első elnöke *Szabó Gusztáv* (1879-1963) műegyetemi tanár volt. (*Székely Sándor* az 1939. március 20-i VI. közgyűlésig töltötte be a titkári teendőket.) Sikeres előadásokat tartottak a filmtechnika hazai és nemzetközi eredményeiről. A II. világháború alatti években a taglétszám már elérte a 70 főt.

1945-ben újra indult a Társaság munkája. Ebben jelentős szerepe volt *Szabó Gusztáv* elnöknek és *Pozsonyi Gábor* titkárnak. (A Magyar Kinotechnikai Társaság 1948-ban a MTE Sz egyik alapító egyesülete volt.)

A műszaki és természettudományos értelmiség egyesületei és társaságai mellett fontos és sajátos szerepe volt a két világháború között a **Mérnöki Kamarának**, habár előtörténete, illetve a megalakulásához vezető út kezdete a 19. század utolsó negyedére nyúlik vissza. 1878. május 30-án, a Magyar Mérnök és Építész Egylet közgyűlésén *Haasz József* indítványozta egy Mérnöki Kamara felállítását. Az 1879. május 9-i választmányi ülésen már megfogalmazták, hogy „a mérnöki cím viselését, a műszaki tisztviselő (állami és autonóm területeknél) további vasúti és egyéb közlekedési vállalatok műszaki közegeinek okleveles kvalifikációját kívánja szabályozni egy létrehozandó kamara”.

A Budapesti Mérnöki Kamara megalakulása.

1878. május 30-án a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet közgyűlésén *Haasz József* indítványozta egy Mérnöki Kamara felállítását. Az 1879. május 9-i választmányi ülésen már megfogalmazták, hogy „a mérnöki cím viselését, a műszaki tisztviselő (állami és autonóm területeknél) további vasúti és egyéb közlekedési vállalatok műszaki közegeinek okleveles kvalifikációját kívánja szabályozni egy létrehozandó kamara”.

1878. május 30-án a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet közgyűlésén *Haasz József* indítványozta egy Mérnöki Kamara felállítását. Az 1879. május 9-i választmányi ülésen már megfogalmazták, hogy „a mérnöki cím viselését, a műszaki tisztviselő (állami és autonóm területeknél) további vasúti és egyéb közlekedési vállalatok műszaki közegeinek okleveles kvalifikációját kívánja szabályozni egy létrehozandó kamara”.

1878. május 30-án a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet közgyűlésén *Haasz József* indítványozta egy Mérnöki Kamara felállítását. Az 1879. május 9-i választmányi ülésen már megfogalmazták, hogy „a mérnöki cím viselését, a műszaki tisztviselő (állami és autonóm területeknél) további vasúti és egyéb közlekedési vállalatok műszaki közegeinek okleveles kvalifikációját kívánja szabályozni egy létrehozandó kamara”.

Az 1883. évi minősítési tv. megszületése után a műszaki közszolgálat védelme irányában fogalmazódott meg a kamarai gondolat. Az 1896-os I. Magyar Technikus Kongresszuson *K. Liphay Sándor* (1847–1905) műegyetemi professzor vetette fel újra a Kamara ügyét. Úgy tűnt ebben az időben, hogy a Kamara létrehozását korábban támogató *Hieronymi Károly* (1836–1911) mérnök (akkori belügyminiszter, majd kereskedelemügyi miniszter) nem javasolta egy Mérnöki Kamara létrehozását.

A Magánmérnökök Országos Szövetsége 1907-ben kidolgozta – főleg építészmérnökök számára – a Mérnöki Kamara alapszabályát. A kamarai tervezet tulajdonképpen védeni akarta a mérnöki címet, azt, hogy ki jogosult magát mérnöknek nevezni, s mely megbízásokhoz kell megkövetelni e végzettséget, illetve kamarai tagságot.

Az 1912–13-as évek vitái abban az irányban folytak, hogy az Osztrák Mérnöki Kamara mintájára Magyarországon is szükséges egy hasonló testület létrehozása, de „a mérnöki munka szabályozása csupán a mérnöki cím védelmére terjedne ki”.

Tulajdonképpen e célt szolgálta az 1923-as XVII. tc. a mérnöki rendtartásról, amely kimondta – többek között –, hogy „...mérnöki címet az viselhet, aki a műegyetemen, a bányászati és erdészeti főiskolán, vagy külföldön oklevelet szerzett”. Ugyanis ezt megelőzően a nem egyetemi végzettségű műszaki szakemberek használhatták a „gyakorlati mérnök” címet. Az 1923. XVII. tc. elsősorban a mérnöki kar erkölcsi érdekeit szolgálta, a „mérnöki” cím törvényes védelmével. Az 1923. XVII. tc. értelmében 1924-ben kezdte meg működését a Kereskedelemügyi Minisztérium irányítása alatt – országos jelleggel – a **Budapesti Mérnöki Kamara**. Az alakuló közgyűlést a Magyar Mérnök és Építész Egylet székházában (Budapest IV. – ma, 1998-ban V. kerület – Reáltanoda u. 13–15. sz.) tartották 1924. március 8–12. között. A Budapesti Mérnöki Kamara első elnöke *Zielinski Szilárd* (1860–1924) műegyetemi tanár lett, s alelnökök *Herrmann Miksa*, *Sármezey Endre*. A titkári tisztségre Thoma Frigyest választották meg. Választmányi tag lett – többek közt – *Czakó Adolf*, *Mihailich Győző*, *Biró Zoltán*, *Verebély László*, *Zorkóczy Samu* (1869–1934). Röviddel megválasztása után 1924. április 28-án *Zielinski Szilárd* elhunyt. A Mérnöki Kamara munkájának elindítása az 1924. június 22-i rendkívüli közgyűlésen megválasztott elnökre, Herrmann Miksára várt.

Herrmann 1926. október 15-től kereskedelemügyi miniszter lett, s ettől az időponttól *Kossalka János* (1872–1944) műegyetemi tanár töltötte be az elnöki tiszteket.

A Mérnöki Kamara fő célja volt a mérnökök szervezett jogvédelme, szociális támogatása, munkahelyek illetve munkalehetőségek megteremtése. Az iparban dolgozó mérnökök többsége nem volt tagja a Kamarának. A mérnöki cím védelme részben valósult meg, mert 10 éves szakmai gyakorlat után kérni lehetett a kamaramérnöki címet. Tevékenysége ellentmondásos volt. Tulajdonképpen a kamarai tagok számára biztosított illetve fenntartott munkalehetőségek mellett a tudományos közéletiségnek nem tudott fóruma lenni, ezekre megmaradtak az egyesületek és társaságok.

A Budapesti Nemzeti Bizottság XVI/6–145. sz. határozatával az Ügyvédi és Közjegyzői Kamara kivételével megszüntette a Kamarák működését. Az iparügyi miniszter 1945. április 24-én kiadott 51612/1/2. sz. rendeletével a Mérnöki Kamara működését megszüntette, s ügyeinek vitelével a Magyar Mérnökök és Technikusok Szabad Szakszervezetét bízta meg. Ekkor került a Mérnöki Kamara Szalay u. 4. sz. alatti székháza a Mérnökszakszervezet kezelésébe.

II. A Magyar Mérnökök és Technikusok Szabad Szakszervezete (1944–1948)

A II. világháború után romokban hevert az ország. A közlekedés megbénult, a magyar ipar jelentős része megsemmisült.

A Magyar Gazdaságkutató Intézet és a Gyáriparosok Országos Szövetsége (GYOSZ) adatai szerint a magyar nemzetgazdaság háborús károsodása 21,95 milliárd, 1938-as értékű pengő volt.

A gyáriparban 2119 üzem – vagyis az összes üzem fele – szenvedett átlagosan 45,7%-os kapacitáscsökkenéssel járó károsodást. A gépgyártás területén a károsodás 750 millió pengő volt. A közlekedés háborús veszteségei 3,7 milliárd, az ország épületkárai több mint 4 milliárd pengő összeget tettek ki. Budapesten 38130 épületből 2012 (vagyis az épületek 5,3%-a) lett rommá, 6.387 súlyosan sérült (16,8%), 24184 épületet ért kisebb sérülés (63,4%) és csak az épületek 14,5%-a, 5546 épület maradt sértetlen.

A bányászat és kohászat területén leginkább a műszaki létesítmények károsodtak értékük 50%-áig, az épületkár és a hajtógépek károsodása 33%-os volt, a munkagépeké pedig több mint 66%. A bányák nagy részét elöntötte a víz.

A háború befejezése után elsődleges feladat volt a gyárak üzembehelyezése, a termelés megindítása, amely egyrészt a jóvátételi kötelezettségek teljesítését szolgálta, másrészt megpróbálta az adott körülmények között a hazai igényeket is kielégíteni.

A jóvátételi kötelezettségek súlyosak voltak. Az 1945. január 20-án Moszkvában megkötött fegyverszüneti egyezmény szerint Magyarország 6 év alatt 300 millió USA dolláros jóvátételt volt köteles fizetni (a Szovjetunióknak 200 millió \$-t, Jugoszláviának 70 millió \$-t, Csehszlovákiának 30 millió \$-t). Az összegeket 1938-as árfolyamon vették figyelembe, amely az 1945-ös, majd az ezt követő éveket vizsgálva négyszeres jóvátételi kötelezettséget jelentett. 1948 közepén a megváltozott politikai körülmények hatására a Szovjetunió elengedte a még nem teljesített jóvátételt. Így összességében az 1945-ös elszámolási kulcs szerint Magyarország 131 millió \$ jóvátételt teljesített. Az ország háború utáni státuszából következően – ugyanis a moszkvai fegyverszüneti egyezmény többek közt deklarálta: „Magyarország státusza megszállt ország” – az 1945 nyarán lezajlott szovjet–amerikai–angol csúcstalálkozón elfogadott döntés szerint a magyarországi német vagyon is a Szovjetunió tulajdonába került.

A gyárak termelésének megindításához elengedhetetlen feltétel volt a szénbányák üzembehelyezése, valamint a nagyfokú létszámgondok leküzdése. (Sokan lettek a háború áldozatai, többen külföldre távoztak, s nagyon magas volt a Szovjetunióba hurcolt hadifoglyok száma.) A viszonylag gyors üzemkezdést elsősorban ott volt tapasztalható, ahol a jóvátételre indult meg a termelés.

A jóvátételi kötelezettségek terheit néhány üzem példáján keresztül szeretnénk érzékelteni. A Fegyver- és Gépgyár kőbányai telepén a szovjet hadsereg részére 1945. február 20. és március 1. között 15 000 edényt gyártottak, majd március elejétől május végéig „49 452 kg zománc és 8788 kg alumínium edényt”. Ugyancsak a kőbányai üzemben 70–1000 literes zománcozott tartályokat gyártottak szovjet vegyiüzemeknek. A Soroksári úti gyárban 70 esztergapad, 1500 csillár készült jóvátételre.

A lebombázott Ganz-gyárat 1945. január 8-án szállták meg a szovjet Vörös Hadsereg katonái. A „termelés” megindítása kezdetben ételhordók, vödrök, melegítő berendezések gyártására terjedt ki, valamint ásó, kapa készítésére, amelyeket élelem szerzésére tudtak használni. A katonai felügyelet 1945 nyaráig tartott e gyárban, majd kezdetét vette itt is a jóvátételei kötelezettség teljesítése.

A Ganz gyár, a MÁVAG gyár, valamint a győri Magyar Vagon és Gépgyár a Szovjetunió részére – más gyártmányok mellett – 1947-ig 4640 db négytengelyes nyitható fenékajtó, légfékes teherkocsit, 800 db négytengelyes tartálykocsit szállított. Jugoszlávia részére – szintén a fegyverszüneti egyezményben megállapított jóvátétel részeként – 10 db 4 tengelyes II. o. személykocsit, 50 db postakocsit, Csehszlovákiának 6 db 3 részes dízel motorvonatot, 1000 db kéttengelyes teherkocsit, 25 db kéttengelyes hűtőkocsit szállított.

Argentína részére gyártott, de a háború alatti szállítási nehézségek miatt a Ganz gyárban maradt 10 db Ganz-Jendrassik motorvonatot is elszállították a Szovjetunióba jóvátétel fejében (a Ganz gyárnak 1942-től 1947-ig *Jendrassik György* (1898–1954) volt a vezérigazgatója).

A nagyfokú alapanyag hiány is nehezítette a termelés beindulását. Mindezek mellett súlyos gondként jelentkezett, hogy a háború előtti létszám – a már korábban említett okok miatt – jelentősen csökkent. Az üzemekben dolgozó felsőfokú végzettségű szakemberek száma 35–40%-kal volt alacsonyabb a háború előttinél. 1945 végére hatalmas erőfeszítések árán sikerült elérni, hogy az ipari üzemeknek csupán 23,4%-ában nem indult meg a termelés. Az 1946-ban végrehajtott általános gyáripari statisztikai felmérés szerint a számbavett 4629 üzem közül majd mindegyik – ha nem is teljes kapacitással –, de dolgozott.

Az ipari üzemek folyamatos nyersanyag ellátásának biztosítására, valamint az áru- és a lassan meginduló személyforgalom biztosítására az egyik legfontosabb teendő volt a közlekedés – elsősorban vasúti – helyreállítása.

A II. világháborús harcok befejezése után megkezdődött a budapesti Duna-hidak újjáépítése. 1945. szeptember 22-én vízre bocsátották a Ganz-gyárban készült 10 tonnás úszódarut, amely a József Attila nevet kapta. A Batthyány tér és a Parlament között elkészült 1946. január 18-ára a Kossuth híd. 1946. augusztus 20-án került sor a Ferenc József híd (ekkor kapta a Szabadság híd nevet) átadására.

A Nemzetgyűlés 1945. december 6-án kimondta a szénbányák állami kezelésbe vételét, majd 1946. május 25-én az államosítást. Ezzel a döntéssel a magyar gazdaság energetikai bázisa állami kézbe került. Létrejött a Magyar Állami Szénbányák Rt. (MÁSz). A széntermelés 1948-ra elérte a háború előtti mennyiséget.

A MÁSz létrejöttével párhuzamosan 1946. december 1-jével az öt legfontosabb nehézipari üzemet: Weiss Manfréd Acél és Fémmű, a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt.,

a Győri Magyar Vagon és Gépgyár Rt., valamint a két Ganz-gyár – Villamossági, Gép-, Vagyon- és Hajógyár – állami tulajdonba került. E lépéssel kezdetét vette az ipari üzemek átalakítása.

A romok eltakarításában, a gyárak üzembehelyezésében, a közlekedés megindításában, a hidak újjáépítésében – tulajdonképpen a gazdasági élet megindításában – szinte az egész ország összefogott.

A műszaki értelmiség háború utáni aktivizálásában jelentős szerepet kapott az 1945. január 18-án megalakult **Magyar Mérnökök és Technikusok Szabad Szakszervezete** (MMTSzSz).

Ezt megelőzően 1944. november 20-án Szegeden, az Orvosegyesület klubhelyiségében *Bohó András*, *Berény Árpád*, *Benedek László* és *Pál Armand* mérnökök által összehívott mérnökcsoport javasolta egy mérnökszakszervezet létrehozását, mely alapján 1944. november 29-én megalakult a Mérnökök, Vegyészek és Műnökök Szabad Szakszervezete. 1944 végén Pécsen *Ember Kálmán*, *Nick István*, *Nyúl István* kezdeményezésére alakult meg a Mérnökszakszervezet. (E munkába hamarosan bekapcsolódott *Csanádi György* (1905–1974) is, aki a MÁV pécsi igazgatója lett.)

A fővárosban még dúltak a harcok, amikor **1945. január 18-án a IX. Ferenc krt. 41. szám** alatt megkezdte működését a **Magyar Mérnökök és Technikusok Szabad Szakszervezete** (a továbbiakban **MMTSzSz**). 1945. január 27-én a Mérnök és Építész Egylet Reáltanoda u. 13–15. sz. alatti épületébe költöztek, majd az MMTSzSz „végleges” helye a Mérnöki Kamara Szalay u. 4. sz. alatti székháza lett.

Az MMTSzSz elnöke *Fischer József* (1901–1992) újjáépítési kormánybiztos, a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke lett. Aelnök *Kővágó József* (1913–1996) alpolgármester. A főtitkári feladatokat *Zentai Béla* (1914–1980) miniszteri biztos látta el, *Philip Miklós* ügyvezető titkár és *Havas Ernő* titkár közreműködésével. (*Havas Ernő* később a szakszervezet lapjának, a **Műszaki Értelmiségnek** lett a szerkesztője. A vezetőséget a koalíciós alapon létrehozott Intéző Bizottság segítette, melynek munkájában tevékenyen részt vett – többek közt – *Lengyel Sándor*, *Dégen Imre*, *Poros Tamás*, *Sárkány Györgyné*, *Sárkány György*, *Gerő István*, *Presser István*, *Virány Gida*, *Misztéth Endre*, *Irsai Ervin*, *Sárközy György*, *Márkus Antal*, *Mikes Alfréd*.

Vass Zoltán a Gazdasági Főtanács vezetője és Zentai Béla

Budapesten szakosztályi keretek között indult a munka, vidéken – figyelemmel a létszámra s a megoldandó feladatok súlyára – csak szervezeteket hoztak létre. Január utolsó napjaiban a Vegyipari Szakosztály, majd február elején a Textilipari Szakosztály alakult meg. Az akkori állapotokat hűen tükrözi az alakuló ülésről készült jelentés: „Az alalakok a légnomástól betörve, a különböző termekben még szerte szórva

könyvek és iratok és természetesen fűtetlen szobák. Kabátban, kalapban, sőt elegendő ülőbútor hiányában állva, mintegy 12-ten tartottuk az első összejevetelt. Az ülést Eisler Endre vezette. Az akkor helyzetnek megfelelően, természetesen mindenki még a dúló háború befolyása alatt, inkább szubjektív észrevételeit mesélte el. Mégis a jelenlévők egy-két tagja a meginduló életre hívta fel a figyelmet, és lassan a gondolatok – a háború zajától még zúgó fejjel ugyan – már arra irányultak, hogy mik a tennivalók az élet, a termelés megindítására és az ország újjáépítése érdekében.” Legfontosabb teendőjüknek a textilipari üzemek helyreállítását tartották.

A Vegyipari Szakosztály gyógyszeripari csoportja *Ajtai Miklós* (1914–1982) vezetésével az égető gyógyszerhiány megoldási lehetőségeit kereste. E szakosztály oktatási csoportja *Erdey-Grúz Tibor* irányításával már a szakoktatás kérdéseit fogalmazta meg. Az Építész Szakosztály rövid idő alatt elkészítette Buda újjáépítési terveit, a mérnökszakszervezet Elektromos Szakosztálya 1945. április 12-i ülésén megállapították: „6–8 hétre van szükség, amíg Budapest területén az áramszolgáltatás megindulhat”.

A Dégen Imre vezette csepeli csoport tevékenységének fő területe a Weiss Manfréd Művek volt. Feladatait ennek függvényében fogalmazták meg.

A vidéki szervezetek megalakulása és általános kiépülése 1945 nyarára tehető. Nyugat-Dunántúlon a kaposvári csoport nyitotta a sort 1945. június 11-i megalakulásával. Az észak-magyarországi csoport június 24-én alakult meg. A győri csoport június 26-án kezdte meg működését. A bányavidékek közül Tatabányán 1945. július 5-én alakult meg az MMTSzSz helyi csoportja, melynek elnöke *Osztrovski György* lett. Az MMTSzSz Bányászati és Kohászati Szakosztálya 1946. május 17-én alakult meg, melynek elnöke *Kerpely Kálmán* lett, aki egyben az OMBKE titkári tisztét is betöltötte.

A mérnökszakszervezet két fontos feladat megvalósítását tűzte zászlajára: egyrészt a műszaki értelmiség hatékony érdekvédelmét, másrészt a mérnökök, technikusok bekapcsolását az újjáépítésbe.

A hatékony érdekvédelem legfőbb akadálya – amely az ország minden lakóját sújtotta – a hatalmas, soha nem tapasztalt mértékű infláció volt. 1945. augusztus 8-án megkötötték ugyan a mérnökök és technikusok első kollektív szerződését, amely megfogalmazásában „inflációkövető” volt, de ennek realizálására, értékállóságának megőrzésére nem volt lehetőség. A nehéz helyzeten a „természetbeni juttatások” enyhítettek ugyan, de néhány üzemi bizottsági vezető értelmiségellenes beállítottsága miatt alig jelentett tartós megoldást.

1946. augusztus 1-jén a forint bevezetésével megteremtődött a stabilizáció pénzügyi alapja. Ennek függvényében kötötték meg az ún. stabilizációs kollektív szerződéseket. (A műszaki értelmiség átlagfizetése 5–600 Ft volt. Ez magasabb volt ugyan mint a többi értelmiségi csoport bére, de messze elmaradt a két világháború közötti mérnöki jövedelmektől.)

Az MMTSzSz bérharcának eredményeként a mérnökök egy része kapott még különleges szaktudása alapján 10–30% közötti bérkiegészítést. (Ezt megkapták a műegyetem, valamint a tudományegyetem műszaki és természettudományi diplomával rendelkező tanárai is.)

Az ország újjáépítése nehéz feladatot jelentett. A termelés megindítása, a hidak újjáépítése, a közlekedés helyreállítása, az oktatás feltételeinek megteremtése szinte em-

A mérnökszakszervezet tagjainak felvonulása 1946. május 1-jén

berfeletti küzdelem volt. Mindebben tevékenyen vett részt a magyar műszaki értelmiség. Joggal mondható, hogy nem mehetett volna végbe a II. világháború utáni országépítés a mérnökök, technikusok áldozatvállalása nélkül.

E szellemben ült össze, megfogalmazva a következő évek teendőit a Magyar Mérnökök és Technikusok Szabad Szakszervezetének I. kongresszusa 1946. május 4–5-én, ahol megválasztották az MMTSzSz vezetőségét, amellyel megszűnt a testület ideiglenes jellege. Elnök *Fischer József*, alelnök *Kövágó József* és *Komondy Zoltán* (1892–1957) lett. A főtitkári tisztséget – szinte az MMTSzSz teljes tagságának akaratából – továbbra is *Zentai Béla* töltötte be. Titkárok lettek: *Lengyel Sándor*, *Phillip Miklós*, *Fekete László*, *Koppányi József*, *Jakab Sándor*. Rajtuk kívül tagja lett az MMTSzSz megválasztott Központi Vezetőségének *Lakatos Béla*, *Löke Endre*, *Major Máté*, *Klimos Jenő*, *Lugosi Jenő*, *Presser István*, *Irsay Ervin*, *Misztéth Endre*, *Sárközy György*, *Szilasi Oszkár*, *Márkus Antal*, *Mikes Alfréd*, *Székely Dezső*.

Pattantyús-Á. Géza

A mérnökszakszervezet lapja a **Műszaki Értelmiség** volt (szerkesztője Havas Ernő). 1946 nyarától jelent meg a **Magyar Technika** című folyóirat, melynek főszerkesztője *Pattantyús-Á. Géza* műegyetemi tanár lett (a szerkesztésben közreműködött *Terplán Zénó*). 1946 augusztusában még egy szaklap jelent meg, a **Tér és Forma** című épí-

tész folyóirat mellett *Kozma Lajos* (1884–1948), *Major Máté* (1904–1986), *Perényi Imre* szerkesztésében megjelent az **Új Építészet**.

Ebben az időben – 1946 nyara – az MMTSzSz-nek 14 000 tagja volt (Budapesten 18 szakosztályban, vidéken 43 csoportban folyt a szakszerkezeti élet).

Milyen kérdésekkel foglalkoztak? A Geodéziai Szakosztály az Általános Mérnöki Szakosztállyal közösen 1946 októberében a földbirtokreform telekkönyvezési feladatait vitatta meg, az Energia és Erősáramú Szakosztály a Magyar Elektrotechnikai Egyesülettel közösen az ország villamosításának időszerű kérdéseiről rendezett ankétot (többek közt *Heller László* (1907–1980), *Lévai András* tartottak előadásokat). A Vegyipari Szakosztályban olyan szakkérdéseket vitattak meg, mint a péti Nitrogénművek korszerű ásványolaj berendezése, vagy *Csűrös Zoltán* (1901–1979) előadásában a vegyészmérnök képzést. A Közlekedési Szakcsoport 1946 őszén a MÁV centenáriuma alkalmából alakult meg.

Az MMTSzSz nagykanizsai csoportjának 1946 őszén 138, a székesfehérvári csoportnak 107, az észak-magyarországi csoportnak 71 tagja volt (ezek voltak a legnagyobb vidéki szervezetek).

A rombadőlt ország felépítése szellemi, kulturális újjáépítést is jelentett. Ez sem került el az MMTSzSz figyelmét, hiszen jelentős szerepet vállalt a „Munkával a tudományért, tudósok a munkásokért” akcióban, amelynek keretei között a különböző üzemek dolgozói egyetemi épületeket tettek alkalmassá arra, hogy az oktatás megindulhasson, „cserébe” a tudomány művelői továbbképző tanfolyamokat tartottak szakmunkásoknak. Az akció intéző bizottságának tagjai között volt *Szent-Györgyi Albert* (1893–1986) Nobel-díjas tudós, a Természettudományi Társulat elnöke, *Buzágh Aladár* (1895–1962) egyetemi tanár, *Rusznyák István* (1889–1974) egyetemi tanár.

Mindezekkel párhuzamosan vetették fel egy ismeretterjesztő lap kiadásának gondolatát, amelynek alapján **1946. december 1-jén** megjelent az **Élet és Tudomány** első száma (a szerkesztőbizottság elnöke *Csűrös Zoltán* műegyetemi professzor lett).

Már 1946-ban kezdeményezte az MMTSzSz,

Heller László

Csűrös Zoltán

hogy a felsőfokú műszaki értelmiség iránti megnövekedett igények realizálására hozzanak létre egy olyan főiskolát, ahol esti-levelező formában folyhat az oktatás. A vallás és közoktatási minisztérium, valamint a Műegyetem támogatásával 1947. október 29-én megnyílt az **Állami Műszaki Főiskola**, amelynek igazgatója *Vörös Imre* (1903–1984) professzor lett. A 3 éves képzési idejű intézmény 1951-ig működött. Az 1948/49-es tanévben már 11 tagozaton (üzemi tagozatokat is létrehozta) 670 hallgató tanult a Főiskolán. (Ekkor indult e szakterületen az esti-levelező oktatás.) E mellett megkezdődtek a műegyetem oktatási reformjának munkálatai, valamint *Alexits György* (1899–1978) és *Zentai Béla* elkészítette a II. Műegyetem alapításának koncepcióját. E szerint a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Sopronban működő karai közül a bánya- és kohómérnöki kar Miskolcra kerülésével új egyetem alapítható. (Az M.T. 1949. évi 23. tv.-e alapján Nehézipari Műszaki Egyetemet hoztak létre Miskolcon, s az M.T. 1949. évi 22. tv.-e úgy rendelkezett, hogy a budapesti Műszaki Egyetem keretében, de veszprémi székhellyel Nehézszerkezetgyártó Kart létesítenek, majd ez 1951-től Veszprémi Vegyipari Egyetemenként működött. A Nehézszerkezetgyártó Műszaki Egyetem első rektora *Sályi István* (1901–1974), s a Veszprémi Vegyipari Egyetemé *Polinszky Károly* (1922–1998) lett.)

Mindezekkel párhuzamosan napirendre került Magyarországon a hároméves terv irányelveinek kidolgozása, melyet 1947. július 1-én fogadott el a Nemzetgyűlés (1947. XVII. tc.). A Mérnökszakszervezet minden szakosztálya és területi szervezete áttekintette, hogy az adott iparágban vagy régióban milyen feladatokat kell megoldani.

A teljesség igénye nélkül említjük meg, hogy pl. a Bánya és Kohóipari Szakosztályban 1947. április 18-án *Kerpely Kálmán*: „Vaskohászatunk beruházása és termelési feladatai a hároméves tervvel kapcsolatban”, vagy az Erősáramú Szakosztály ankét-sorozatának végén – amely az országos villamosítási terveket taglalta – *Fonó Albert* (1881–1972) összegezte a szakosztály feladatait a hároméves tervben. A Textilipari Szakosztályban a szokásos heti megbeszéléseken sorozatot indítottak: „A hároméves terv a textiliparban” címmel. Az előadásokat *Spiró György* tartotta. A Vas és Gépipari Szakosztály 1947. június 12-i ülésén *László Aladár*: „A hároméves terv gyakorlati kidolgozása az üzemekben” címmel tartott előadást.

Mindezek ellenére már 1947/1948 fordulóján – különösen a munkáspártok vezetői részéről – tapasztalható egy türelmetlen hang, egy fokozódó bizonytalanság. Úgy tűnt a kidolgozott hároméves terv menetközben rossz irányban módosult. „Két nyelven beszélünk. Más ez a hároméves terv, ami megvalósul, s más volt, amit kidolgoztunk” – fogalmazta meg *Zentai Béla*, az MMTSzSz főtitkára.

A politikai vezetés részéről megnyilvánuló türelmetlenség még élesebben volt jelen 1948. március 20–21-én a szakszervezeti vezetők első országos értekezletén, ahol Kossa István vita-összefoglalójában már azt fogalmazhatta meg: „Mi hallani akartuk a vidéki, járási titkárokat, a helyetteseket, akiket nem ismerünk. *Szipkát* meg *Zentait* halljuk mi többet is, néha többször is, mint kellene.”

Sajnos ekkor már a politika nagyon kétarcú. A nyilvánosság előtt még az értelmiség, a szakértelem fontosságáról szólnak, de a belső viták, illetve a korlátozott nyilvánosságú fórumok egy vihar előtti állapot előrejelzései.

1948. március 15-én osztották ki először Magyarországon a Kossuth-díjakat, s a 110 kitüntetett közül 16 műszaki értelmiségi volt: *Széchy Károly* (1903–1972), a Közlekedésügyi

Minisztérium hídosztályának vezetője; *Kovács Alajos*, a MÁV hídosztályának vezetője; *Kozma István* vegyész-mérnök, a Wolfner Bőrgyár főmérnöke; *Varga Bálint* MÁV igazgató-helyettes; *Akarat Endre* elektromérnök, az AGROLUX üzemvezető főmérnöke; *Jordák Sándor* gépészmérnök, a budapesti MÁVAG igazgatója; *Strein Ferenc*, a Ganz Vagongyár tervező mérnöke, *Temesszentandrásí Guidó*, az ózdi Durvahengermű főmérnöke; *Klaus Alajos*, a diósgyőri Acélmű főmérnöke; *Gombás Pál*, *Zemplén Géza*, *Mihalich Győző* (1877–1966), *Schimanek Emil* (1872–1955), *Jáky József* (1893–1950), *Vendl Aladár* (1886–1971) műegyetemi tanárok, *Hoffman Sándor* vegyész-mérnök.

Az ünnep fényei hamar kihunytak. *Kossa István* – mint már említettük – a szakszervezeti vezetők 1948. március 20–21-én tartott értekezletén éles hangon bírálta – alaptalanul – *Zentai Bélát* és a mérnökszakszervezetet, majd 1948. június 26–27-re a szakszervezet II. kongresszusának idejére egyre nyilvánvalóbb lett, hogy napirendre került a „mérnökszakszervezet iparági átszervezése”, amely a valóságban a feloszlását jelentette.

Talán e „politikai akarat” ellen is szólt, valamint az addigi tevékenység összegzését is jelentette az MMTSzSz II. kongresszusa előtt, 1948. június 20–29. között megrendezett Műszaki Értelmiségi Hét gazdag programja, melyből – a teljesség igénye nélkül – bemutatunk néhányat:

Bányászat és Geológia

Meisel János: A várpalotai lignit (barnaszén) előfordulás földtani adottságai (Várpalota)

Vadász Elemér: A tatabányai medence földtani megismerése (Tatabánya)

Kertai György: A kőolaj és földgáz keletkezéséről (Zalaegerszeg)

Szurovy Géza: A magyar földtani és bányászati kutatás feladatai (Ásványtani Intézet – Tudományegyetem)

Vitális Sándor: Földtani kutatások és kőszénbányászat a Mecsek hegységben (Komló).

Energiatermelés

Kovács Károly Pál: Magyarországi Villamosenergia kérdésének jövő iránya (Salgótarján)

Mosonyi Emil: A magyar vízerőgazdálkodás jövő feladatai (Szolnok)

Élelmezési ipar

Holló János: Műszaki értelmiség oktatási reformja a mezőgazdasági iparban (Dreher Hagenmacher Első Magyar Részvénytársaság)

Híradástechnika

Izsák Miklós: Általános ismertetés a sokcsatornás kábeles vivőhullámú távbeszélő be rendezésekről (MMTSzSz székház IV., Reáltanoda u. 13–15.)

Közlekedés

Széchy Károly: Közúti hídjaink újjáépítése (Közlekedési Minisztérium VII., Dob u. 75.)

Csanádi György: A magyar vasutak problémái (Közlekedési Minisztérium VII., Dob u. 75.)

Tüzeléstechnika

Szikla Géza: Hazai szeneink gazdaságos tárolása és eltüzelése

Vegyészeti Ipar

Gárdos Emil: A vegyipari kutatási problémái

Erdey-Grúz Tibor: Korrózió a vegyiparban (Tudományegyetem)

Gedeon Tihamér: A hazai bauxitbányászattal és timföldgyártással kapcsolatos idő-szerű feladatok (Ajka)

Csűrös Zoltán: A szilikonról (Műegyetem)

Komondy Zoltán: A Technológia és Anyagvizsgáló Intézet szerepe a 3 éves tervben (MMTSzSz Székház)

Dúzs János: Iparunk fejlesztésének időszerű szervezési kérdései. (Országos Tervhivatal V., Szemere u. 6.)

Kutatás

Zentai Béla: Kutatómunka és az üzemi mérnök (Ganz)

Teljesítménybérézés

Mártonfi Rudolf: Teljesítménybérézés fejlődése Magyarországon és annak kihatása a termelésre (MMTSzSz Központ)

A Műszaki Értelmiségi Hét gazdag programjával párhuzamosan, illetve annak részeként tartották meg a **Magyar Mérnökök és Technikusok Szabad Szakszervezetének II. kongresszusát 1948. június 26–27-én az Új Városháza közgyűlési termében.**

Az MMTSzSz 22 000 tagját 246 küldött képviselte. Ebből 168 budapesti, 78 vidéki volt (136 mérnök, 110 technikus ill. művezető). A küldöttek közül 180-an üzemekben dolgoztak. A II. kongresszus programja eltért az elsőtől, ugyanis itt Zentai Béla rövid főtítkári beszámolója után munkacsoportokban rendezték a vitát, ahol elérték azt, hogy legalább egyszer minden küldött felszólalt. A vita két területre fókuszálódott: egyrészt a műszakiak szerepének, lehetőségeinek elemzésére a gazdaságpolitikában, különös tekintettel a hároméves tervre, másrészt a mérnökszakszervezet iparági átszervezésére.

Az 1948 tavaszán indult „centenárium munkaverseny” mozgalomban – mint a küldöttek felvetették – formális jegyek keveredtek, s egyre inkább ez a terület is a politikai küzdelmek színtere lett. A mérnökszakszervezet iparági átszervezésének gondolata sok aggodalmat vetett fel.

Tulajdonképpen egyértelművé vált, hogy itt nem szakmai, érdekvédelmi, hanem politikai kérdésről van szó, s egy hatékony érdekvédelmet folytató, s a gazdasági folyamatokban tevékenyen közreműködő, de nem egyszer jogos kritikai hangot használó értelmiségi szakszervezet megszüntetéséről van szó. Ugyanis az iparági átszervezés azt jelentette a gyakorlatban, hogy a mérnökök, technikusok szakképzettségük, munkahelyük alapján kerültek át az adott terület szakszervezeteibe. (Mint ismeretes, ez az átszervezés nem érintett más értelmiségi csoportokat, illetve az 1950-es évek szakszervezeti politikájából teljesen kiszorult az érdekvédelem.)

A II. kongresszus vitáin többször fölvetődött annak igénye – s úgy tűnt átmeneti megoldásokhoz a politikai vezetés is bizonyos keretek között hozzájárul –, hogy létre kell hozni egy műszaki-szakmai szervezetek, egyesületek szövetségét.

Nehéz feladat hárult a megválasztott vezetőségre, amely személyi összetételében

részben változott. Az MMTSzSz elnöke *Komondy Zoltán* (1892–1957) műegyetemi tanár lett, a főtitkár továbbra is *Zentai Béla*. Alelnökök lettek: *Lengyel Sándor*, *Jurek Aurél*, *Mosonyi Emil*. A főtitkárhelyettesi tisztelet *Gerendás István* és *Philip Miklós* töltötte be. Az MMTSzSz Központi Vezetőségének 19 tagja lett, köztük *Major Máté*, *Erdey-Grúz Tibor*, *Karcag Imre*, *Sárkány Györgyné*. Az 59 választmányi tag közé tartozott *Havas Ernő*, *Spiró Miklós*, *Irsay Ervin*, *Perczel Károly*, *Osztrovski György*, *Mariska Zoltán*, *Valkó Endre*, *Talyigás Ferenc*, *Dúzs János*.

Felgyorsult ugyan a Magyar Mérnökök és Technikusok Szabad Szakszervezetének felszámolása, de a II. kongresszust követő napok a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségének (MTESZ) alapítását hozták (1948. június 29.).

1948. augusztus 7-én lett *Apró Antal* a Szakszervezeti Tanács főtitkára, amikor *Kossa István* (1904–1965) iparügyi miniszter lett, majd a Szakszervezetek XVII. kongresszusán (1948. október 17–18.) kimondták a Szakszervezetek Országos Tanácsának (SzOT) megalakulását. Néhány szakszervezeti vezető ugyan „fontosnak tartotta” az értelmiség, különösen a műszaki értelmiség szerepét, de a Mérnökszakszervezet felszámolását nem tudta, vagy nem akarta megakadályozni. A Szakszervezeti Tanács 1948. december 15-i ülésén megállapítást nyert, hogy „az ipari átszervezés alatt és közvetlenül utána a Műszaki és Természettudományi Egyesületek ne végezzenek sem közvéleménykutatást, sem toborzó munkát”. Az MMTSzSz záróértekezletét 1949. június 18-án tartották.

A Magyar Mérnökök és Technikusok Szabad Szakszervezete 1944–1948 közötti tevékenységével beírta nevét a magyar történelembe. S tagjai – ha más körülmények között is más feladatokat vállalva ott lesznek a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségének fél évszázadában, a magyar gazdaság és társadalom történelmi sorsfordulóiban.

III. A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségének (MTESZ) megalakulása (1948. június 29.)

Mint említettük, az MMTSzSz 1948. június 26–27-én tartott II. kongresszusán megerősítést nyert az az elhatározás, amelynek szellemében megalakult a MTESZ. E kongresszus – amely összegző és egyben előre tekintő volt – elfogadott határozatában kimondta: „Feladat a magyar műszaki értelmiség szakmai és tudományos egyesületének az eddiginél jóval nagyobb mértékű kiépítése, ésszerű megszervezése és egységes szervezetben való összefogása a természettudományi egyesületekkel együtt. A kongresszus utasítja a központi vezetőséget, hogy ennek érdekében minden lehető tegyen meg, különösen támogassa a közeljövőben megalakuló Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségét.” Mindez jól mutatja, hogy a tevékenységét befejező mérnökszakszervezet érdemi támogatást kíván nyújtani az 1948. június 29-én megalakult Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségének.

1948. június 29-én, kedden d. e. 9 órakor

**A MŰSZAKI ÉS TUDOMÁNYOS
EGYESÜLETEK SZÖVETSÉGE
ALAKULÓ ÜLÉSE**

az új Városháza üléstermében.

Ülésrend:

1. Megnyitó.
2. Az ülés elnökségének megválasztása.
3. Üdvözlések.
4. A Műszaki és Tudományos Egyesületek Szövetségének feladatai és célkitűzései (előadói referátum).
5. Fehérlamások.
- Szünet.
6. Fehérlamások folytatása.
7. Alapszabálytervezet heterjesztése, jelölőbizottság megválasztása.
8. M. T. E. Sz. vezetőségének megválasztása.
9. Elnöki zárás.

Mosonyi Emil

Budapesten, az Új Városháza üléstermében 1948. június 29-én (kedden) 9 órakor nyitotta meg *Mosonyi Emil* miniszteri tanácsos, az MMTSzSz alelnök, a Magyar Hidrológiai Társaság társelnöke a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége (MTESZ) alakuló kongresszusát.

Üdvözölte a megjelent küldötteket, hazai és külföldi vendégeket, az angol, a bolgár, a csehszlovák, a francia, az indiai, a német, az olasz, az osztrák, a román delegációt, valamint *Erdei Ferencet*, *Gerő Ernőt*, *Ortutay Gyulát*, *Révai Józsefet* és másokat. Az alakuló kongresszus fővédnöke *Tildy Zoltán* köztársasági elnök volt, aki vállalva megtisztelő feladatát, de személyesen nem tudott megjelenni, mert abban az időben külföldön tartózkodott.

A megjelentek szakmai és politikai, valamint közéleti tevékenysége alapján joggal mondható, hogy a MTESZ alakuló kongresszusa országos ügy volt. (*Komondy Zoltán* műegyetemi professzor, az MMTSzSz elnöke betegsége miatt nem tudott részt venni a kongresszuson.)

A megnyitás után elsőként Mr. Crowther, az Angliai Tudományos Szövetségek elnöke szólalt fel, és az angol mérnökök üdvözlete mellett felolvasta a betegség miatt távolmaradt Joliot Curie, a Tudományos Dolgozók Világszövetsége elnöke üzenetét. Őt követte Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, aki itt ismertette először a készülő öt éves terv, valamint a tervezett tízéves villamosítási és öntözési terv fő mutatóit. Mondandója nem volt mentes a korabeli politikai beszédek fordulataitól, jelszó szerű ismétlődéseitől: „e grandiózus feladatok valóra váltásában a demokratikus kormány nem utolsó sorban számít a műszaki értelmiség közreműködésére, odaadó munkájára, vitathatatlan kipróbált szaktudására. Az új műszaki problémák egész sorát kell megoldanunk. Saját szemünkből saját kocszot kell iparileg nagy mennyiségben előállítani, számos olyan anyagot, amelyet jelenleg külföldről nehezen megszerzett valutáért vásárolunk, amgunknak kell előállítanunk.”

Több hazai és külföldi vendég kongresszust köszöntő szavai után *Erdey-Grúz Tibor* – élénk helyeslés közben – bejelentette a Magyar Kémikusok Egyesületének csatlakozását a MTESZ-hez. Hasonló bejelentést tett *Karádi Gyula*, a Magyar Elektrotechnikai Egyesület

Erdey-Grúz Tibor

nevében, s *Kerpely Kálmán* az Országos Bányászati és Kohászati Egyesület képviselőjében. A Munkatudományi és Racionalizálási Társaság csatlakozását *Mártonffy Rudolf*, a fennállása századik évfordulóját akkor ünneplő Magyarhoni Földtani Társulat elhatározásáról *Szurovy Géza* beszélt. *Major Máté* az Új Építészet Köre nevében, *Fehér István* a Magyar Bőrtechnikusok Tudományos Egyesülete, *Kulin György* a Magyar Csillagászati Egyesület részéről szólt. A Magyar Kémikusok Egyesületének szegedi csoportja 1948-ban alakult az MMTSzSz vegyész szakosztályából és a „Szegedi Vegyész Kör”-ből. Az ő képviselőjében szólt a közgyűlésen *Fodor Gábor*, majd a Magyar Hidrológiai Társaság nevében *Mosonyi Emil*. A Magyar Kinotechnikai Társaság üdvözlését *Szebényi Pál* tolmácsolta. A főleg üdvözléseket megfogalmazó hazai és külföldi felszólalók után az elnöklő *Zentai Béla Gerendás István* az előkészítő bizottság elnökének adta meg a szót, aki javaslatot tett a MTE Sz vezetőségére, amelyet a küldöttek egyhangúlag elfogadtak, majd a Himnusz eléneklésével véget ért a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségének alakuló kongresszusa.

Komondy Zoltán

A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségének első elnöke *Komondy Zoltán* (1892–1957) műegyetemi tanár lett, s ügyvezető társelnök *Zentai Béla*, MMTSzSz főttkár, s társelnökök: *Erdey-Grúz Tibor* egyetemi tanár, *Karádi Gyula* a közlekedésügyi minisztérium osztályfőnöke, *Novobáczky Károly* egyetemi tanár, *Osztrovszki György* vezérigazgató.

Az elnöki tanács tagja lett: *Alexits György* a Tudományos Tanács ügyvezető titkára, *Csűrös Zoltán* műegyetemi tanár, *Fischer József* építész, *Gillemot László* műegyetemi tanár, *Gács László* a Szakszervezeti Tanács főttkárhelyettese, *Hevesi Gyula* a Tervhivatal Találmányi Osztály vezetője, *Karcag Imre* iparügyi államtitkár, *Kerpely Kálmán* okleveles

kohómérnök, *Kökény Mihály* min. osztályfőnök, *Lakatos Béla* a Szakszervezeti Tanács termelési osztály vezetője, *Lengyel Sándor* a Vegyipari Igazgatóság igazgatója, *Major Máté* építésügyi minisztériumi osztályfőnök, *Mekis József* a Vasasszakszervezet főtitkára, *Mihailich Győző* műegyetemi tanár, *Mosonyi Emil* az Országos Vízgazdálkodási Hivatal vezetője, *Pikler Ferenc* az AVIRT vezérigazgatója, *Piros János* iparügyi minisztériumi osztályvezető, *Szóbel László* a Tudományos Tanács titkára és *Varga Sándor* iparügyi minisztériumi osztályvezető.

Gárdos Emil

A MTESZ első titkára *Gárdos Emil* (1901–1989) vegyész mérnök, a Vegyipari Tanulmányi Iroda vezetője lett. A tisztikarhoz tartozott *Bors László* igazgató, *Farkas Imre* jegyző, *Gerendás István* az oktatási és szaksajtó vezetője, *Kurucz György* pénztáros, *Sárkány Györgyné* a szervezési osztály és *Támás Dezső* a nyilvántartási osztály vezetője. A MTESZ 14 tudományos egyesület 9500 tagjával alakult.

Emlékeztető tanulságul szóljunk az alapító egyesületekről, tevékenységük fő területeiről, valamint egykori vezetőiről:

1. **Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület*** (1892-ben alakult). A bányászati és kohászati problémákkal, újítások, racionalizálási és gyártástechnikai kérdésekkel foglalkozott. Elnöke *Osztrovszki György*, főtitkára *Kerpely Kálmán* volt. Ebben az időben (1948 nyara) taglétszámuk 657 fő volt. Az egyesületi életről és a terület feladatairól a Bányászati és Kohászati Lapok adott tájékoztatást.

2. **Országos Erdészeti Egyesület** (1866-ban alakult). Fő feladatuknak tekintették a szakművelődés fejlesztését az erdészeti tudományokban. Az egyesület elnöke *Sébor*

* Az egyesületi felsorolást a MTESZ alakulásakor megjelentetett dokumentum alapján, de jelenlegi elnevezésük szerint adjuk meg. Itt nem jelezzük a következő évtizedekben végbement fúziókat.

Vadász Elemér

János, titkára *Jablánczy Sándor* volt. Az 1100 tagot számláló egyesület folyóirata az Er-dészeti Lapok volt.

3. Magyarhoni Földtani Társaság (1848-ban alakult). *Vadász Elemér* látta el az elnöki tiszteket, s a főtítkár *Sümegei József* volt. Folyóiratuk a Földtani Értesítő és a Földtani Közlöny. Taglétszámuk 252 fő volt.

4. Magyar Hidrológiai Társaság (1917-ben alapították). A vízerőgazdálkodás tudományos kérdéseit kívánták összefogni, illetve a vízi nyersanyag és erőforrások felkutatását. Elnöke *Vitális Sándor*, főtítkára *Mosonyi Emil* volt. A 210 tagot számláló társaság folyóirata a Hidrológiai Közlöny volt.

5. Magyar Csillagászati Egyesület (1946-ban alakult). Miben látták feladatukat? A csillagászat és vele kapcsolatos tudományok ismertetésének népszerű terjesztésében, s a tanuló ifjúság bevonását a tudományos értékű megfigyelésekbe. Ügyvezető

elnök *Kulin György*, alelnök: *Gergely Péter*, *Dévai István* és *Verebély László* volt. A több szakosztállyal működő egyesületnek 2200 tagja volt. Folyóiratuk: Csillagok Világa.

6. Malomipari Tudományos Egyesület (1941-ben alakult). Teendőiket a kutatás, újítás kérdésében, valamint technikai eljárások ésszerűsítésében és malomipari gépek modernizálásában látták. Elnöke *Grozl Ferenc*, titkára *Hollaender József* volt. 300 fő volt az egyesület tagja, s folyóiratuk a Molnárok Lapja volt.

7. Magyar Rövidhullámú Rádióamatőrök Egyesülete (1948 júniusában alakult). A rövidhullámú elektromos technika általános problémái és gyakorlati megoldásai, valamint a rádióadás és vétel foglalkoztatta az egyesületet, amelynek elnöke *Pamlényi Pál*, titkára *Neu György* és *Radnai László* volt. Taglétszámuk 1300. Folyóiratuk a Rádió és Filmtechnika.

8. Technológiai Könyvtár Barátainak Szövetsége (1940-ben alakult). Tevékenységük a műszaki könyvek terjesztése és ápolása volt. Titkára *Takács Tivadar*. A 621 tagot számláló szövetség folyóirata a Műszaki Bibliográfiai Közlemények volt.

9. Munkatudományi és Racionalizálási Társaság (1947-ben alakult). A társaság célja a nemzetgazdaság területén az emberi munka gazdaságosságának fokozása. E cél elérése érdekében elhatározták, hogy összegyűjtik a racionalizálás hazi és külföldi irodalmát, fejlesztik az e területen meglévő módszereket, eszközöket. A társaság elnöke *Antos István*, főtítkára *Duzs János* volt. Akkori taglétszámukról nincsenek megbízható adataink. Lapjuk a Többtermelés volt.

10. Bolyai János Matematikai Társulat (1891-ben alakult). Egyesületként 1947. június 21-én Szegeden kezdte meg tevékenységét, majd Társulatként 1948-ban. Feladatukat a magyar matematikai élet fellendítésében, valamint a külföldi matematikus körökkel való kapcsolatok felvételében és kiépítésében látták. Az egyesület elnöke *Rédei László*, alelnöke *Alexits György*, titkára *Hajós György* lett. Az alakulás idején még csupán érdeklődőkről, nem tagokról beszéltek (ezeknek száma 200 fő körül volt). Folyóiratuk a Matematikai Lapok.

11. **Magyar Kinotechnikai Társaság** (1933-ban alakult). Ekkor fő feladatukat abban látták, hogy „egységbe tömöríteni azokat a szakembereket és a tudomány ama képviselőit, akik a kinotechnikai és ezzel kapcsolatos rokon-téren működnek abból a célból, hogy a kinotechnikai tudományt továbbfejlesszék”. Elnöke *Szabó Gusztáv*, titkára *Pozsonyi Gábor* volt. Viszonylag kis létszámmal – 55 fő – rendelkeztek. Az érdeklődők száma ennek kétszerese volt. Külön folyóiratuk nem volt.

12. **Magyar Mezőgazdasági és Iparfejlesztő Társaság** (1937-ben alakult). Munkakörük a mezőgazdasági termékek feldolgozásának kutatása és tudományos alapon való kimunkálása, mezőgazdasági exportunk emelése, minőségi mezőgazdasági gyártmányok előállításával. A társaság elnöke *Szobek András*, titkára *Holló János* volt. A 420 tag folyóirata a Mezőgazdaság és Ipar.

13. **Magyar Kémikusok Egyesülete** (1907-ben alakult). Célul tűzték a vegyészet terén jelentkező aktuális kérdések, valamint a kémiai ipar problémái megoldásában való részvételt, s a tudományos színvonal emelését. Az egyesület elnöke *Csűrös Zoltán*, s titkára *Erdey-Grúz Tibor* volt. A több szakosztállyal tevékenykedő egyesület folyóirata a Magyar Kémikusok Lapja, taglétszámuk 360 fő volt.

14. **Magyar Elektrotechnikai Egyesület** (1900-ban alakult). Fő feladatának tekintette az elektrotechnikában előforduló problémák (újítás, gyártás, szervezés) megoldásának segítését. Az alelnöki tisztelet *De Chapel Ottó* és *Lajtai Jenő*, a főtitkárit *Karádi Gyula* látta el az 1500 főt számláló egyesületben, amelynek folyóirata az Elektrotechnika volt.

A MTESZ-t többségében azok a korábban alakult tudományos egyesületek hozták létre, amelyeknek helyével, szerepével monográfiánk előző fejezeteiben foglalkoztunk.

A Mérnökszakszervezet 1945. január 1-i megalakulása után nagy részük – megtartva szervezeti kereteiket – tevékenységének fő vonulata az MMTSzSz-hez kötődött.

Mielőtt – immár a MTESZ keretei közötti tevékenységüket vizsgáljuk, szinte jelzés szerűen cupánlunk az 1945–1948 közötti évekre is.

A legkorábban alakult – s a MTESZ-hez csatlakozott – tudományos egyesület a **Magyar-honi Földtani Társulat** volt. 1945. szeptember 19-én tartott közgyűlésükön elnöknek *Vitális Istvánt* (†1947. november 9.), alelnöknek *Tasnádi-Kubacska Andrást* választották. A Társulaton belül sajátos helye volt a Hidrológiai Szakosztálynak, amelynek elnöke *Vitális Sándor*, társelnöke *Mosonyi Emil* volt. A Társulat MTESZ-hez történő csatlakozását *Szurovy Géza* másodtitkár jelentette be, illetve a Hidrológiai Szakosztályét (itt már mint Magyar Hidrológiai Társaság) *Mosonyi Emil* társelnök. (A **Magyar Hidrológiai Társaság** önállóságát, valamint elszakadását a Magyarhoni Földtani Társulattól az 1949. február 16-i kongresszus mondta ki.)

Sajnos a **Magyar Mérnök és Építész Egylet** tevékenységét 1945. tavaszán beszüntették.

Az **Országos Erdészeti Egyesület*** a háború után csak 1947 végén kezdte meg ill. folytatta tevékenységét, amikor az orosz hadifogságból *Mihályi Zoltán* titkár hazatérhetett. 1948. március 20-án tartották meg közgyűlésüket, ahol elnöknek *Sébor János* professzort

* Az egyesületek és társaságok történetét a MTESZ tevékenységébe ágyazva mutatjuk be. A különböző tudományos egyesületek megírták (pl. Erdészeti, OMBKE, Energiagazdálkodási, Földmérési) illetve írják (pl. Közlekedéstudományi) amelyek mint évfordulós kiadványok jelennek meg.

választották meg. 1948. októberében újra megjelent az Erdészeti Lapok című szakfolyóiratuk is. Az 1948. november 10-i válaszmányi ülés hagyta jóvá az egyesület csatlakozását a MTESZ-hez.

Az **Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület** közvetlenül háború utáni, 1945. február 24-i újraindítását *Faller Jenő* kezdeményezte, s őt választották az OMBKE elnökének, majd Várpalotára történt költözése miatt (kerületi bányaigazgató lett) e tisztségről lemondott. 1946. október 19-én lett *Papp Simon* professzor az Egyesület elnöke, titkára *Kerpely Kálmán*. Az MMTSzSz-el közösen rendezték meg 1946. december 14–15. között az I. Országos Bánya és Kohóipari Termelési Kongresszust. 1948. június 13-án a Centenárium közgyűlésen a bányászat 100 évét *Faller Jenő*, a kohászatét *Pattanyús-Á. Imre* tekintette át. Az OMBKE csatlakozását a MTESZ-hez *Kerpely Kálmán* főtitkár tolmácsolta. Sajnos az OMBKE több vezetője hamarosan a koncepciós MAORT per áldozata lett (pl. *Papp Simont* halálra ítélték, majd életfogytig tartó börtönbüntetésre).

Faller Jenő igazgató várpalotai bányászünnepségen

A **Magyar Elektrotechnikai Egyesület** 1946. május 31-i közgyűlésén megerősítették tisztében az egyesület élére 1948. június 3-án miniszteri biztосként kinevezett *Karádi Gyulát*. Az 1947. június 30-i közgyűlésen *Bay Zoltán* lett az Egyesület elnöke. A Magyar Elektrotechnikai Egyesület 1949. június 15-én csatlakozott a MTESZ-hez, s ettől kezdve lapjuk az Elektrotechnika és a Szövetség keretei között jelent meg.

A **Bőr-, Cipő és Bőrfeldolgozóipari Tudományos Egyesület**, mely a háború előtt Magyar Bőripari Vegyészek Egyesülete volt, a II. világháború után **Magyar Bőrtechnikusok Tudományos Egyesülete** nevet vette fel. A MTESZ-hez csatlakozást Fehér István elnök jelentette be. Röviddel ezután – mert a gumiipar szakemberei is csatlakoztak hozzájuk – lett a neve **Magyar Bőr és Gumiipari Technikusok Tudományos Egyesülete**.

A **Magyar Kémikusok Egyesülete** *Csűrös Zoltán* elnök, *Erdey-Grúz Tibor* titkár

vezetésével szorosan együttműködött a háború után az MMTSzSz-szel. Az Egyesület csatlakozását a MTESZ-hez *Erdey-Grúz Tibor* jelentette be.

Mint korábban már említettük, Eötvös Loránd kezdeményezésére jött létre 1891. augusztus 21-én a **Mathematikai és Fizikai Társulat**. 1947. június 21-én Szegeden kezdte meg háború utáni tevékenységét, egyben önálló szervezeti keretek közötti működését a **Bolyai János Matematikai Egyesület** – majd 1948-tól **Társulat** – *Rédei László, Alexits György, Hajós György* vezetésével.

A **Fizikusok Egyesülete** 1949. február 5-én alakult meg. Elnöke *Novobáczky Károly*, társelnöke *Gombás Pál, Szalay Sándor, Selényi Pál*, s alelnöke *Kovács István, Szigeti György* lett. *Selényi Pál* javaslatára vette fel az **Eötvös Loránd Fizikusok Egyesülete** nevet, majd rövid idő után mai (1998) nevére módosult (**Eötvös Loránd Fizikai Társulat**).

A MTESZ megalakulásával szinte párhuzamosan több egyesület jött létre, illetve névváltoztatást hajtott végre, amelyek tevékenységük indulásával csatlakoztak a MTESZ-hez. Ilyen volt a Magyar Bőrtechnikusok Tudományos Egyesülete, amelynek elnöke *Fehér István*, titkára *Érdi Pál* volt, s taglétszámuk elérte a 200 főt. A Textilipari Tudományos Műszaki Egyesület 1948 szeptemberében alakult meg *Zilahy Márton* elnökletével, s a titkári posztot *Vékássy Alajos* töltötte be. A tagok és érdeklődők száma közel 2000 fő volt. 1948 novemberében alakult meg a Papír és Nyomdaipari Tudományos Egyesület, amelynek elnöke *Buzágh Aladár*, s titkára *Morvai Sándor* volt. A 300 fős tagság lapja a Papír és Nyomdatechnika címmel jelent meg.

1948 decemberében a Munkagépek és Vastömegcikkek Tudományos Egyesülete bontott zászlót. Az előkészítő munkában érdemi szerepet vállalt *Kovács Tibor, Kmotrik Ferenc, Bogáti Dezső, Naszády György, Szász György, Valkó Endre* és *Vándor Imre*.

Megkezdtek a Mezőgazdasági Gépek Tudományos Egyesületének szervezését, amelynek munkájában *Klinger Pál, Holich Ferenc, Orosz Gyula, Rab György* vett részt. A Finommechnikai és Optikai Tudományos Egyesület létrehozását *Besnyő László, Bogát László, Demeter György, Kovács Cs. György* irányította, az Elektron és Híradástechnikai Tudományos Egyesületét *Balla László, Fried Henrik, Gerő István, Horváth István, Köneter Ödön, Tarján Rezső* és *Valkó Iván Péter*. A Gépjárművek, Közlekedési Eszközök és Erőgépek Tudományos Egyesületét* *Cukor György, Gerendás Andor, Jodál Sándor, Gáspár László, Polágyi Gábor*, a Hő- és Vízenergiaipari Tudományos Egyesületet *Ambrus László, Endrényi Sándor, Kökény Mihály, Benedek László, Dikler Ferenc, Detre István, Szentes László* és *Honti György* szervezte.

A Tüzeléstechnikai Tudományos Egyesület megalakulását *Freud Mihály, Makoldi Mihály, Knével József, Gloetzer József, Reminiczy Károly, Gyulai József* és *Erdélyi István* kezdeményezte, a Magasépítési Tudományos Egyesületet *Gábor László, Vince Pál, Perényi Imre, Gerendás István, Perczel Károly, Benghart Ágoston, Major Máté* és *Sebestény Gyula*.

Megkezdődött a szervező munka a **Mélyépítési Tudományos Egyesület** létrehozására *Gábor István, Hollós András* és *Csanádi György* vezetésével, s az Építőanyagipari Tudományos Egyesület megalakulását *Csillag Márton, Grafcsik János, Berechky Endre, Gomperz István, Siklós Ferenc* kezdeményezte, s a Faipari Tudományos Egyesületet *Hittel-*

* Ezekből alakult meg 1949-ben a Gépipari Tudományos Egyesület.

mann Miksa, Rosner Miklós és Hajnal Nándor, s a Közlekedéstudományi Egyesületet Bebrits Lajos, Karádi Gyula, Csanádi György, Kovács Imre, Jancsik Ferenc, Jáky József, Vásárhelyi Boldizsár, Szabó Dezső, György István, Fazekas József, Szaner Béla (1938–1944 között működött már a Közlekedéstudományi Társaság). A Közlekedés és Mélyépítéstudományi Egyesület 1949. január 20-án alakult meg.

E felsorolás jól mutatja, hogy a megalakult Szövetség tudományos egyesületeivel igyekezett átfogni szinte az akkori gazdaság egészét. Feladataikat, elképzeléseiket is ennek szellemében fogalmazták meg.

A megalakult MTESZ s a tevékenységét lassan befejező MMTSzSz vezetősége – mint erről már korábban is szóltunk – közös üléseken elemezte a teendőket. Az első elnökségi ülést 1948. július 30-án tartották, ahol megvitatták a műszaki értelmiségi hét tapasztalatait, s az MMTSzSz II. kongresszusát, s augusztus 5-én a megalakult tudományos egyesületek helyzetét tárgyalták meg. A korábbi évek elvégzett feladataiban érdemi szerepe volt a műszaki értelmiségnek, s ezt szerették volna átmenteni az új szervezeti keretek közé. Mint ismeretes, ennek elmaradása elsősorban nem a műszaki értelmiségen múlt.

A MTESZ vezetősége többségében a fővárosban működő tudományos egyesületek munkájára támaszkodva igyekezett kiépíteni vidéki szervezeteit is. A szervező munkát elsősorban azokban az ipari központokban kívánták elindítani, ahol nagyobb létszámú műszaki értelmiségi dolgozott. Ózd, Dorog, Tatabánya, Csepel, Győr, valamint az egyetemi városok, Szeged, Debrecen, Pécs, Sopron jött számításba. Ennek érdekében vitaüléseket tartottak – fővárosi előadókkel –, ahol igyekeztek a terület jellegéből adódóan megfogalmazni az ott élő műszaki értelmiség teendőit.

A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségének első alapszabályát kibővített elnökségi ülésen 1949. április 14-én fogadták el. A 20. §-ból álló alapszabály a Szövetség célját elsősorban abban látta, hogy terjessze és továbbfejlessze a műszaki és természettudományok, foglalkozzon a műszaki értelmiség továbblépésével, valamint ápolja kapcsolatait a külföldi műszaki egyesületekkel.

Foglalkozott az alapszabály a tagok jogaival, kötelezettségeivel, vezető testületeinek munkájával. Kitért a Szövetség feloszlása esetén kialakult helyzetre. Ezzel kapcsolatban megállapították: „A Szövetség mindaddig fennáll, amíg önkéntes felosztását az alapszabályoknak megfelelően el nem határozza. A Szövetség feloszlása esetén a vagyon hova fordítására a feloszlás tárgyában határozó közgyűlés dönt, de a vagyon csak hasonló célra fordítható.”

Az alapszabály elfogadása utáni hónapok a szervezeti keretek bővítésének, új vidéki szervezetek létrehozásának, valamint új tudományos egyesületek alapításának felgyorsult időszakát jelentették.

1949. január 20-án alakult meg a **Hőerőgazdálkodási Tudományos Egyesület**, amelynek első elnöke *Pikler Ferenc*, társelnökei *Fonó Albert, Lévai András, Lőrinc Imre*, alelnökei *Endrényi Sándor, Heller László, Kovács K. Pál*, titkára *Benedek László* lett (1952-ben vette fel az **Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület** nevet).

A Magyarhoni Földtani Társulat Hidrológiai **Szakosztálya** 1948-ban mint alapító **Társaság** csatlakozott a MTESZ-hez, de az ennek megfelelő alapszabályt csak 1949. január 26-án tarott közgyűlésen fogadták el. Az elnök *Vitális Sándor* lett.

1949. február 19-én megalakult a Gépipari Tudományos Egyesület. Az alakuló ülésen

jelen volt *Kossa István* iparügyi miniszter és *Karczag Imre* államtitkár. Mindketten hangsúlyozták az egyesület fontosságát a nehézipar fejlesztésében. A Gépipari Tudományos Egyesület első (GTE) elnöke *Bíró Ferenc*, a W. M. vezérigazgatója, s alelnöke *Pongrácz Kálmán*, *Jodák Sándor*, *Szabó László*, *Pattantyús-Á. Géza* és *Frank László* lettek. A GTE első főtítkára *Kovács Tibor* lett. A GTE öt szakosztállyal kezdte meg tevékenységét: mezőgazdasági gépek, szerszámgépek és szerszám, szállítóeszközök, gördülőanyag, gépjármű.

A 1933-ban létrehozott Magyar Kinotechnikai Társaság – amely MTESZ egyik alapító egyesülete volt – 1948 végén feloszlott. Az 1900-ban alapított Magyar Elektrotechnikai Egyesület gyengeáramú, illetve rádiótechnikai szakosztálya az előzőekkel új egyesületet, a **Híradástechnikai, Optikai és Finommechanikai Tudományos Egyesületet (HTE)** hozta létre 1949. január 29-én. Első közgyűlésüket 1950. június 17-én tartották, ahol megválasztották az egyesület elnökének *Réti Józsefet*, főtítkárnak *Izsák Miklóst*, s a titkárság vezetője *Valkó Iván Péter* lett. A Híradástechnikai, Optikai és Finommechanikai Tudományos Egyesület 1950. június 17-i közgyűlése tovább módosította a szervezeti kereteket. Ugyanis az egyesület kettévált: egyrészt megmaradt a választott vezetőséggel a Híradástechnikai Tudományos Egyesület, s létrejött az Optikai és Kinotechnikai Tudományos Egyesület; mai (1998) nevén Optikai, Akusztikai, Film- és Színháztechnikai Tudományos Egyesület (OPAKFI), amely tevékenységét az 1933-as elődintézmény megalakulásától jelöli.

A szervezeti keretek módosulásánál maradvá megemlítendő, hogy a HTE keretei közül alakult meg 1952-ben a Méréstechnikai Automatizálási Tudományos Egyesület.

A mai (1998) **Szilikátipari Tudományos Egyesület** jogelődjét az **Építőanyagipari Tudományos Egyesületet** 1949. január 27-én alapították, ekkor tartotta alakuló közgyűlését. Első elnöke *Siklós Ferenc*, főtítkára *Korányi György* lett. Négy szakosztályt hoztak létre: cement és mészipari, üvegipari, kerámiaipari, kő- és kovácsipari.

A MTESZ-hez később csatlakozó Magyar Biokémiai Egyesület is 1949-ben alakult meg. Ugyancsak 1949-ben hozták létre a Magyar Élelmiszeripari Tudományos Egyesületet.

A Magyar Mezőgazdasági és Iparfejlesztő Társaság – mint a MTESZ-t alapító 14 tudományos egyesület – 1949. február 29-án vette fel a Mezőgazdasági Ipari és Tudományos Egyesület nevet. Elnöke *Szobek András* lett, a főtítkári teendőket *Holló János* látta el.

Milyen kérdésekkel foglalkoztak a MTESZ egyesületei ebben az időben? A teljesség igénye nélkül utalunk néhányra:

A **Közlekedés és Mélyépítéstudományi Egyesület**ben 1948. február 24-én *Molnár János* a Közlekedésügyi Minisztérium főosztályvezetője ismertette a hazai mélyépítőipar 1949. évi teendőit. A március 3-i tanácskozáson *Korda István* és *Mihailich Győző* a Duna hidak roncskiemelési feladatairól beszélt. Még ebben az évben (1949) fogalmazta meg az Egyesület oktatási bizottsága javaslatát a Közlekedési Műszaki Egyetem létrehozására.

Az **Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület** rendezésében február 25-én *Gillemot László* a tudományos kutatás hazai problémáiról tartott előadást, hangsúlyozva a tudományos kutatómunka tervszerűségét, a kutatóintézeti hálózat létrehozását, az iparikutatások megszervezését és irányítását.

Az **Országos Erdészeti Egyesület**ben 1949. február 28-án hangzott el *Fehér Dániel*

„Hő és víz hatása a talaj életére” című előadása, amelyben megfogalmazta a homoki fásítás és szikfásítás lehetőségeit. A **Magasépítési Tudományos Egyesület** rendezésében március 7-én *Perényi Imre* tartott előadást az építéstudomány időszerű feladatairól. Beszélt az építéstudomány szerepéről, az építkezési költségek csökkentési lehetőségeiről, az új munkamódszerekről. A **Magyar Kémikusok Egyesületében** március 10-én *Straub F. Brunó* tartott előadást „Az izotópok szerepe a biokémiában” címmel.

Az 1949. február 19-én alakult **Gépipari Tudományos Egyesület** (GTE) április 8-án tartotta első vezetőségi ülését, amelyen *Kovács Tibor* számolt be az egyesület eddigi munkájáról. A vitában részt vett *Gárdos Emil* MTESZ főtitkár is. A Nehézipari Igazgatóság részéről *Frank László* tett értékes javaslatokat az egyesület további működéséhez.

Az egyesületek homlokterében a magyar gazdaság megoldandó feladatai álltak, amelyek megvalósításához érdemben járult hozzá a műszaki értelmiség. Annak ellenére, hogy már a hároméves terv megvalósítása során egyre inkább megfigyelhető volt – különösen 1948 után – az állami s egyben politikai vezetés műszaki értelmiséget kiszorítani akaró tevékenysége, a mérnökök és technikusok szakmai elkötelezettsége megmutatkozott az induló ötéves terv programjának kidolgozása iránt, habár a „megvalósítás” ütemében s gyakorlatában nem jut számukra szakértelmüknek megfelelő szerep.

A **Gépipari Tudományos Egyesületben** 35 előadást tartotta 6397 résztvevővel. *Gillemot László* (1912–1977) műegyetemi professzor pl. csepeli munkásoknak hegesztési tanfolyamot tartott. A **Magyar Elektrotechnikai Egyesület** 40 előadást rendezett üzemekben, erőműtelepeken. Az **Építőanyagipari Tudományos Egyesület** kislétszámú tagsága ellenére (100 tagja volt ebben az időben) 24 előadást rendezett, főként vidéken, melyeken több mint 3000 hallgató vett részt.

Gillemot László

Az **Országos Erdészeti Egyesület** 8 erdőigazgatóság székhelyén vándorgyűlés jelleggel tartotta meg előadásait, melyeken 3370 fő vett részt. A fentiek mellett 15 központi előadást is tartott a Szövetség 5700 hallgatóval. A MTESZ főtitkárának összegző – 1949. május 24-i – jelentése kiemelete a **Magyar Kémikusok Egyesületének** 1000 fős hallgatóság előtt tartott előadását a Ruggyantaggyárban, melynek *Lengyel Sándor* volt az előadója, s a központi előadók között volt *Osztrovszki György*, *Bakonyi Sebestyén Endre*, *Prieszol József*, *Osváth István* és *Síklós Ferenc*. Az **Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület** vidéki ülését Tatabányán tartotta 1949. április 13-án, ahol *Tettamanti Jenő* műegyetemi tanár az

energiagazdálkodás alapkérdéseiről beszélt.

A **Magyarhoni Földtani Társulat** május 4-i ülésén *Hevesi Gyula*, az Országos Találmányi Hivatal főtitkára beszélt a geológusokra háruló feladatokról. Az előadás után nyújtották át *Benedekffy László*nak és *Klein Elemének* „szakmunkásságuk jutalma”-ként a Gazdasági Főtanács által kibocsátott 20-20 ezer Ft-os utalványt.

A **Magyar Kémikusok Egyesülete** május 5-én a Vegyipari Munkások Országos Szabad Szakszervezetével közös nagygyűlésen *Lengyel Sándor* tartott előadást, ahol több

hozzászlóval együtt a műszaki értelmiség teendőit elemezték. *Erdey-Grúz Tibor* a jövő kémiai feladatairól szolt. Itt jelentették be, hogy *Erdey-Grúz Tibor* a Magyar Köztársaság kormánya a „Köztársasági Érdemrend kiskeresztjével tüntette ki eddigi tudományos munkássága elismeréséül.

A MTESZ és az Országos Szabványügyi Intézet megállapodása alapján megindult a szabványügyi bizottságok felállítása. Több egyesület munkateréven szerepeltek a szabványügyi kérdések. A Szövetség által létrehozott bizottságok közül kiemelendő az Oktatási Bizottság munkája, ahol kidolgozták a Mérnöktovábbképző Intézet 1950. évi tanfolyamaira vonatkozó javaslataikat. A szakoktatásról szóló oktatási miniszteri rendelet értelmében a szakoktatási bizottságban helyet kaptak a MTESZ és a tagegyesületek képviselői is.

A Gépipari Tudományos Egyesület 1949. december 16–17-én megtartotta első Műszaki Konferenciáját, az ötéves terv területet érintő legfontosabb feladatairól (minőségellenőrzés, gazdaságos gyorsvágás, öntvényserkesztés elvei, művelettervezés revolverpadra). A megnyitó előadást Hevesi Gyula tartotta.

Az Építőanyagipari Tudományos Egyesület 1949. december 1-jei közgyűlésének szellemében 1950 elején megkezdődött az e területen dolgozó mérnökök továbbképző tanfolyama.

A Magyar Hidrológiai Társaság 1950. január 11-én tartott évzáró közgyűlésén átadták a „Schafarzik” érmet Mandra Rezó professzornak.

1950. január 12-én hirdették ki a Nehéz- és Könnyűipari Minisztérium és a Műszaki és Természettudományos Egyesületek Szövetsége által kiírt üzemszervezési pályázat eredményét.

A MTESZ már 1948-as megalakulásakor is használta az MMTSzSz Szalay u. 4., valamint a Reáltanoda u. 13–15. sz. alatti épületeket. 1950 elején Tudomány és Technika Háza céljaira megkapták a Szalay u. 4. sz. alatti teljes épületet, melynek átalakításához a Magyar Tudományos Akadémia biztosította a pénzügyi feltételeket. Ezzel párhuzamosan került a Reáltanoda u. 13–15. sz. alatti épület az MTA kezelésébe, ahol a Matematikai Kutató Intézet kezdte meg működését. A MTESZ 1952-ben költözött a Budapest VI., Rudas László u. 45. sz. alatti épületbe, majd 1957-ben a Budapest V., Szabadság tér 17-be, amelyet a Magyar Televízióval megosztva használt 1972 végéig, s 1973 januárjában költözött a Budapest V., Kossuth tér 6–8. sz. alatt található jelenlegi (1998) székházába. A központ székház ügye átmenetileg 1950-ben megoldódott ugyan, de a vidéki szervezeteknek a helyhiány működési gondokat okozott. (A vidéki Tudomány és Technika Házak kialakítása jelentős változást hozott e vonatkozásban is.)

A Höerőgazdálkodási Tudományos Egyesület 1950. január 27–29-én tartotta Pécssett első országos műszaki konferenciáját, ahol megnyitó beszédében *Czottner Sándor* a következő ötéves terv értelmiségi feladatairól beszélt.

Mit mutatnak az egyesületi eredmények? Nem egy öncélú vállalkozást, hanem a Szövetség létrejöttkor megfogalmazott teendők megvalósításának igényét. A feltételek nehezedtek, több lett a gyors, nem mindig jól előkészített döntés de a MTESZ vezetői és az egyesületek tagjai igyekeztek végezni teendőiket a hivatásuk diktálta szellemben.

IV. A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége 1950–1968 között

A magyar gazdaság és társadalom ellentmondásokkal terhes időszaka vette kezdetét 1948 után. A hároméves terv – amely az ország háborús sebeinek eltüntetését tűzte ki célul, realitásokon alapult. Ezzel szemben az 1950-ben induló ötéves terv már magán viselte az akkori politikának a magyar valóságot figyelmen kívül hagyó kapkodásait. Már 1951-ben módosították az ötéves terv irányszámait, melyben a nemzeti jövedelem 130%-os, a gyáripari termelés 210%-os s ezen belül a nehézipari termelés 280%-os, továbbá az életszínvonal 50%-os növekedését jelölték ki megvalósítandó célul. Ezek a tervszámok teljesíthetetlenek voltak, s a megjelölt célkitűzések óriási terheket róttak az ország lakosságára. A tervutasítások rendszer behatárolta a vállalatok mozgásterét, kiküszöbölte a kereslet-kínálat ősi piactörvényét, de tovább nehezítette a vállalatok helyzetét azzal, hogy egyre több szakképzetlen személy került politikai – érdemei alapján – vezető pozícióba. (Ez a folyamat szinte a 80-as évek végéig tartott.)

Az iparpolitika ellentmondásai mellett nyilvánvaló lett az értelmiség – különösen a mérnökök – iránt tapasztalható bizalmatlanság, amely együtt járt a koncepciók perekkel, a romló anyagi helyzettel, a gazdasági folyamatok átláthatatlanságával. Fokozódott az adminisztratív eszközök alkalmazása. A politikai vezetés egyre nagyobb mértékben követte el a törvénysértéseket. Különböző üzemek vezetői, de beosztott mérnökök, alkalmazottak is ártatlanul kerültek börtönbe, vagy koncentrációs táborokba. (Már 1947-ben az ún. Magyar Közösség „leleplezésének” ürügyén is több vezető mérnök került börtönbe, a gyárakból mérnököket tiltottak ki, pl. Csepelről).

Az 50-es évek elejének „nagy ipari pere” a MAORT per volt, amelynek *Papp Simon* (1866–1970) lett a fővádlottja, aki 1937-ben elindítója volt a zalai (Budafapuszta) kőolaj kitermelésnek. Koholt vádak alapján halálra, majd életfogytiglani börtönre ítélték. 1955-ben részesült amnesztiában. A Magyar Tudományos Akadémia 1989-ben visszaadta akadémiai rangját. 1990-ben a perében hozott ítéletet semmisnek nyilvánították.

A régi vezetők radikális cserélje – elsősorban politikai okok miatt – jelentősen érezte hatását az iparban. A gyakorlattal rendelkező szakemberek nem csupán a döntési munkakörökből szorultak ki, hanem számottevően romlott anyagi helyzetük. (Míg 1946-ban a mérnökök-szakt munkások kereseti aránya 2:1 volt, addig ez az arány fokozatosan 1,18:1-re csökkent, s a fiatal 35 év alatti mérnökök kevesebbet kerestek, mint a velük egyidős szakt munkások.) A megfogalmazott iparpolitikai koncepció szellemében viszont az egyetemi hallgatók létszáma megháromszorozódott. Az 1938/39-es tanévben 11 634 fő járt Magyarországon egyetemre és főiskolára, 1950/51-ben pedig már 32 790. Az ipar szempontjából fontos szakképzési területen – a mérnökképzésben – még szembetűnőbb volt a növekedés.

A jelzett években az egyetemi, főiskolai hallgatók körében e csoport – mérnökhallgatók – aránya 9,5%-ról 30%-ra növekedett. A Budapesti Műszaki Egyetem mellett az M.T. 1949. évi 23. tv.-e értelmében Nehézipari Műszaki Egyetemet alapítottak Miskolcon. Ugyancsak 1949-ben született döntés (M.T. 1949. évi 22. tv.) arról, hogy kezdetben a Budapesti Műszaki Egyetem keretében, de veszprémi székhellyel Nehézvegyipari Kart létesítettek, majd 1951-től kiválva e keretek közül, Veszprémi Vegyipari Egyetem néven működött. (A Nehézipari Műszaki Egyetem első rektora *Szádeczky Kardos Elemér* (1903–1984), a Veszprémi Vegyipari Egyetemé *Polinszky Károly* (1922–1998) lett. 1951-ben Közlekedési Műszaki Egyetemet alapítottak Szegeden.)

A Magyar Tudományos Akadémia 1949-es átszervezése után – amely sajnós együtt járt több neves műszaki és természettudós kizárásával – megkezdődött a műszaki kutatóintézeti hálózat kiépítése. A Központi Fizikai Kutató Intézet (KFKI) 1950-ben, a Központi Kémiai Kutató Intézet 1952-ben. Ugyancsak 1952-ben avatták fel Veszprémben a Nehézvegyipari Kutató Intézetet (NEVIKI). A debreceni Atommagkutató Intézetet (ATOMKI) 1954-ben alapították. Jelentősen megnövekedett a kutatók létszáma.

A NEVIKI 1952-es avatásán (balról jobbra) Czottner Sándor bányá- és energiaügyi miniszter és Polinszky Károly, a Veszprémi Vegyipari Egyetem dékánja

Mindezek mellett az ipar – különösen a nehézipar – nagyfokú fejlesztése nem csupán a régi gyárak bővítését jelentette, hanem azt is, hogy több új gyár kezdte meg termelését ebben az időben. (A folyamat együtt járt a létszámarányok megváltozásával is.)

1950. március 26-án felavatták a háborús jóvátétel fejében a Szovjetunióba szállított s újra felszerelt Mátravidéki Erőmű első részlegét, s még ebben az évben üzembe helyezték az Almásfüzitői Timföldgyárat (1950. november 1.), a Kőbányai Ganz Kapcsolók és Készülékek Gyárát, s megkezdődött Dunaújváros (az egykori Dunapentele helyén

Sztálinváros) építése. Az 1946. december 1-jén állami kezelésbe vett Csepeli Weiss Manfred Művek 1948-tól szerszámgépeket, öntvényeket, kerékpárokat, motorkerékpárokat, varrógépeket gyártott.

A korábbi iparszerkezet átalakult. Mint már utaltunk rá, radikálisan megnövekedett a nehézipar (1950 és 1955 között ide koncentrálódott az ipari beruházások 90%-a). A gépipar részaránya évente 2,5%-kal, a vegyiparé 5%-kal növekedett ezekben az években.

Az ipar fejlesztésével párhuzamosan megnövekedett a bányászatban dolgozók száma, illetve a széntermelés (1950-ben 13,3 millió tonna szenet bányásztak ki Magyarországon, s 1955-ben 22,3 millió tonnát. A nagymérvű szénfelhasználás, mint energiaforrás, hosszú időre konzerválta az 1990-es évek végén még mindig üzemelő és nagyon drágán termelő és eladhatatlan erőműveket, valamint az ipari üzemeket.)

Az ipar villamos energia igényének jelentős növekedése nem járt együtt a termelés ilyen mértékű emelkedésével, inkább az energiát pazarló berendezések és üzem módok életek tovább. A várpalotai szénre telepített Inotai Erőmű 1951. november 7-én szolgáltatott először villamos energiát. 1952. augusztus 18-án az Inotai Alumíniumkohóban megtörtént az első csapolás.

A kitermelő ipar másik jelentős ága a II. világháború előtti időtől a bauxitbányászat, illetve ennek feldolgozása a timföldgyártás. 1946 és 1954 között a timföldgyártás 24-szeresére, a nagyon energiaigényes alumíniumkohászat 15-szörösére emelkedett. Az évtized végén megkötött nemzetközi szerződések – magyar–lengyel, majd magyar–szovjet timföld és alumínium egyezmény – alapvetően javítottak a helyzeten. A Mosonmagyaróvári Timföldgyár 1951. október 1-jétől MASzOBAL (Magyar-Szovjet Bauxit Alumínium Rt.) része, majd 1954-től önálló és Magyaróvári Timföld és Műkorund Gyár néven üzemelt. 1956-ban elhatározták egy titánygyártó üzem létrehozását.

A Minisztertanács 00-1/1955. sz. határozata alapján 1955. július 1-jén „Bauxitbánya Vállalat” néven új üzem kezdte meg működését a Pécs melletti Kővágószőlős térségében. Az érdemi kutatások már 1947-ben elkezdődtek ebben a térségben Szalay Sándor fizikus professzor (KLTE) és Földvári Aladár főgeológus irányításával, amelynek eredménye egy kiaknázható urán-lelőhely feltárása volt. (A Szovjetunió kérésére kapta a Bauxitbánya Vállalat „fedőnevet” az uránbánya.) A termelés 1957 elején kezdődött, s az első export szerelvény 1958-ban indult a Szovjetunióba. Az uránbánya 1957 tavaszán – ekkor már csak magyar szakemberek dolgoztak a vállalatnál – kapta a Pécsi Uránércbánya Vállalat nevet.

Szinte hagyományos iparágak tekinthető Magyarországon a gépipar, mely a 19. század második felétől egyre jelentősebb nemzetközi sikereket ért el. A gépiparban is megkétszereződött a foglalkoztatottak száma az 50-es években. A gépek, gépi berendezések, a közlekedési eszközök gyártása a négyszeresére növekedett, s a híradástechnikai ipar megkétszereződött. (Természetesen a két terület között lényeges különbségek voltak a kiinduló ún. bázisadatokban.)

A vegyipar fejlődési üteme 1950 és 1957 között jóval alatta maradt az előzőekben vizsgált iparágaknál. (A vegyipar fő területei voltak ebben az időben a műtrágya gyártás, a műanyagipar és a gyógyszeripar.)

A járműipart ebben az időben elsősorban a vasúti járműgyártás jelentette. A háború alatt Argentínába történő szállítások leálltak, majd 1948–1952 között fokozatosan újra indultak. Ennek nyitánya az 1949. január 27-én Buenos Airesben megkötött szerződés

volt, amelynek alapján 26 motorvonatot (108 kocsi egységgel) szállítottak a délamerikai országba. A IX. Pánamerikai Vasúti Kongresszus alkalmából 1957. szeptember 7-én megnyílt Nemzetközi Vasúti Kiállításon nagy sikert aratott a Ganz-gyár 5-részes motorvonata.

A Ganz-gyár gőz, illetve dízel mozdonyokat, s a győri Magyar Vagon- és Gépgyár – amely ekkor már mint Wilhelm Pieck Vagon és Gépgyár vett részt a termelésben – személy-, háló-, valamint étkezőkocsikat szállított pl. Egyiptomba. A Ganz-gyár jelentős vasúti jármű megrendelést kapott Lengyelországtól, s itt gyártották Csehszlovákia részére a Prága–Drezda–Berlin, valamint 1960 nyarától Budapest–Párga–Berlin útvonalon közlekedő Hungária-expressz szerelvényeit is. A háború alatt készült Hargita-motorvonat egy változatát 1958-tól üzemeltette a MÁV a Budapest–Nagykanizsa, s a Budapest–Keszthely útvonalon.

1959. január 1-jével egyesítették a Ganz Vagon és Gépgyárat és a MÁVAG-ot, amely ekkor vette fel a Ganz MÁVAG Mozdony, Vagon és Gépgyár nevet. A Ganz Villamossági Művekkel – mel ekkor a Klement Gottwald Villamossági Gyár nevet viselte – megkezdték a Ward-Leonard rendszerű mozdonyok gyártását, amelyből 1959 és 1962 között 30 db készült el, és amelyeket főleg tehervonatok vontatására használtak. 1962-ben fejeződött be a Budapest–Miskolc vasútvonal villamosítása, amely újabb villamos mozdonyok üzembehelyezését jelentette. Mindez együtt járt a Ganz-gyárra jellemző folyamatos gyártmányfejlesztéssel.

A világitástechnika fejlesztésében nemzetközi jelentőségű Tungsramban (Egyesült Izzó) már a 30-as évek végén *Szigeti György* (1905–1978) közreműködésével a hagyományos izzólámpagyártás mellett elkezdődtek a fénycső kísérletek, melyeknek a II. világháború után indult meg a gyártása.

A híradástechnikai ipar termelése az 50-es években két területre koncentrálnak. Egyrészt a lakosság ellátását szolgáló cikkekre – főleg rádió – illetve a védelmi berendezések gyártására. 1948-ban 400 ezer rádióelőfizető volt az országban, s 1954-re 2 millió fölé emelkedett. E nagyfokú növekedésben jelentős szerepe volt az Orion gyár sikeres „néprádió”-jának, amely *Barta István* (1910–1978) műszaki igazgató irányításával készült. Barta egyik megszervezője volt a korábban már ismertetett Állami Műszaki Főiskolának, ahol hazánkban először indult híradástechnikai képzés.

A GAMMA Művek mint a magyarországi műszeripar egyik központja az 50-es években főleg a hadsereg részére gyártott műszereket. 1960-tól tovább fejlődött a termékszerkezet, geofizikai és nukleáris berendezések műszereit kezdték gyártani. Miután a MOM-ról 1952-ben Szovjetunió lemondott a magyar állam javára, a felügyeleti jogot a KGM kapta meg. Az 50-es évek közepén jelentős mennyiségű ún. Süss-rádiót gyártottak, majd amikor 1960-ban a vállalathoz csatolták az Optikai Kutató Intézetet, megkezdődött az itt megtervezett laboratóriumi műszerek előállítás.

A vegyipar fejlődési üteme 1950 és 1957 között jóval alatta maradt az előzőekben vizsált iparágaknál. Ennek az iparágak fő területei a műtrágya gyártás, a műanyagipar, valamint a gyógyszeripar volt. Ebből tulajdonképpen csak a gyógyszeripar mutat érdemi fejlődést. 1952. augusztus 20-án felavatták a Hajdúsági Gyógyszergyárat Debrecenben, ahol megkezdődhetett az antibiotikum előállítása.

A Chinoinban az 50-es évek végén gyártani kezdték az évtizedek elteltével is egyik legismertebb görcsoldó tablettát, a Nospá-t, s a Kőbányai Gyógyszergyárban a B12 után

napvilágot látott a 90-es évek végén is az árbevétel 25%-át adó agyi értágító készítmény, a Cavinton.

A vegyipar intenzívebb fejlődése 1960 körül vette kezdetét. 1956 nyarán felavatták a Péti Nitrogén Műveket, 1960-ban megkezdődött a termelés hazánk első nagyteljesítményű PVC gyárában, a Berentei Vegyiművekben (1990 után Borsodi Vegyiművek), melyet rövidesen a kétszeresére bővítettek a 60-as évek végén a nagyüzemi mezőgazdaság műtrágya igényének kielégítésére.

Az 1950-es évek iparpolitikája – mint a bemutatott példák is bizonyítják – nagyon ellentmondásos volt. Az kétségtelen tény, hogy a hároméves terv befejezése után is szükség volt azoknak az iparágaknak a szinten tartására, illetve fejlesztésére, amelyek a háború előtt is jelentős belső és külső ipaci igényeket elégítettek ki nemzetközi színvonalon. A nehézipar nagyarányú fejlesztése – amely összefüggött a nemzetközi politikai erőviszonyok vélt vagy tényleges alakulásával – különösen az ipari kultúrával nem rendelkező területeken a meglévő források pazarlásához vezetett. Voltak korszerű berendezésekkel működő üzemek, de nem volt kevés azoknak a száma sem, amelyek már létrehozásuk idején elavult technikára, gépparkra épültek. 1950-ben a gépgyártásban üzemeltetett gépek átlag életkora 11 év volt, ez 1965-re 14,1 évre emelkedett. A közlekedési eszközök gyártásában használatosak 12 évről 15 évre, a kovácsoló berendezések több mint fele 25 évnél hosszabb ideje üzemelt a vizsgált időszakban. Az 1960-as évek elején megfigyelhető bizonyos fokú elmozdulás a korszerűbb berendezések felé, amely szintén összefüggött az ebben az időben már néha megmutatkozó új gazdaságpolitikával, amely a még mindig meglévő túlpolitizáltság miatt nehezen hozott érdemi eredményeket.

1957. február 9-én megalakult a Mérnök-Technikus Tanács abban a reményben, hogy visszaszerezhető a műszaki értelmiség beleszólási lehetősége a gazdasági döntések előkészítésébe. Ezt az igényt fogalmazták meg az 1958. augusztus 2-i gazdaságpolitikai tanácskozáson, amelyen 300 műszaki szakember vett részt, majd ennek adtak hangot a Magyar Tudományos Akadémia 1961. július 14-i vitáján, ahol napirenden volt az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság (OMFB) létrehozásának szükségessége. A fő cél a műszaki fejlesztés meggyorsítása, s a nagyszámú szakképzetlen vezető leváltása volt. Sajnos ezzel ellentétes vélemények is megfogalmazódtak. Éppen az MTA említett vitáján hangzott el a következő, de a többség által elvetett álláspont: „Most amikor ezt a szervezetet (OMFB – N. J.) akarnánk megalkotni, ugyanakkor a Szovjetunióban hasonló szervezetet likvidáltak. Úgy gondolom, ha a Szovjetunióban ezeket likvidálták, akkor hazai létesítésük sem volna helyes.”

Részen a lezajlott viták alapján 1961. szeptember 20-án határozatot hozott ugyan az MSzMP K.B. a műszaki fejlesztésről, amely abban az időben teljes terjedelmében nem került nyilvánosságra. A határozat néhány mozzanata fellelhető a későbbi évek gazdaságpolitikai elképzeléseiben, megvalósításuk azonban – jórészt az akkori vezetés cselekvőképzetlensége miatt – elmaradt, pedig nagyon fontos lett volna a gazdasági fejlődés felgyorsítása.

Egyre nyilvánvalóbb lett, hogy a tervutasításos gazdaságpolitika nemhogy nem viszi előre, hanem vissza is veti az ország gazdasági életét, s ez is radikális változásokat igényel.

Ebben az ellentmondásos, nem egyszer a műszaki értelmiséget a perifériára szorító légkörben a **Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségében** otthonra találtak a szakmai vitákra vágyó mérnökök ezrei. A tudományos egyesületek, a vidéki szervezetek olyan kérdések fórumai lettek, amelyeket a politika kiszorított az üzemek életéből. Természetesen azt is látni kell, hogy a Szövetség élete sem volt mentes a kor „szokásaitól”, a tervfeladatok, a különböző versenymozgalmak időnkénti túlhangsúlyozásától.

Az 1948/49 fordulóján működő egyesületek száma tovább nőtt. Ebben az időperiódusban alakult meg, vagy önállósult a **Faipari Tudományos Egyesület** (1950), a **Magyar Agrártudományi Egyesület** (1951), a **Méréstechnikai Automatizálási és Informatikai Tudományos Egyesület** (1952), a **Magyar Geofizikai Egyesület** (1954), a **Magyar Földmérési, Térképészeti és Távvezérlési Társaság** – akkori nevén Geodéziai és Kartográfiai Egyesület – (1956) és a **Magyar Asztronautikai Társaság** (1956). A **Faipari Tudományos Egyesület** 1950. január 29-én alakult meg, s elnöknek választották *Villám Jánost*. (Az Egyesület lapja a *Faipar* 1951 januárjától jelenik meg.)

Az 1950. július 15-én megtartott közgyűlés erősítette meg elnöki tisztében *Hevesi Gyulát* (1890–1970), s lett a Szövetség főtitkára *Valkó Endre*.

A MTESZ fórumait egy sajátos kettősség jellemezte: látható e közgyűlésen is, hogy kevésbé tudott foglalkozni a gazdasági élet s ezen belül a magyar műszaki értelmiség problémáival, ennek fórumai a tudományos egyesületek – maradtak.

Az 1950. július 15-i közgyűlés sem volt mentes – talán nem is lehetett – a politika elvárásainak megfelelő, a műszaki értelmiséggel szembeni kritika megfogalmazásától.

Az egyesületek viszont elsősorban a szakmai kérdések vitafórumai lettek, melyek mellett napirendre kerültek a műszaki értelmiség gondjai is. A gondok alapvetően nem anyagi természetűek voltak, mert az akkori viszonyok között az értelmiség rétegén belül, de társadalmi mértékben is – természetesen szerény mértékben – jobb volt a műszaki értelmiség ilyen irányú megbecsültsége másokénál. A gondok elsősorban szakmai természetűek voltak. Hiányolták a külföldi szakfolyóiratokat, a nemzetközi kapcsolatokat, valamint az üzemek, vállalatok, intézmények munkájának alakításában az érdemi részvételt.

Hogyan nyilvánultak meg mindezek az egyesületek életében? A **Magyar Elektrotechnikai Egyesület** 1950. február 18-án megrendezett kongresszusán a villamosítás 5–10 éves tervét vitatták meg. Az Egyesületnek hét állandó bizottsága működött (pl. automatizálási, feluvillamosítási, bányavillamosság). A Magyar Technikában 1951-ben is több, e szakterülethez tartozó cikk jelent meg (pl. villamosenergia gazdálkodás). E kérdésekről a **Magyar Elektrotechnikai Egyesület** és a **Gépipari Tudományos Egyesület** 1951. május 11-én közös ankétot rendezett Csepelen. Mindezeket elősegítendő 1951. január 12-én a MTESZ vezetősége állásfoglalást fogadott el: „A műszaki propaganda helyzetéről és ezzel kapcsolatos feladatokról.” Ezt követte a Népművelési Minisztériummal 1951. július 15-én rendezett sajtóankét, amelynek előadója *Osztrovszki György* és *Hevesi Gyula* volt. A 130 résztvevővel rendezett tanácskozáson arra keresték a választ, hogy a műszaki ismeretterjesztésben milyen lehet az egyesületek szerepe, illetve hogyan javítható a sajtó szakszerű szakmai tájékoztatása.

A **Bolyai János Matematikai Társulat** – amely mint korábban írtuk, 1948. október 6-

ától volt tagegyesülete a MTESZ-nek – 1950. augusztus 27.–szeptember 2. között rendezte meg az I. Magyar Matematikai Kongresszust, s a Társulat 1955-ben csatlakozott a Nemzetközi Matematikai Unióhoz. (A II. Magyar Matematikai Kongresszust 1960. augusztus 24–31. között tartották.)

Alexits György

A Magyar Tudományos Akadémia 1949-es újjászervezésekor alakult meg az Agrártudományi Osztály. E keretek között fogalmazódott meg az egyre növekvő számú agrárszakember részére létrehozandó egyesület gondolata. 1951. szeptember 9-én az Agrártudományi Egyetem Budapest XI., Nagyboldogasszony u. 44. sz. alatti (ma – 1998 – Kertészeti Egyetem, Ménesi út) épületében alakult meg az **Agrártudományi Egyesület** (később vette fel mai nevét). Az alakuló ülés megnyitóját *Erdei Ferenc* (1910–1971) földművelésügyi miniszter, zárszavát *Valkó Endre* MTESZ főtitkár tartotta. Az Agrártudományi Egyesület első elnöke *Erdei Ferenc*, alelnöke *Bencsik István*, *Sedmayr Kurt* és *Somos András* lett. Főtitkár *Páter Károly*.

1951 tavaszán a Szakszervezetek Országos Tanácsa határozatot hozott a **Műszaki Gazdasági Bizottságok** létrehozásáról. Ennek alapján minden olyan üzemben, ahol a műszaki és gazdasági értelmiség létszáma eléri a 15 főt, műszaki-gazdasági megbizottat kell kijelölni, akik közül választják meg a koordináló feladatokat ellátó Műszaki Gazdasági Bizottságokat. A MTESZ 1951. április 5-én megvitatta az állásfoglalást, amelynek elsődleges célja az abban az időben fontosnak tartott munkaverseny mozgalom, illetve a Sztahanov-mozgalom szervezése volt. A MTESZ vezetése az egyesületek támogatásával, valamint a Találmányi Hivatal közreműködésével a megrendezendő üzemi

ankétokat szakmai fórumokká tette. Ugyanis itt kellett megválasztani a Műszaki-Gazdasági Bizottságok tagjait.

Mindezek alapján pl. a Gépipari Tudományos Egyesület Budapesten 4, vidéken 2, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesülete Budapesten 2, vidéken 4, a Textilipari Tudományos Egyesület Budapesten 3, vidéken 2, a Magyar Kémikusok Egyesülete Budapesten 2, vidéken 1 ankétot rendezett, jelentős műszaki értelmiségi érdeklődés mellett. Mindezek mellett ebben az időben a GTE háromnapos hegesztési ankétot is rendezett.

Mint korábban is már említettük, e MTESZ fórumok elsősorban azért is vonzóak voltak, mert a műszaki értelmiség számára a szakmai viták szinte egyetlen lehetőségei voltak.

A létrejött bizottságok nem egyszer jelentős gazdasági feladatok megoldására tettek javaslatokat. Például az OMBKE csapágybronz felhasználásának kérdéseit vizsgáló munkacsoportja olyan javaslatot tett, amely 100 millió Ft értékű importanyag megtakarítását eredményezte. Nem véletlenül állapította meg 1951. május 29-i ülésén az MTA kollégiuma – ahol *Osztrovszki György* MTESZ elnök előterjesztését hallgatták meg –, hogy „az Egyesületben rejlő lehetőségeket lebecsülte a MTESZ, de lebecsülték az érdekelt minisztériumok is. Az MTA sem kísérte megfelelő figyelemmel az Egyesület működését”.

A Szövetség szinte létrejöttétől fontosnak tartotta a képzés, továbbképzés ügyét. Ennek érdekében a különböző egyesületek javaslatokat tettek a közép, felsőfokú oktatás tananyagainak vitáin az ipari igényeket jobban figyelembe vevő képzés megvalósítására. Például a **Faipari Tudományos Egyesület** oktatási bizottsága kidolgozta és megvitatta a faipari technikusok programját.

Az adott körülmények között egy gazdag, sokirányú tevékenységről számolhatott be *Valkó Endre* főtitkára 1951. október 23-án az MDP Agit.Progp. Osztálya előtt, de a vitát összegző jegyzőkönyv inkább volt elmarasztaló, mint bátorító. Nem volt könnyű talpon maradni. 1951-től a Szövetség elnöke – mint az előzőekben jeleztük – *Osztrovszki György* volt.

1952. június 21–22-én tartották a MTESZ III. közgyűlését. A beszámoló (elnök, főtitkár), valamint a hozzászólók többsége az ipar, a gazdaság kérdéseiről szólt, habár néhány hozzászólás és az elfogadott határozat nem volt mentes, mert nem lehetett az abban az időben divatos politikai szólamoktól. Az 1952. június 21–22-én megtartott III. közgyűlésen a MTESZ elnöke továbbra is *Osztrovszki György* lett, s főtitkár *Valkó Endre*. Társelnöki tisztséget kapott *Biró Ferenc*, *Hevesi Gyula*, *Mosonyi Emil*. Főtitkárhelyettes *Láng Géza* és *Pinkovich Sándor* lett.

A MTESZ egyesületei számára a nemzetközi kapcsolatok ápolásának csak szűk, néha formális lehetőségei adódtak. Mint korábban már láttuk, az 1948-as alakuló kongresszus nem került el a világ figyelmét. Más – talán rosszabb körülmények között – 1953-ban lehetőséget kapott a magyar értelmiség egy nemzetközi tapasztalatcserére, ugyanis 1953. szeptember 12–14. között Budapesten rendezték meg a **Tudományos Munkások Világszövetségének** közgyűlését, *F. Joliot Curie* (1900–1958), az 1935-ben Nobel-díjat kapott francia atomfizikus elnökletével. A MTESZ nevében *Osztrovszki György* üdvözölte a közgyűlést, s felszólalat *Mosonyi Emil*. E rangos esemény alkalmából több személyes kapcsolat alakult ki s lett elindítója tudományos eredmények cseréjének.

Ami a Szövetség belső életét illeti, ebben az időben két fontos területre irányult: egyrészt a meglévő egyesületek működési feltételeinek javítása, másrészt újak létrehozása. A különböző egyesületek számára – s ez következhetett bizonyos értelemben a politikai elvárásokból is – hangsúlyossá tették az üzemi szervezés, az üzemi munka feltételeinek javítását. A MTESZ elnöksége 1953-ban több alkalommal foglalkozott ezekkel. Erre utalnak a korabeli vezető testületi jegyzőkönyvek.

Mint korábban – e szakasz történeti bevezetőjében említettük – 1953 nyara, a Nagy Imre kormány megalakulása reményt adott egy átgondoltabb gazdaságpolitika kialakítására, amelyben a műszaki és gazdasági értelmiség megfelelő helyet és szerepet kaphatott volna, de mint ismeretes, rövid életteret kapott e politika, s így még a kibontakozásra sem volt lehetőség.

Mindezek ellenére – a rendelkezésre álló dokumentumok alapján megállapítható – nőtt a Szövetség tekintélye, amelyben a különböző egyesületekben tevékenykedő mérnökök, természettudósok mellett meghatározó szerepe volt elsősorban *Osztrovszki Györgynek* és *Valkó Endrének*.

Az 1954. október 7-i választmányi ülés határozatot hozott – külső kényszer hatására – arról, hogy csatlakozik a MTESZ a Hazafias Népfronthoz, „amely segít mozgósítani a műszaki értelmiség körében”. Talán arról is szó van, hogy mindezek a Szövetség mozgásterét jelenthették abban az időben. Ezt támasztja alá az is, hogy ezen a választmányi ülésen elemezték a MTESZ helyzetét, s arra a megállapításra jutottak, hogy a Szövetség nagyobb súlyt és lehetőséget kapott illetve kaphat a következő időszakban a gazdasági tervek kimunkálásában, mint a korábbi években. A gyakorlati gazdaságpolitika irányába történő elmozdulás néha az egyesületi élet vonatkozásában is meghozta „vadhajtásait”. Ugyanis 1953–54 fordulóján felvetődött a Magyar Kémikusok Egyesületének egy *tudományos és ipari* egyesületre történő átalakítása, mely Erdey-Grúz Tibor oktatási miniszter 1954. február 6-i tiltakozása után került le napirendről.

Az egyesületek sorát növelte a **Magyar Geofizikusok Egyesületének** 1954. április 27-i megalakulása. E tudományterület nagy múltra tekint vissza. Tulajdonképpen *Eötvös Loránd* volt a geofizikai kutatások megteremtője. (Eötvös Loránd tudományszervező tevékenységének más területéről korábban már szoltunk.) Az 1950-es évek elején e tudományterület oktatása mellett nem jelentéktelen műszergyártás is indult az országban.

Az 1954-es közgyűlést a MTESZ akkori, Budapest VI., Rudas L. u. 45. sz. alatti központjában tartották, ahol elnöknek *Bese Vilmost*, társelnöknek *Tárczy Hornock Antalt* választották meg. Választmányi tag lett többek közt *Csiky Gábor*, *Egyed László*, *Homoródi Lajos*, *Kertai György*, *Renner János*.

A MTESZ – mint korábban már említettük 1952-ben költözött a Rudas László u. 45. sz. alatti épületbe. Annak ellenére, hogy a MDP K. V. 1954. augusztus 13-án hozott határozatában kimondta: „Létre kell hozni a **Magyar Technika Házát**” – amelyre a volt Tözsde Palotát (V., Szabadság tér 17.) jelölték ki – nem történt megoldás 1957-ig. Ekkor a megszűnt Lenin Intézet helyére költözhetett a MTESZ, de csak az épület egyik felébe, mert a másik részt a Magyar Televízió kapta meg. Ezt követően felvetődött a Rákóczi u. Múzeum körút sarkán akkor üresen álló telek e célú beépítése, de mint ismeretes e terv sem valósult meg.

Talán az új feladatok is hozták, hogy 1955. január 5-én megváltozott fejléccel jelent

meg a Szövetség lapja: **Magyar Technika – Műszaki Élet** címmel. A fentiekre történő utalás – mármint az új feladatok – megtalálható a beköszöntőben is. A megfogalmazott, követendő elvek megvalósítása még váratott magára ugyan, de jelezte a Szövetség vezetőinek szándékát.

A Szövetség elnökségének 1955. február 17-i ülésén is hangsúlyozták, hogy nőtt a MTESZ társadalmi súlya, eredményesebb lett az együttműködés a minisztériumokkal. Erre enged következtetni az a tény is, hogy 1955 elején kérte a kormány a Szövetség javaslatát az 1956. évi Kossuth-díjasokra, s néhány szakkérdésben is – pl. új gyártmányok bevezetése – megfogalmazták véleményüket.

Ebben az időben a nemzetközi kapcsolatokra nem a folyamatosság volt a jellemző. Mint korábban már utaltunk rá, ennek jó alkalma volt – mármint a nemzetközi kapcsolatok ápolásának – a Tudományos Munkások Világszövetségének 1953. szeptember 12–14. közötti ülése. A korabeli állapotok jellemzésére megemlítjük, hogy *Mihailich Győző* (1877–1966) műegyetemi professzor a drezdai Műegyetemtől 1954-ben kapott díszdoktori oklevelét a Budapesti Műszaki Egyetemen vehette át.

Mindezek ismeretében a MTESZ nemzetközi kapcsolatainak alakításában méginkább kiemelkedő 1955. március 2-a, amikor elindult az első **MTESZ delegáció** a Lipcsei Vásárra Valkó Endre főtítkárral vezetésével. A látottakat a **Műszaki Élet 1955. április 5-i** számában többek közt így értékelik: „Néhány magyar gyártmány is sikert aratott, de a **kivitelezés még nem kielégítő** (kimelemés tölem – N. J.). A hiradástechnikai gépek gyártásában még mindig megtorpanás tapasztalható. Sikere volt az AC-400 típusú arató-cséplőgépnél, melyet csak Magyarország állított ki a népi demokráciák közül. A magyar kiállítás összességében nem volt méltó a magyar iparhoz.” (Kiemelés tölem – N. J.)

Megfigyelhető ebben az évben, hogy az egyesületek – különösen üzemi aktivizálódása fokozódott. Kevesebb lett a formális elem. A gazdaság feladatairól – szinte programszerűen – fogalmazta meg a Szövetség a **Műszaki Élet 1955. augusztus 20-i** számában: „Meg kell határozni – írták –, hogy milyen ütemben és mit akarunk megvalósítani. Ehhez szükséges a nemzetközi színvonalról való lemaradásunk nagyságát számszerűen is felmérni.”

A nagyobb moztásteret az is jelenthette a Szövetség számára, hogy a politikai vezetés zavara, irányzatainak küzdelme, különösen 1956 februárja – az SzKP XX. kongresszusa után – már nem tudott az 50-es évek szigorával mindent meghatározni.

Ennek az évnek elején – **1956. április 20-án** alakult meg a **Geodéziai és Kartográfiai Egyesület**, amelynek elnöke *Váhl Miklós*, társelnöke *Hajnal Sándor* és *Tárczy-Hornoch Antal*, elnöke *Rédey István* és *Sébor János*, s főtítkára *Raum Frigyes* lett. Még ebben az évben (június) Bécsben kiállítás és ünnepi konferenciát rendeztek – az osztrák egyesülettel – az állami földmérés 150 éves évfordulója alkalmából.

Korábban a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat keretei között indult az Asztronautikai csoport munkája, amely 1956-tól már a MTESZ-ben működött mint központi bizottság. A **Magyar Asztronautikai Szakosztály Társaság** alakulásában jelentős szerepe volt *Fonó Albertnak* (1881–1972), 1956-tól lettek a **Hőerőgazdálkodási Tudományos Egyesületnek** jogi tagjai. Ebben az időben az elnöki tisztelet *Szikla Géza* (1882–1963) töltötte be.

1956 tavaszától a korábbi évek sommás megítélései az értelmiség különböző csoport-

Raam Frigyes

jairól fokozatosan módosultak. 1956 elején a KV Tudományos és Kulturális Osztálya elhatározta, hogy egy széles körű felmérést végez az értelmiség körében. Ennek megfelelően a budapesti műszaki értelmiség különböző képviselőivel *Bíró Ferenc*, a Csepel Művek akkori vezérigazgatója – a GTE alapító elnöke – a miskolci mérnökökkel *Hevesi Gyula* akadémikus folytatott beszélgetést. (Ugyancsak *Hevesi Gyula* beszélgetett a Budapesti Műszaki Egyetem oktatóival.) Az elkészült összegzés alapján megállapítható, hogy a műszaki értelmiség jogosan igényelte szakmai, tudományos kérdésekben a véleménynyilvánítás lehetőségét, s a nemzetközi kapcsolatok erősítését. Fontosnak tartották a megkérdezettek, hogy felszámolják a munkások és a műszaki értelmiség kölcsönös bizalmatlanságát, ami sokszor abból adódott, hogy a mérnökök igyekeztek

fellépni a laza munkafegyelem, a selejtes termelés ellen, s ezt néhány munkás negatívan fogadta.

A műszaki értelmiség országos helyzetével külön albizottság foglalkozott, amelynek munkájában a tudományos és Kulturális Osztály mellett részt vett a KB Ipari és Közlekedési Osztálya is. A helyzetelemzésből megállapítható a műszaki értelmiség jogos sérelme, az, hogy nem támaszkodtak kellően szakmai ismereteire, szakértelmére. Megkérdésük nélkül születtek különféle döntések. A műszaki értelmiség legfelkészültebb tagjai nem látták elég megalapozottnak az állami szervek (minisztériumok, MTA) irányító tevékenységét.

A viták alapján elkészült egy dokumentum tervezet, több szakember közreműködésével (pl. *Ajtai Miklós* (1914–1982), *Valkó Endre*). *Ajtai Miklós* – aki ebben az időben az Országos Tervhivatal elnökhelyettese volt – sürgette az összefoglaló alapján készült határozat elfogadását és mielőbbi nyilvánosságra hozatalát.

A határozattervezet a KV 1956. július 18–21-i ülésén került elfogadásra, s hamarosan napvilágot látott az MDP értelmiségi határozata (ld. Társadalmi Szemle 1956. augusztus).

Milyen kérdésekkel és hogyan foglalkozott a határozat? (A teljesség igénye nélkül utalunk néhány megállapítására.) Bevezetőjében elemezte az értelmiség soraiban az elmúlt 11 év alatt végbement változásokat (létszám, szakmai összetétel), majd megállapította, hogy a fordulat évek után nem tisztázódott eléggé az értelmiség szerepe, s „ez is közrejátszott abban, hogy a párt és állami funkcionáriusok jelentős része lebecsülte az értelmiséget”.*

A meghozandó intézkedések sorából kiemelendő, mely szerint a Minisztertanácsnak javasolták, hogy két hónapon belül vizsgálják meg a külföldi könyvek és folyóiratok beszerzési lehetőségeinek bővítését, ígérték a kutató intézetek nagyobb önállóságát, valamint az egyetemi oktatók 1956. szeptember 1-jétől történő fizetés-rendezését.

* Az apparátus akkori iskolai végzettségéről is itt jelentek meg először adatok, mely szerint: „A tanács-apparátusban 4,3%, a városi pártbizottságok elnöktitkárai között csupán 1,7% a főiskolát és 6,9% a középiskolát végzetek aránya. A Rákosi Mátyás Művek pártszervezetének 31 függetlenített munkatársa között „egyetlen mérnök sincs és érettségije is csak egy főnek van”.

A határozat megjelenése után az értelmiség különböző csoportjainak intézetekben, üzemekben lefolytatott élénk vitái jelezték a határozat szükségességét és fontosságát. Jóboru Magda „Értelmiségünknehány problémájáról” című, a **Magyar Nemzet** 1956. augusztus 19-i számában megjelent cikkében a határozatra utalva megállapította: „Gazdasági és kulturális életünk egyre fokozódó centralizáltsága és elbürokratizálódása egyre szűkebb térre szorította a tervek kidolgozásában és végrehajtásában a szakemberek szerepét.”

Mindezekkel szinte párhuzamosan tartotta **1956. szeptember 21–22-én IV. közgyűlését a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége.**

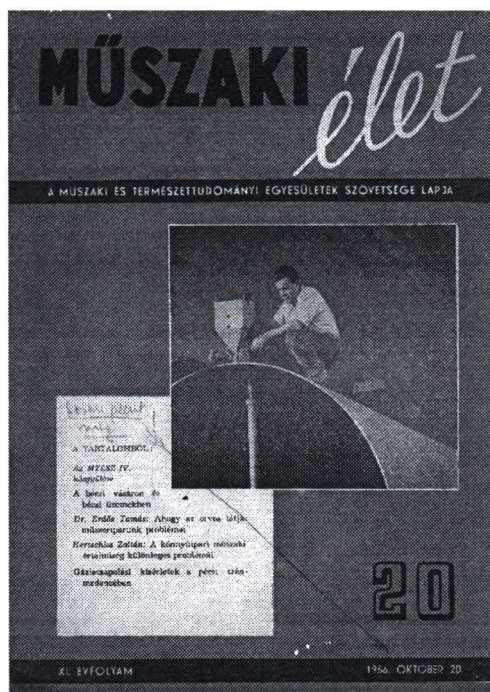
Hevesi Gyula megnyitója után *Ajtai Miklós* az Országos Tervhivatal elnökhelyettese tartotta meg előadását, amelyben három témakört érintett: az ipar műszaki fejlesztése és a gazdasági mechanizmus összefüggéseit, a különböző vezető állami szervek és ezek között a Műszaki Fejlesztési Tanács kapcsolatát a műszaki értelmiséggel, valamint a fentiekkel összefüggésben a MTESZ szerepét, helyét és feladatait. A teendőről többek közt azt hangsúlyozta: „Nyilvánvaló, hogy gazdasági mechanizmusunk megjavításának menetében az egyik alapvető cél a központi tervezés és végrehajtás hatáskörének megfelelő módosítása, csökkentése a döntő főarányok területére. Úgy gondolom, hogy a műszaki fejlesztés tervezésének és megvalósításának területén is hasonló folyamat előtt állunk.” (A közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítője Varga József a GE elnöke, valamint Demjén György a Textilipari Tud. Egyesület főtítkára volt.)

Ajtai Miklós előadása után *Valkó Endre* főtítkár elemezte a **Szövetség** helyzetét, teendőit, a műszaki értelmiség anyagi és erkölcsi megbecsülését. „Ma olyan periódusban vagyunk – hangsúlyozta –, amikor a bajok, a nehézségek feltárásán már túljutottunk, de a hibák kijavításának még csak az elején tartunk... Így ma a MTESZ tagság figyelme, az egész műszaki és tudományos közvélemény figyelme már nem annyira a hibák, a tünetek megállapítására irányul, hiszen a diagnózis megvan (és ebben egyébként valami része volt Szövetségünknek is), hanem sokkal inkább arra, hogy milyen módon és milyen gyorsan fognak a helyes határozatok valóra válni, illetve, hogy milyen akadályok gátolják a határozatokban foglaltak megvalósítását.”

Reform, gazdaság, műszaki fejlesztés. Ezek voltak a legfontosabb visszatérő gondolatok a közgyűlésen, s mindehhez hogyan tud hozzájárulni, illetve milyen szerepe lesz a műszaki értelmiségnek. E közgyűlésen *Preisich Miklós* (Magyar Kémikusok Egyesülete) megfogalmazta: „Hiba volt az MMTSzSz feloszlata, mivel a szakszervezetek nem foglalkoznak megfelelően a műszaki értelmiség problémáival.” Javasolta, hogy a MTESZ legyen a műszaki értelmiség szakmai érdekvédelmi szervezete. E kérdésre *Valkó Endre* főtítkár így válaszolt: „A mérnökszakszervezetet is rehabilitálni kell, elég sokat hallottuk szidni az elmúlt években.” Talán a remények közgyűlése is volt az 1956. szeptember 21–22-i tanácskozás.

A történelem fölgyorsult Magyarországon.* 1956. október 28-án az Eötvös Loránd Tudományegyetemen megalakult a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottsága, melynek kiáltványához csatlakozott a MTESZ is.

* Az 1956-os forradalom eseményeivel csupán a MTESZ összefüggésében foglalkozunk.

A Műszaki Élet e száma nem jutott el az olvasókhöz

Ennek jóváhagyását kérte *Valkó Endre* főtítkár az elnökség október 30-i – rádión keresztül összehívott – ülésén. Jelen volt itt – a Szövetség Rudas László u. 45. sz. alatti akkori székházában – a MTESZ vezetőségének 24 tagja, több meghívott, főleg egyesületi képviselők. A rádiós meghívás, valamint a forradalmi napok eseményeinek hatására is több érdeklődő jelen volt.

Hevesi Gyula elnök bevezetőjében méltatta – az ülésről készült feljegyzés szerint – „a magyar ifjúság és a magyar nép forradalmi mozgalmának jelentőségét és felszólította az ülésen résztvevőket, hogy néma felállással adózzanak az elesett hősök emlékének”.

Valkó Endre főtítkár – mint már említettük – a vezetőség utólagos jóváhagyását kérte ahhoz, hogy a MTESZ csatlakozott a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottságának kiáltványához és ismertette a MTESZ-nek a Népszava c. újságban már megjelent felhívását, a műszaki és tudományos értelmiséghez, amely szerint a MTESZ teljes súlyával támogatja a forradalom programját. E felhívásban mindezek mellett hangsúlyozták a szakértelem érvényesítésének fontosságát a gazdasági vezetésben, valamint a műszaki értelmiség hatékony érdekvédelmének újbóli megvalósítását. (Mint monográfiánk előző részében már írtuk, a Magyar Mérnökök és Technikusok Szabad Szakszervezetét 1948-ban megszüntették, habár formális tevékenysége 1949 közepéig megmaradt.)

Az 1956. október 30-i vezetőségi ülésen *Hevesi Gyula* az elnökség nevében lemondott s az egybegyűltek *Solti Mártont* megválasztották az ülés elnökének, aki javaslatot kért a

műszaki értelmiség forradalmi tanácsának tagjaira. Az értekezlet megválasztotta a MTESZ Ideiglenes Forradalmi Tanácsát, melynek tagjai a következők lettek: *Demjén György* (Textilipari T. E.), *Falussy Gusztáv* (Építőipari T. E.), *Hansági Imre* (OMBKE), *Holitscher Géza* (GTE), *Kartschmaroff Péter* (Magyar Kém. Egy.), *Kocsárdi I. Péter* (Textilipari T. E.), *Naszódi György* (GTE), *Solti Márton* (OMBKE), *Telegdi Sándor* (Építőipar T. E.), *Varga Ferenc* (OMBKE), *Visi István* (GTE), *Zelenka László* (Hir.t.T. E.).

Az Ideiglenes Forradalmi Tanács 1956. október 31-i ülése után vette át a Szövetség vezetését, majd november 2-ai ülésén elfogadott határozata szerint: „...hangsúlyozza a műszaki és tudományos egyesületek felelősségét abban a tekintetben, hogy a szakszerűség biztosítása révén hazánk minél hamarabb kikerüljön mai gazdaságilag és technikailag leromlott helyzetéből...”

„A Tanács felhívja a MTESZ egyesületek tagságát, hogy mindent kövessenek el annak érdekében, hogy most, dicsőséges forradalmunk győzelme után üzemeinkben, laboratóriumainkban, tervezőintézeteinkben minél hamarabb induljon meg az élet, baráti együttműködésben a munkássággal indítsák meg mielőbb a termelő munkát.”

Ezen a november 2-ai ülésen az Ideiglenes Forradalmi Tanács megbízta *Valkó Endre* főtitkárt a MTESZ ügyeinek további vezetésével.

A november 16-án tartott ülésről készült feljegyzés szerint „A Tanács tudomásul veszi, hogy a november 2-i ülés egyes határozatait, mint a külföldi tudományos szervek tájékoztatásai a magyarországi eseményekről, valamint a kormány tájékoztatása, az időközben bekövetkezett események miatt nem voltak végrehajthatók”. (Mint ismeretes a Szovjetunió hadserege leverte a magyar forradalmat s Nagy Imre miniszterelnököt és kormányának több tagját letartóztatták.)

A MTESZ Forradalmi Tanácsa (a november 16-i feljegyzés már nem használja az ideiglenes jelzőt) ezen az ülésén a következő időszak fő feladatait, elsősorban az érdekvédelem javításában látta, amelyhez szükségesnek tartotta a **Mérnökszakszervezet újjáalakítását**. Novemberben megkezdte egy bizottság – melynek tagja volt: *Endrei Walter, Gál Ödön, Juhász Gyula, Lakatos György, Naszódi György, Sóváry Emil, Striker György, Varga István, Valkó Endre, Visi István* – a mérnökszakszervezet létrehozásának előkészítését.

1957. január 4-én a **Műszaki Értelmiségi Szakszervezet Előkészítő Bizottsága** – *Preisich Miklós, Visi István, Lakatos György* – valamint a Szaktanács titkára *Zentai Ernő*, és a Bérosztály vezetője *Kisfaludy Ervin* megbeszélésén a következőkben állapodtak meg: a műszaki értelmiség 1957. január 1-jétől érvényes béremeléséről, valamint az elmaradt prémiumok kifizetéséről. Ezen a megbeszélésen a Műszaki Értelmiségi Szakszervezet Előkészítő Bizottságának jövőbeni szerepe s főleg lehetősége bizonytalaná vált annak ellenére, hogy itt még napirenden szerepelt a létrehozandó műszaki és tudományos értelmiség – ekkor már így módosult az elnevezés – szakszervezetének programtervezete, melyet megküldtek több üzem és intézmény mérnökeinek. A javaslatokat a MTESZ akkori székházába, a Budapest VI., Rudas László u. 45-be kérték.

(Ezt megelőzően a Népakarat – ez ekkor a Nészava neve – című lap 1956. december 8-i számában már nyilvánosságra hozták a műszaki értelmiség szakszervezetének megalkotási tervét.)

Az önálló mérnökszakszervezet létrehozását ebben az időben már nem engedték,

viszont a MTESZ és a SzOT közötti jobb együttműködés feltételeinek megteremtése elengedhetetlen volt. Mint a későbbiek ennek bizonyosságát is adják – ha átmeneti időre is – megalakult **1957. február 9-én a Mérnökök és Technikusok Szövetségének Tanácsa.**

A műszaki értelmiség érdekvédelmének megteremtése mellett a Tanács működésében meghatározó szerepet kapott annak igénye, hogy „ne születhessen döntés a mószyakiak megkérdésezése nélkül.”

A tanács 1957. február 15-én kezdte meg működését, felvéve a kapcsolatot a MTESZ-szel. Milyen feladatokat kellett megoldania? Egyrészt a műszaki értelmiség aktivizálását, másrészt helyzetének reális elemzése alapján segíteni szakmai és anyagi érvényesülését. Az üzemekben a termelés megindításával párhuzamosan műszaki bizottságokat hoztak létre, s a megyei, területi szakszervezetek is kezdték felmérni a műszaki értelmiség helyzetét.

1957 elején a MTESZ-ben, kezdetben kötetlen formák között, klubdelutánokat szerveztek, majd fokozatosan, a korábbi tevékenységi formák újjáélesztésével megindult az egyesületi élet is. Mindehhez érdemi hozzájárulást jelentett, hogy az évek óta napirenden lévő „**Technika Háza**” kérdése – ha átmenetileg is – de megoldódni látszott. Ugyanis a Szövetség 1957 elején megkapta a volt tőzsdepalota (ma (1998) TV-székház) egyik részét.

A kormány **Gazdasági Bizottsága** is foglalkozott a műszaki értelmiség helyzetével abban a vonatkozásban, hogy a különböző intézményi, vállalati létszámcsökkentés ne érintse a mérnököket.

Ugyancsak a Gazdasági Bizottság döntése alapján 1957. március 1-jétől felemelték a műszaki értelmiség bérét.

Ami a **Mérnök-Technikus Tanács** munkáját illeti, megállapítható, hogy 1957 nyarán már 17 szakszervezetben és 50 nagyüzemben tevékenykedtek. Legfőbb feladatuk a műszaki alkotó munka fellendítése, a mérnökök és technikusok érdekvédelmének ellátása volt. A tanács munkáját különböző szakbizottságok segítették (különösen bérkérdésekben volt tevékenységük jelentős). *Olajos József*, a **Mérnök-Technikus Tanács** titkára egy nyilatkozatában a problémák megoldását abban látta: „Véget kell vetni az egyes vezetők részéről a múltban gyakran megnyilvánult oktalan bizalmatlanságnak és annak, hogy a műszaki dolgozók munkáját nemegyszer lebecsülték.”

A MTESZ tudományos egyesületeiben 1957 közepén indult újra a munka. Bizonyos kettősség jellemezte ezt az időszakot: egyrészt a korábbi évek gyakorlatához képest a műszaki értelmiség nagyobb szakmai véleménynyilvánítási lehetőséget kapott, másrészt az 1956-os forradalom utáni megtorló intézkedések – amelynek nyilvánossága jóval alatta volt annak, melyre évtizedek távlatából következtetni lehet – bizonyos fokú bizalmatlanságot, nem egyszer félelmet váltottak ki a műszaki értelmiségből.

A Szövetség tevékenységében szinte meghatározó szerepe volt képzés és továbbképzés ügyének. Ennek szellemében rendezték meg 1957. november 22–23-án a MTESZ oktatási konferenciáját 500 résztvevővel (egyesületi képviselők, közép- és felsőfokú műszaki tanintézetek oktatói). Ezt megelőzően a MTESZ vezetősége 1957. október elején megkezdte a mérnökök és technikusok továbbképzésének megszervezését. Megállapították, hogy a Mérnöktovábbképző Intézet előadásait látogatják ugyan a mérnökök és a technikusok, de az üzemeken belül is szervezni kell továbbképző

tanfolyamokat. Ennek megvalósításához kérték a szakszervezet és a műszaki bizottságok támogatását. A MTESZ pécsi intéző bizottsága 1958. január 18-i ülésén módszertani összefoglalót készített a mérnökök-technikusok továbbképzéséről. Egyúttal elhatározták, hogy az üzemi munkások számára is terveznek továbbképzőket, amely felett a pécsi szervezet vállalta a védnökséget.

A továbbképző tanfolyamok elsődleges feladata is a mérnökök és technikusok aktivizálása volt. A különböző budapesti és vidéki tanfolyamokat kiegészítette a Technika Házában megrendezett előadásorozat a gazdaságpolitika kérdéseiről. Például Ajtai Miklós a beruházási politika időszerű kérdéseiről tartott előadást.

A MTESZ és a MEDOSZ ankétsorozatot szervezett az agrár-műszaki értelmiségnek. 1958. június 18-án Fehér Lajos előadásában a szakemberutánpótlással, az agrárszakemberekkel szemben még néha megnyilvánuló bizalmatlansággal foglalkozott.

A korábbi évtized öt éves tervei gíantomániás, megalapozatlan irányzámaival kibárándítóak voltak a szakemberek előtt. Így az induló második hároméves tervet is némi fenntartás fogadta. Mindezekben akart segíteni az a tanácskozás, amelyet 1958. augusztus 2-án hívtak össze a Magyar Néphadsereg Tisztikarába, ahol 300 műszaki szakemberrel vitatták meg az induló hároméves terv néhány döntő iparpolitikai célkitűzését.

Szurdi István megnyitója után *Kiss Árpád* az Országos Tervhivatal elnöke (aki később a Szövetség elnöke is lett) beszámolt a hároméves terv fő mutatóiról. A hozzászólások azt tükrözték, hogy a műszaki értelmiség jelenlévő képviselői megértették és átértékelték a rájuk váró feladatok súlyát és jelentőségét. Például *Kertai György* a Kőolajipari Tröszt főgeológusa felhívta a figyelmet arra a jogos igényre, hogy foglalkozzanak többet a régi műszaki értelmiséggel, értessék meg velük, hogy nem kell félniük, mert szükség van rájuk. *Valkó Endre*, a MTESZ főtitkára a műszaki és tudományos munka társadalmi szerepéről beszélt.

A MTESZ tevékenysége mindezek ellenére nem volt problémáktól mentes. Ugyanis megmaradt, s időnként éles kontrasztként nyilvánult meg a politikai kontroll. Ez történt akkor is, amikor 1959-ben az V. kerületi MSzMP PB vizsgálta a MTESZ apparátus munkáját. Erre enged következtetni *Valkó Endre* főtitkárnak a jelentés vitája utáni értékelése: „Véleményem szerint a bizottság értékes munkát végzett. Az egész munka azonban tükrözi azt a tényt, hogy olyanok végezték, akik az egyesületek és a MTESZ munkájáról nem túlságosan vannak tájékoztatva, és mint ők maguk is megjegyezték, kevés időt tudtak erre szánni.” Nehéz csaták voltak ezek ebben az időben.

Mint már többször hangsúlyoztuk, a Szövetség tevékenységének gerincét az egyesületek jelentették. Milyen feladatokkal foglalkoztak ebben az időben a különböző egyesületek?

Kertai György

A **Bőripari Tudományos Egyesület** munkabizottsága javaslatot készített a világviszonylatban is egyre szélesebb körben alkalmazott korszerű ragasztási eljárással való cipőgyártási technológiára. Az **Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület** éveken át napirenden tartotta egy országos energiagazdálkodási szerv létrehozásának szükségességét. Részletes javaslat készült a szervezet munkájára. 1958-ban megalakult az Országos Energiagazdálkodási Hatóság, amely az energiahordozók termelését, átalakítását és felhasználását irányítja.

Az **Építőanyagipari Tudományos Egyesület** kezdeményezésére indultak el a nagy kezdőszilárdságú cement előállítására vonatkozó kísérletek.

A **Faipari Tudományos Egyesület** javaslatára alkalmazták a bútoriparban a polieszter lakköntéses eljárást, amelynek megvalósításával a termelés 40%-kal, a termelékenység 20%-kal emelkedett, s az átfutási idő 16–18 napról 2 napra csökkent.

Az V. közgyűlés előkészületei közben 1960. szeptember 15-én Miskolcon műszaki értelmiségi nagygyűlést rendeztek abból az alkalomból, hogy 10 éve alakult meg a MTESZ borsodi Intéző Bizottsága. *Fock Jenő* előadásában a műszaki fejlesztéssel, a műszaki értelmiség munkájával foglalkozott.

A **Gépipari Tudományos Egyesület** javaslatot készített a vegyipari gépgyártás gyártmányfejlesztési tervére. A tanulmányt felhasználták a KGST vegyipari gépek és berendezések nomenklatúrájának elkészítéséhez. Ugyancsak itt fogalmazódott meg az a javaslat, amely az alapgépek automatizálási és mechanizálási kiegészítő berendezéseivel foglalkozott. Megállapították, melyek azok a magyar tervezésű szerszámgépek, amelyek alkalmasak továbbfejlesztésre, s ezek milyen módon korszerűsíthetők.

A **Híradástechnikai Tudományos Egyesület** – más egyesületekhez hasonlóan – tevékenyen vett részt a szabványosítás munkájában. Az egyesület hívta fel a figyelmet a speciális híradástechnikai alapanyagok hazai előállításának fontosságára. A kérdés napirenden tartása is hozzájárult ahhoz, hogy a Csepeli Fémmű ráállt az ún. finomkohászati készítmények gyártására.

A **Közlekedéstudományi Egyesület** munkabizottsága dolgozta ki a hidak és mélyépítési építmények állványozásának tervezésére vonatkozó irányelveket. A tanulmányt, mely a részletes tervezési elveket tartalmazta, az UVATERV segédletként kiadta. A Vasúti Tudományos Kutatóintézet eredményeit felhasználva az egyesület egy munkabizottsága javaslatot dolgozott ki a siktolatás meggyorsítására Celldömölk állomáson. A módszer gyakorlatban is alkalmazást nyert.

A **Magyar Agrártudományi Egyesület** tapasztalatcseréken foglalkozott az új állattartási módokkal. Így többek közt irányelveket dolgozott ki a termelősövetkezetek korszerű tehénistállónak megépítésére. Az egyesület kezdeményezte a mezőgazdaság gépesítési határfokának felmérését, a munkaerő-szükséglet, a mezőgazdasági vonóerő-szükséglet, valamint a gépesítéssel járó munkaerő felszabadítása szempontjából.

A **Magyar Elektrotechnikai Egyesület** megvitatta a második ötéves tervvel a villamos-ipar fejlesztésére vonatkozó irányelveket. A javaslatok többek között foglalkoztak az 50 MW-os hidrogénhűtésű tubógenerátor hazai gyártásának kérdésével, az energiatermelő és elosztóhálózat fejlesztésének problémáival, a gyártó és szerelőipar feladataival.

A budapesti termálvizek mennyisége és minősége az évtizedes megfigyelések alapján

csökkent. A **Magyar Hidrológiai Társaság** javaslatot tett a budapesti hévforrások és mélyfúrások hozamának célszerű felhasználására.

A **Magyar Kémikusok Egyesületének** javaslatára – szakemberek kellő információval való ellátása érdekében – készült el a hazai műanyag alapanyagokról és termékekről a részletes ismertető katalógus. A desztillációs munkabizottság elvégezte a feldolgozóipar desztillációs berendezéseinek felülvizsgálatát, és erre vonatkozó elméleti szempontból is jelentős számításokat végzett.

A **Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Tudományos Egyesület** – ez a mai (1998) Magyar Élelmiszeripari Tudományos Egyesület 1949-ben alakult előszervezete – több tanulmányt készített a baromfiipar gépesítésével kapcsolatban, valamint az élelmiszeripari automatizálásról.

A **Méréstechnikai és Automatizálási Tudományos Egyesület** megvizsgálta a műszerezéssel kapcsolatos szolgáltatási tevékenységet és rámutatott az értékesítés, a vevőszolgálat és a megelőző karbantartás terén fennálló hiányosságokra. Javasolta önálló gyári műszerbázisok kialakítását.

A mikroszkóp-gyártás hazai megindításában az Optikai és Kinotechnikai Egyesület jelentős társadalmi segítséget nyújtott; többek között foglalkozott a mikroszkópok specifikálásával, gyártási problémáival.

Az **Országos Erdészeti Egyesület** más egyesületekkel együtt kezdeményezte az Országos Talajvédelmi Tanács és a Megyei Talajvédelmi Bizottságok megalakítását, amelyeknek működése során több vízgyűjtő területre elkészültek a komplex talajvédelmi tervek.

Az **Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület** kezdeményezésére kezdtek alkalmazni öntödéinkben kötőanyagként a betonitot. Egyesületi munkabizottság dolgozta ki a betonit alkalmazási lehetőségeit, külföldi értékesítési lehetőségeit.

A **Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesület** foglalkozott a nyomdaipari fejlesztési irányainak műszaki, tudományos problémáival, elsősorban a maas, mély és offsetnyomás fejlesztési arányaival.

A **Textilipari Műszaki Tudományos Egyesület** tanulmányban elemezte a pamutszövődei automatizálást, valamint a hazai textilgépgyártás fejlesztésének irányát, lehetőségeit.

A fenti egyesületek főleg az ipar, mezőgazdaság területén fejtették ki tevékenységüket. Mindezek mellett – sajátosságaival – szólni kell röviden a természet- és alaptudományi egyesületek munkájáról.

A **Bolyai János Matematikai Társulatnak** érdemi szerepe volt az általános és középiskolai matematikai oktatás színvonalának emelésére és eredményessé tételére.

Az **Eötvös Loránd Fizikai Társulat** 1960 őszén immár harmadik alkalommal rendezte meg a középiskolai fizikatanárok ankétját, 250 résztvevővel.

A **Geodéziai és Kartográfiai Egyesület** csupán néhány éves (4) múltra tekintett ekkor még vissza, de alakulása óta komoly munkát végzett a geodéziai és kartográfiai problémák tudományos és alkalmazási kérdéseinek megvitatásában és megoldásában. Ők kezdeményezték az elektronikus és lyukkártyás számítási módszerek bevezetését a geodézia területén.

A **Magyarhoni Földtani Társulat** vándorgyűlésén az ország egyes területeinek földtani problémáit vitatták meg. Például az 1960-as Eger környékének oligocén-miocén problémáival, valamint hasznosítható ásványi nyersanyagával foglalkozott.

A **Magyar Geofizikusok Egyesülete** évről évre a Kárpát-medence regionális geofizikájának tárgyköréből tart ankétot.

A geofizikának az ásványi nyersanyagkutatás szolgálatában elért eredményeit is sok tekintetben az egyesületi munka segítette elő.

A **Magyar Meteorológiai Társaság** igyekszik tudományos kérdéseit összekötni egy-egy szakterületen jelentkező konkrét alkalmazási lehetőséggel. Így az 1960. évi vándorgyűlés közös rendezésben az Országos Erdészeti Egyesülettel a legújabb meteorológiai kutatások eredményeit erdészeti vonatkozásban tárgyalta.

Ebben az időben a Szövetség elnöke *Hevesi Gyula*, főtítkára *Valkó Endre*, főtítkár-helyettese Láng Géza és *Turi Istvánné* voltak.

A MTESZ Központi Oktatási Bizottságát Rados Kornél, a Sajtó Bizottságot Füsti Pál, az Ipargazdasági Bizottságot Vályi Péter, a Központi Automatizálási Bizottságot Tarján Rezső, a Központi Asztronautikai Szakosztályt Fonó Albert, a Gazdasági Bizottságot Láng Géza, s a Műszaki Filmbizottságot Zentai Béla vezette.

A Szövetség vidéki Intézőbizottságai Borsodban (elnöke Pásztor Pál), Debrecenben (elnöke Szelényi Ferenc), Győrben (elnöke Krausz Imre), Pécsen (elnöke Tóth József), Sopronban (elnöke Gunda Mihály), Szegeden (elnöke Blaskovits Zoltán), Szombathelyen (elnöke Éry István), Veszprémben (elnöke Menyhárt László) működtek, több mint 12 000 taggal.

Mindezek jelentős helyet kaptak a MTESZ **1960. december 9–10-én tartott V. közgyűlésén**, ahol *Valkó Endre* főtítkári beszámolójában elemezte a 12 év legfontosabb állomásait, szólt a növekvő aktivitásról, a teendőről. Ebben az időben a MTESZ-nek 56 836 tagja volt. Műszaki képzettséggel rendelkezett (mérnök, technikus) 44%, egyéb főiskolai vagy technikai szakképzettséggel (pl. agrármérnök) 22%, csak középiskolai képzettséggel rendelkezett 10%, s alsóbb fokú képzettségű volt 24%.

Az egyesületek és területi szervezetek tevékenysége erre az időre tovább gazdagodott. A Magyar Hidrológiai Társaság munkáját fokozatosan kiterjesztette az egész országra. A miskolci, szegedi, győri, pécsi csoport után 1957-ben megalakult az egri, 1959-ben a szombathelyi, debreceni és salgótarjáni csoport, majd 1960-ban a nyíregyházi.

A Társaság és a Limnológiai szakosztály éveken keresztül balatoni ankétokat szervezett, melynek eredményeként 1957-ben megalakításra került a Balatoni Intéző Bizottság.

A MTESZ Veszprémi megyei szervezete 1959 márciusában alakult. A taglétszám 1960-ra 838 főre emelkedett. A Fejér megyei szervezet szintén 1959-ben alakult meg a Gépipari Tudományos Egyesület keretel között. (A székesfehérvári városi csoport 1962. augusztus 13-án alakult meg.) Az Intéző Bizottság első elnöke Papp István lett.

A Csongrád megyei szervezet a 60-as évek elejére 17 tagegyesületi csoporttal működött. Időközben jött létre a BTE (1955), az MMT (1955), a GTE (1958), a GKE (1959) és az SzTE (1962). Az egyesületeknek 1500 tagja van ebben az időben. A soproni városi szervezetnek 1960 körül 17 egyesületi csoportja volt 1400 taggal.

Vas megyében is erre az időszakra esett szinte valamennyi tudományos egyesület helyi csoportjának megalakulása.

Mint korábban – történeti bevezetőnkben – már említettük, ebben az időben került napirendre az **Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság** létrehozásának kérdése, s ezzel összefüggésben egy műszaki fejlesztési határozat elfogadása.

A Magyar Tudományos Akadémián – *Erdei Ferenc* főtitkár elnökletével – 1961. július 14-én rendeztek vitát a tervezetről. Kik vettek részt a tanácskozáson? *Hevesi Gyula, Benedikt Ottó, Csanádi György, Csűrös Zoltán, Erdey-Grúz Tibor, Geleji Sándor, Gerecs Árpád, Millner Tivadar, Shay Géza, Szigeti György, Winter Ernő, Geszti P. Ottó, Kálmán Árpád, Szántó Lajos, Tőkés Ottó, Szelei László.* „A termelés műszaki és tudományos színvonala, fejlődése – írta *Erdei Ferenc* vita összefoglalójában – elsősorban a gazdasági intézkedések műszaki-tudományos színvonalától és megalapozottságától függ, elsődleges feladat tehát a gazdasági vezetés intézményes módon való műszaki, tudományos megerősítése.”

Javaslatként fogalmazódott meg az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság (OMFB) felállításának fontossága. (Az ezzel kapcsolatos véleménykülömböskékről korábban már szóltunk.)

Ebben az időben a MTEsz taglétszáma 76 063 volt, akik közül 54 125 dolgozott vállalatnál, 10 159 kutató vagy tervező intézetben, 4869 államapparátusban, 4464 különböző oktatási intézményeknél, 2446 egyéb munkahelyeken. Az előző közgyűlés óta 16 500 fővel növekedett a vidéki tagság létszáma, s az intéző bizottságok 8-ról 15-re emelkedtek. 1965-ben már csak Zala és Tolna megyében nem volt MTEsz szervezet.

A 449 munkabizottságban 5000 tag dolgozott folyamatosan (1876 munkabizottsági ülésen 23 436-an vettek részt).

A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségének **VI. közgyűlését 1965. június 25-26-án** tartották.

Hevesi Gyula elnöki megnyitója után *Valkó Endre* elemezte a Szövetség helyzetét, tevékenységét, az egyesületek főbb sajátosságait. Az egyesületek létszámának alakulását vizsgálva megállapította, hogy pl. a GTE 12 000 fős tagságával a legtöbb szakembert fogja össze.

„A MTEsz szervezete – hangsúlyozta a főtitkár – mint önkéntes, sokrétű, sokoldalú és lelkes társadalmi szakértő testület, mely kezdeményez, bírál, hozzászól, javasol, a legtöbb megyében nem valami demokratikus utópia, hanem köztudottan élő valóság.”

A VI. közgyűlés által elfogadott határozat bevezetőjében az előző évek eredményeit összegezte: a fiatal szakemberek számának növekedését, a népgazdasági összefüggések iránti érdeklődést, az új módszerek megjelenését az egyesületi munkában. A munka javítása érdekében szükségesnek tartották azt, hogy a vezető szervek gyakrabban tárgyaljanak meg az országos műszaki és tudománypolitikával kapcsolatos feladatokat a Szövetséggel.

Míndezek után megválasztották a MTEsz új vezetőségét. A Szövetség elnöke *Kiss Árpád* lett, társelnökei: *Csanádi György* és *Lázár Vilmos*. Alelnökök: *Dégen Imre, Kolos Richárd, Lengyel Sándor, Varga József* és *Végh László*. A MTEsz főtitkára továbbra is *Valkó Endre* maradt.

Tovább bővültek ebben az időben a MTEsz nemzetközi kapcsolatai. Együttműködési megállapodást kötöttek a Jugoszláv Mérnökök és Technikusok Szövetségével (SIJT).

1965 szeptemberében Budapesten tanácskozott a Tudományos Munkások Világszövetsége, amelynek munkájában tevékenyen vett részt a MTEsz.

Szinte évek óta, a gazdaságpolitikai kérdések vitáin hangsúlyt kapott a gazdasági mechanizmus reformja. Az új feladathoz való kapcsolódás új színtere volt a MTEsz

Központi Ipargazdasági Bizottsága által 1966 november elején szervezett **Vezetés-tudományi Konferencia**. A 600 résztvevő előtt Kiss Árpád megnyitója után Polinszky Károly művelődési miniszterhelyettes a MTESZ és az egyesületek feladatairól beszélt. A műszakiak továbbképzésének fontosságát hangsúlyozva kiemelte a továbbképzést megalapozó műszaki oktatás korszerűsítésének fontosságát.

A gazdaságirányítási reform szellemében a Szövetség 1967 elején felvetette a közgazdászok műszaki továbbképzésének ügyét. S még abban az évben ankétot tartottak a műszaki-gazdasági tanácsadók szerepéről. (A Borsodi Műszaki Heteken is több előadás hangzott el a fenti témakörökben.)

A műszakiak jobb információs lehetőségeit szolgálta az 1968. február 15-én megnyílt MTESZ-Klub.

A MTESZ Országos Elnökségének 1968. február 28-i ülésén a legfontosabb kérdés a gazdasági reform előkészítése, megvalósítása, s ebben a műszakiak szerepe. Hangsúlyozták, hogy a technikai kérdések nem választhatók el a gazdasági, társadalmi kérdésektől.

A Szövetség központi feladatai mellett mindig jelentős volt a különböző területi szervezetek és egyesületek munkájának figyelemmel kísérése. Ezek nem „betudott” napirendek voltak, hanem szerves részei annak a munkának, amelyet ebben az időben végzett a 86 000 tag.

Néhány példával alátámasztva mondandónkat, a Győri szervezetről, amely 18 egyesület 2400 tagjával tevékenykedett ekkor – elmondható, hogy a megye gazdasági feladataiban való szövetségi közreműködés mellett egyre érdemibb társadalmi szerepet vállalt. Pécssett 1968 elején három napos tudományos tanácskozást rendeztek, kiállítással egybekötve. Kiemelendő szerepet vállalt a GTE építőipari gépészeti konferenciájával és gépipari bemutatójával.

Az 1968 tavaszán rendezett szegedi műszaki hónapon 88 előadás hangzott el, 5 filmvetítés, 2 kiállítás és 3 kerekasztal-beszélgetés zajlott le. A borsodi műszaki heteken májusban 22 tudományos egyesület 250 előadása hangzott el. A vasi műszaki napokat Szombathelyen, Kőszegen rendezte a MTESZ, a GTE és a szombathelyi Gépipari Technikum. A debreceni, a nyíregyházi műszaki napok is a gazdaság előtt álló legfontosabb feladatokat elemezték.

A veszprémi közgazdász vándorgyűlésen 1968. június végén 3 szekcióban 800 szakember részvételével vitatták meg az új gazdaságirányítási rendszert, a vállalatok feladatait. A főreferátumot Nyers Rezső tartotta.

A 86 199 tagot számláló Szövetség 1968. szeptember 20-án tartotta VII. (rendkívüli) küldöttközgyűlését.

Kiss Árpád elnöki beszédében az új gazdasági rendszerre történő áttérés lényeges változásairól szólt. Hangsúlyozta, hogy „Az első tapasztalatok arra mutatnak, hogy sem a vállalatok, sem az irányító szervek közvetlenül a reform bevezetése utáni időszakban még nem voltak kellően felkészülve.” A tagegyesületek szerepének növekedését abban látta, hogy érdemibb vélemény-nyilvánítással segítse elő a népgazdasági koncepciók megvalósulását.

Valkó Endre főtitkár mindezekkel összhangban a vidéki szervezetek tevékenységével, a továbbképzéssel, valamint a távlati tervek előzetes vitáinak fontosságával foglalkozott.

A közgyűlésen résztvevő Fock Jenő miniszterelnök hangsúlyozta: „Itt az ideje, hogy a MTESZ-t is bevonják a legfontosabb gazdasági kérdések érdemi vitáiba, amelyeket a legszélesebb pléniumon kell megvitatni, s ezután több javaslatot terjeszteni a kormány-szervek elé.” „A MTESZ demokratizmusának kelle ellensúlyozni a tárca sovinizmusát.”

Mit mutatnak a 60-as évek? A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségének küzdelmét a magyar műszaki értelmiség szakmai elismertetéséért, felelősségét az ország gazdaságáért.

V. A gazdasági reformtól a rendszerváltó évekig (1968–1990)

Az 1968-as gazdasági reform, ellentmondásai ellenére változást hozott az iparpolitikában, valamint ennek gyakorlati megvalósításában. Az élénkülő gazdasági folyamatok magukkal hozták a szerkezetváltás megindulását, illetve a nemzetközi piacokon való aktív részvétel lehetőségét.

Milyen volt a magyar gazdaság a 70-es években? Műszaki színvonala megfelelt a gazdaságilag közepesen fejlett országokénak, de az átlag nagyon erősen differenciált helyzetet és sok vonatkozásban növekvő elmaradást mutatott. Ugyanis a gazdaság több területén üzemeltek „0”-ra leírt gépek, eszközök. Számos iparágban magas volt az elavult, elhasználdott gépek aránya is. Az 1980-as évek elején az iparban használt gépek, berendezések bruttó értéke 402 milliárd Ft volt, s emellett 108 milliárd Ft értékű „0”-ra leírt gép is üzemelt. Az 1980-as évek végén az ipar gépállományának 16–20%-a volt teljesen automatizált, s a számítógépekkel irányított folyamatok aránya 2% volt. Az NC (Numerical Control) szerszámgépek hazai fejlesztésében jelentős szerepe volt a BME Gépgyártástechnológia Tanszékének, valamint az egyetem Informatikai Laboratóriumának (a SzTAKI, KFKI közreműködésével).

A Magyar Robottechnikai Társaság 1987-es felmérése alapján jól látható, hogy az új technikák bevezetése terén jelentős az elmaradás Magyarországon. Ebben az időben 62 db robotot üzemeltettek az iparban, s 3-at az oktatásban. Ezzel szemben Ausztriában 305-öt, Lengyelországban 410-et, Belgiumban 1132-t, Franciaországban 6577-et, NSZK-ban 14 900-at, Japánban 106 010-et, az USA-ban 29 000-et. A többi országokhoz viszonyítottan kis számú ipari robotok hatékony üzemeltetését az is nehezítette, hogy 46 típusa került alkalmazásra. A 80-as évek közepén az információs társadalom a személyi számítógépek gyors elterjedésével is növelte teljesítményét. Az adatbázisok kiépítésére 1984-ben az USA-ban 1,3 milliárd \$-t költöttek, Nagy-Britanniában 10 millió \$-t, Franciaországban 1,4 milliót, s Magyarországon 0,1 millió \$-t.

1970-re felsőfokú végzettségű műszaki értelmiség létszáma elérte a 70 ezer főt, s 1983-ra ez a létszám közel 140 ezer főre növekedett. Ugyanis a középfokú technikumok felsőfokú technikummá, majd műszaki főiskolává történt gyors átszervezése radikálisan megnövelte a felsőfokú végzettségű műszakiak számát. Ez egyben sajnos a műszaki középkáderek, a technikusok megszüntetését is jelentette.

1984-ben 1200 kutatóhely volt az országban, 78 ezer alkalmazottal, akik közül 36 ezer volt a diplomás. A 126 kutatóintézetből 45 foglalkozott műszaki kutatásokkal. A kutatóintézetek az akkor követett költségvetési gyakorlat szerint csak a létszám-növelésben voltak érdekelték, nem a kutatás hatékonyságában. A megszületett

nemzetközi elismerést is kiváltó találmányok nem vagy lassan kerültek alkalmazásra, illetve sorozatgyártásra.

A műszaki mérnökök közül 27,2% az általános irányítás, 27,8% a kutatás-fejlesztés, 37,9% az alaptevékenység, 7,1% az alaptevékenységet segítő munkakörökben dolgozott. Sajnos a felsőfokú végzettséget igénylő munkakörökben még 1990-ben is az ott dolgozók 20%-a nem rendelkezett egyetemi és főiskolai diplomával. Némi javulás ugyan megfigyelhető, mert az 1980-as népszámlálás adatai szerint a műszaki igazgatók, vállalati főmérnökök, műszaki vezetők 35,4%-ának nem volt felsőfokú végzettsége. A műszaki főosztályvezetők, osztályvezetők 34,3%-a, a beosztott mérnöki munkakörben dolgozók 10,44%-a nem végzett egyetemet 1980-ban. Az építésvezetőknek, főépítésvezetőknek (8400 fő) 25%-a rendelkezett csupán felsőfokú végzettséggel. E folyamat létrejöttében jelentős szerepe volt az ún. „politikai liftnek”.

Az egyetemeken – az ipari és kutatóintézeti együttműködés eredményeként – több találmány született, valamint a gazdaság számára fontos témák fogalmazódtak meg. Ezek sorából kiemelhető pl. a Dunai Vasmű kokszolóművének portalanítására felállítandó elektrofilter vizsgálata, intelligens robot alkalmazása az autóbusz szerelésben, a dízel-földgázmotor fejlesztése, a Paksi Atomerőmű földrengés vizsgálata, a ragasztott üveg szilárdsági tulajdonságainak elemzése (Budapesti Műszaki Egyetem kutatásai). A BME-n 1966-tól működött űrkutatási csoport. Az 1980. május 26. és június 3. között a Szozuz 36 űrhajóval végrehajtott magyar-szovjet űrrepülés keretében – Farkas Bertalan, Velerij Kubaszov – a Szoljut-6 űrállomáson a KRISZTAL és SzPLAN kemencékben végzett olvasztási kísérleteket jelentős anyagtudományi kutatások előzték meg a Fémipari Kutató Intézetben, a KFKI-ban, valamint a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Fémtani Tanszékén.

Az ipar szerkezetátalakítása nem ment ugyan végbe, de a 80-as évekre megfigyelhető néhány terület kiemelt fejlesztése. Ezek közé tartozott továbbra is a járműgyártás, a világítástechnika. Az eddig tárgyalt ágazatok mellett fontos szerephez jutott az Ikarus az autóbuszgyártásban. A 70-es években szinte a világ minden részébe szállították a csuklós autóbuszokat. A világ autóbusz gyártásának több mint 50%-át az Ikarus gyár adta. Az 1974-es bővítés után évente 10 ezer autóbust tudtak készíteni e gyárban. Megjelent a nemzetközi piacon az Ikarus-250-es légkondicionált utasterű luxus autóbusz.

A vasúti járműgyártásban több mint száz éve meghatározó szerepet játszó Ganz-gyárban 1968-ban a Ward-Leonard rendszerű mozdonytípusos dízelmozdonyt, azaz vezérelt félvezetősi dízeldás mozdonyt alakították át, majd a MÁV újabb igényének megfelelően terveztek meg s kezdték gyártani a dízel-hidraulikus mozdonyokat (tolatómozdony – az irányváltás hidraulikus).

A Fővárosi Tanács 1980-ban elhatározta, hogy a korszerűtlen szovjet metrókocsik helyett a Ganz-gyár tervei alapján új szerelvényeket vásárol. A hatkocsis próbaszerelvény 1986-ban készült el, s az üzemi próbák után 1990. szeptember 10-én állították forgalomba a Kőbánya-Kispest és Újpest közötti metróvonalon. A MÁV elővárosi villamos vonatokat rendelt a gyártól. A prototípusok már az új szerkezeti keretek között működő gyárban készültek el – Ganz Antalsdor ill. Ganz-Hunslet Rt. üzemeiben – 1992. július 17-én. A Ganz Hid-Daru és Acélszerkezetgyártó Rt.-ben készítették el a legfiatalabb budapesti Duna-híd – a Lágymányosi-híd – szerkezeti elemeit 1994/95-ben. Az 1989-ben létrejött

Ganz-Hunslet Rt.-nek a 90-es évek elején legsikeresebb fejlesztése a 4-részes InterCity motorvonat volt. A jármű elektromos berendezését az ABB és a Ganz Anslado közösen készítette. A szerelvény valamennyi kocsija klimatizált. Elkészült az első süllyesztett rakfelületű „ROLA” teherkocsi. E járművek a környezetvédelmi előírások megvalósítását segíti elő. Ugyanis e gördülő országút (**R**ollende **L**andstrasse) lényegesen csökkenti a közúti forgalmat. (A szerelvény közel 200 m hosszú, s a kamionok végighaladhatnak rajta.)

A világítástechnika fejlesztésében mindig új utakat kereső Tungsram (Egyesült Izzó) történetében korszakhatár volt 1989, amikor a gyár részvényeinek többségét megvásárolta a General Electric. Új technikát, technológiát hozott. A G. E. 600 millió USA \$-t költött modernizálásra a magyarországi gyárban, s megjelentek az ezredforduló legkorszerűbb fényforrásai a kompakt fénycsövek, s elkészült a jövő világítástechnikája, a Genura lámpa.

A magyar gyógyszeripar a 60-as évek közepén kilépett az ország határai közül. A Medimpex-szel közösen gyárat létesítettek Indiában is. A göröcsoldó Nospa 1963-ban került forgalomba, s ennek az időszaknak a terméke a szívizom anyagcseréjét javító Panangin.

A Gamma Művek automatikus folyamatirányítókat gyártott, s a MOM-ban gyártó-sorokra került a számítástechnikai elektronika. Az egész világon elismerést aratott a MOM által gyártott derivatográf, mely Erdey Lászlónak (1910–1970) a BME vegyész-professzorának találmánya. Egyetlen műszerbe – amellyel megállapítható pl. a kitermelt bauxit típusa – 12 szabadalmat építettek be.

Az 1960-as évek végétől a települések gázellátásának javulásával megnövekedett az igény a gáz-fűtő és -melegítő készülékek iránt. Az ellátás biztosításában megnövekedett a FÉG (Fegyver- és Gázkészülékgyár) szerepe. Az 5 és 10 literes vízmelegítőkből 1971-ben már 47 000 db-ot gyártottak.

A Vasipari Kutató Intézetben végzett eredményes vizsgálatok után az Ózdi Kohászati üzemek jól forgácsolható acél gyártását kezdte el. Az 1970-es Lipcsei Vásáron „két rúd” kapott nagydíjat a magyar termékek közül: a szalámi és az acélrúd. De a második gyártását hamarosan különböző okok miatt leállították. A Minisztertanács határozata alapján 1982. január 1-jén megalakult a Mikroelektronikai Vállalat, amely folytatta a Híradástechnikai Ipari Kutató Intézet (HIKI) félvezetőtechnikai illetve mikroelektronikai alkatrész kutatását, illetve gyártását. Rövid időn belül legjelentősebb eredménye a számítógéppel vezérelt IC mérőberendezés-család típusainak kidolgozása volt. 1983 elején kezdte meg működését az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt.-től (EIVRT) levált Gyöngyösi Félvezető és Gépgyár. (Itt gyártották már 1963-tól az EIVRT részére a két wolframtűs diódákat, majd 1978-ban elkészült a bipoláris integrált áramkört szerelő üzem.)

Az öntödei ipar is nagy átalakuláson ment át a 80-as években. Az évtized elejétől csökkent az igény az öntvények iránt. Az öntöttvas radiátorok mellett megjelentek és egyre jobban elterjedtek az alumínium lemezből készült radiátorok, a lemez és műanyag fürdőkádak. A CNC szerszámgépek gyártásának növekedése is kevesebb gépöntvény igényelt.

1963-ban kormányzati döntés alapján 14 öntöde és 2 háttérpari vállalat összevonásával hozták létre az Öntödei Vállalatot, melyet 1985. december 31-ével megszüntettek. Az

öntödei kutatások egyik magyarországi központja a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen 1965-ben alapított – s a 90-es években is eredményesen működő – Öntészeti Tanszék lett. A Dunai Vasmű, mint Dunaferr Rt. működik a 90-es évek elejétől, de megszűnt többek közt a Kőbányai Vas- és Acélöntöde, az Angyalföldi Acélöntő és Mintakészítő Vállalat, a Kecskeméti Zománc és Kádgyár. Viszont új vállalatként létrejött e területen az Ózdi Öntödei Kft.

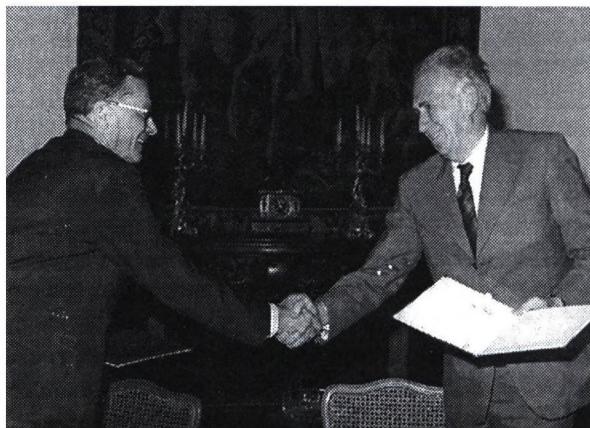
A 90-es évek elején leállították az ajkai és tatabányai alumínium kohókat. Az Inotai Alumíniumkohó huzalt, szalagot állít elő. Az Almásfüzitői Timföldgyár jelentősen csökkentette termelését. A Kőbányai Könnyűfémű főleg alumínium-fóliát gyárt. A Magyaróvári Timföld és Műkorund gyár korund és tűzállóipari termékeket gyárt.

A 20. század második felének új energia forrása az atom. A világ különböző térségeiben már az 50-es évek közepén épültek atomerőművek. Magyarországon Pakson 1975. október 3-án rakták le az erőmű alapjait, s az első blokkot 1983-ban helyezték üzembe. (A negyediket 1987-ben.) Mindegyik blokk egyenként 440 MW villamos energiát termelt.

A korábban látottak ellenére, ill. éppen ezek függvényében egyre nyilvánvalóbb lett, hogy a műszaki fejlesztésben radikális változásra van szükség. Műszaki haladás nincs műszaki fejlesztés nélkül. Ugyanis a műszaki színvonalban az iparilag fejlett országokhoz képest mutatkozó lemaradást a 80-as évek végén, ha csupán néhány területen is, de igyekezett az ország behozni. Ez az ipar egészére sajnos nem mondható el.

1986. augusztus 4–9. között megrendezték a magyar mérnökök első világtalálkozóját, s a Magyarok Szerepe a Világ Műszaki- és Természettudományos Haladásában c. konferenciát, majd 1989. augusztus 21–26. között a másodikat. (A harmadik konferenciára 1992. augusztus 12–18. között került sor.) Hosszú évek, illetve évtizedek után először tartott előadást 1989. augusztusban a BME aulájában Bay Zoltán. (E konferenciák megvalósításában elvülhetetlen szerepe volt Pungor Ernő professzornak.)

A 60-as évek közepétől fokozatosan ablak nyílt a világra, s a magyar műszaki értelmiség egyre több korszerű technológiával ismerkedhetett meg. A 80-as évek második felében már kitérült a kapu azok előtt is, akiket a korábbi évtizedekben méltatlanul kirekesztettek.

Ajtai Miklós és Szentágotthai János

Kozma László

E tanácskozásokon már a holnap Magyarországnak kontúrjait rajzolták fel a világ technikai térképére.

E gazdasági folyamatoktól – mint a korábbi idősakra is jellemző volt – nem volt független a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége sem. Talán annyiban volt más ez az időszak, hogy a tervutasításos gazdaságpolitika megszűntetése után, illetve egy új folyamat elindulásával – az akkori idők korlátai ellenére – növekedett a műszaki értelmiség szerepe, szakmai véleménynyilvánítási lehetősége.

A Szövetség életében hatáskövek voltak a közgyűlések annak ellenére, hogy nem minden alkalommal tudott elfogadott határozatainak érvényt szerezni.

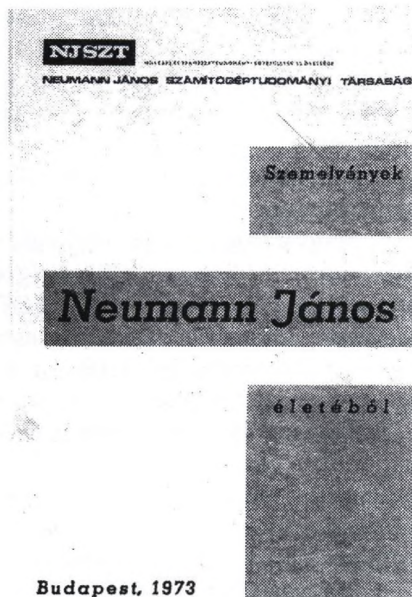
1972. május 5–6-án ült össze a MTESZ VIII. közgyűlése. A főttkári beszámolót, amely a Szövetség feladataival foglalkozott, jól egészítették ki a

hozzászólások, amelyek többségükben tükrözték az egyesületi véleményeket. (A Szövetség taglétszáma ebben az időben megközelítette a 100 ezer főt.)

Milyen feladatokat láttak el, illetve mi jellemezte az Egyesületek életét ebben az időben?

A **Bolyai János Matematikai Társulat** 1966 óta rendszeresen tart továbbképzőket matematikusok részére. 1971-ben a **Neumann János Számítógéptudományi Társasággal** közösen indítottak számítástechnikai tanfolyamot. A középiskolai fizika tanárok továbbképzésével foglalkozó nemzetközi konferenciát a IUPAP felkérésére 1970-ben Egerben az **Eötvös Loránd Fizikai Társulat** rendezte meg. E mellett rendszeresek voltak a középiskolai tanárok szakmai továbbképzései.

A magyarországi számítástechnikai kultúra elterjesztésében meghatározó szerepet kapott a **Neumann János Számítógéptudományi Társaság** (NJSZT). A Társaság ugyan 1968-at tekintve megalakulása évének, de már a 60-as évek közepétől megfigyelhető e tudományterület MTESZ keretek közötti működése. A hazai számítástechnika történetében, de az egyesületi munka megindításában is fontos szerepet kapott *Kozma László* (1902–1983) és *Tarján Rezső* (1908–1978). *Kozma László* az 1950-es évek személyikultuszának egyik áldozata volt. Börtönévei után térhetett vissza 1956-ban a Műegyetemre, majd 1956–1958 között megépítette a MESZ–I. jelfogókkal működő számítógépét. Ezzel párhuzamosan dolgozott együtt többek közt *Tarján Rezsővel* az MTA

kibernetikai kutatócsoportjában. 1961-ben *Philip Miklós* MTE SZ főtitkárhelyettes vetette fel azt, hogy hozzák létre e tudományterületet művelők társadalmi szervezetét. (*Zentai Béla* az OMFB főosztályvezetője – az MMTSzS egykori főtitkára – is támogatta az elképzelést. **Központi Automatizálási Bizottsággént** kezdték a munkát a MTE SZ-ben – a Központi Titkársághoz tartozva. 1968-ban lett önálló szervezet. A kezdeti időszak elnöke *Tarján Rezső* volt. (Mellette aktív szerepet vállalt ebben az időben – 1965–68 – *Dömölki Bálint, Havass Miklós, Jándy Géza, Kovács Győző, Szentiványi Tibor, Vámos Tibor*.)

Az **Építőipari Tudományos Egyesület** részt vett minden lényegesebb építőipari program, koncepció kidolgozásában. Eredményesen dolgozó tagtársaik munkáját az 1958-ban létesített *Alpár Ignác-díjjal* ismerik el.

A **Gépipari Tudományos Egyesület** 1970-ben 110 tanfolyamot rendezett több mint 5000 fő részvételével. A GTE szak- és munkabizottságainak száma ebben az időben 92 volt, s az itt dolgozó aktív tagok száma több mint 4000 fő volt. A GTE egyik nagydíja – melyet 1955-ben alapítottak – *Bánki Donát* nevét viseli.

A GTE – más egyesületekhez hasonlóan – fontosnak tartotta a nemzetközi kapcsolatok ápolását. Ennek eredményeként a kelet-európai országokban pl. 1970-ben 50 konferencián 184 fő vett részt, s a nyugat-európai országokban 30 tudományos tanácskozáson 56-an voltak.

A **Híradástechnikai Tudományos Egyesület** tevékenységéből kiemelendő a Mikrohullámú összeköttetések kollokviuma, amelyet a Magyar Tudományos Akadémiával közösen rendeztek. A kollokviumon a világ szinte valamennyi technikailag fejlett országának szakemberei vettek részt.

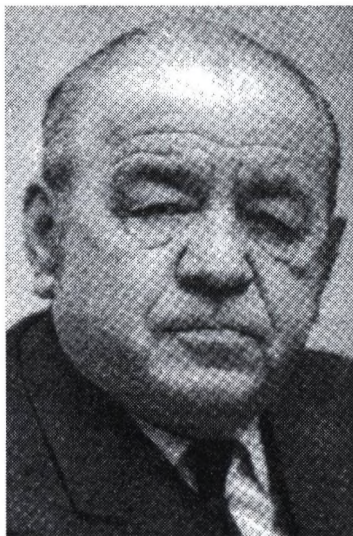
A 7300-as taglétszámmal rendelkező **Közlekedéstudományi Egyesület** négy tagozatában 27 szakosztállyal, 165 szakcsoporttal működött. A közlekedés, közlekedés-építés kérdéseivel sokoldalú vizsgálata mellett fontos helyet kapott az egyesületi munkában a továbbképzés, s a fiatal, illetve jövődő műszaki értelmiség helyének, szerepének elemzése.

Mint Vajda Zoltán főtitkár megfogalmazta: „Legjobb a kapcsolatunk a BME Építőmérnöki és Közlekedésmérnöki Karával, illetőleg azok tanszékeivel. Az egyes vezetők, oktatói zömében az egyes szakmailag megfelelő szakosztályainkban végeznek aktív munkát.

A **Magyar Agrártudományi Egyesület** taglétszáma 1971 közepére elérte a 15 000 főt. A tagság 80%-a vidéken dolgozott és zömmel a megyei szervezetekben, illetve azok szakosztályaiban. A MÉM, az OT részére több szakanyagot dolgoztak ki, bocsátottak társadalmi vitára. (Például a szarvasmarha és sertésenyésztés, a gabonagazdálkodás, a zöldségtermesztés fejlesztése, a növényvédelem korszerűsítése, a mezőgazdaság szakember szükséglete stb. témakörökben.)

A **Magyar Elektrotechnikai Egyesület** tevékenységéből kiemelendők az évente ismétlődő vándorgyűlések, ahol az egyesülethez tartozó iparágak legfontosabb problémáit tárgyalták. Több alkalommal vitatták a lakóépületek energia és szerelési kérdéseit, a paneles technológia problémáit. (Ugyanis különös gondot okoz a magas épületek villamosenergia ellátása, valamint a felvonók kérdése.)

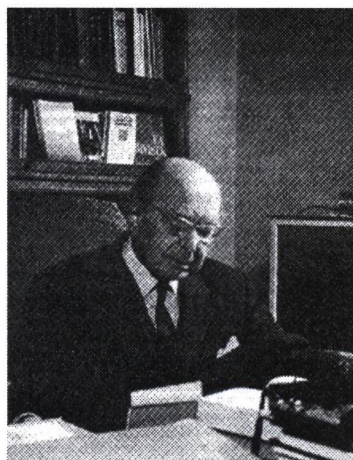
A **Magyar Geofizikusok Egyesületének** érdemi szerepe volt az 1971-ben induló geofizikus szakközépiskola létrejöttében.

Mátrai László

határozatból adódó feladatait.

A szakosztályok munkájában kellő rangra emelkedett az ipargazdasági és üzem-szervezési tevékenység. Ez hozzájárult ahhoz, hogy az OMBKE jelentős szerepet vállalt az energiapolitikai koncepció kialakításában. Fórumot adott annak a célkitűzésnek, mely szerint fejleszteni kell a hazai szénhidrogén-bányászatot, s a szénbányászatnak viszont változtatni kell termelési szerkezetén, javítani a termelési technikáján.

Korach Mór

Az 1968-ban alakult **Tájékoztatási Tudományos Társaság** fő feladatának tekintette népgazdasági, illetve iparvállalati információs rendszer kérdéseivel való foglalkozást. Tevékenysége kiterjedt a tájékoztatás – elmélet, a dokumentációs munka kérdéseire, amelyekből vitákat rendeztek.

A **Tudomány és Technikatörténeti Bizottság**, amelynek elnöke *Mátrai László* lett,

A **Magyar Kémikusok Egyesületében** tapasztalható, hogy a 70-es évek elején kiszélesedett a területi munka. Ez nem csupán új területi csoportok megszervezésében jutott kifejezésre, hanem abban is, hogy a meglévők mind létszámban, mind aktivitásban megerősödtek (elsősorban Borsodban és a Dunántúlon).

Budapesten megszervezték 1971 elején az ipari vezetők és fiatal mérnökök találkozóját, ahol a kölcsönös szakmai tájékoztatás mellett érdemi vita alakult ki a mérnökök helyzetéről.

A fiatal szakemberek megnyerésén munkálkodott többek közt a **Méréstechnikai és Automatizálási Tudományos Egyesület** is. Évente rendezték meg a végzős hallgatók és az egyesület vezetőinek találkozóját, valamint diplomaterv-pályázatokat írnak ki. (1971-ben az elnökségi tagok 20%-a 40 év alatti volt.)

Az **Országos Bányászati és Kohászati Egyesület** 1970. április 23-án elnökségi, majd májusban a soproni választmányi ülésen tárgyalta meg a gazdaságpolitikai

1
2

1970-ben alakult meg azzal a céllal, hogy szélesebb körű szakmai fórumot biztosítson egyrészt az országban több helyen és több irányban folyó tudomány és technikatörténeti kutatások eredményeinek megismertetésére, másrészt lehetőséget adjon a tudomány és technikatörténeti kérdésekkel foglalkozó szakembereknek arra, hogy a történészekkel szorosabb kapcsolatot alakítsanak ki. A Bizottság első tevékenysége a Budapesti Műszaki Egyetem 1971-es centenáriumi

ünnepségének tudományos tanácskozásához kötődik. A 70-es évek közepén rendezett nemzetközi konferencián – együttműködve az orvostörténészekkel – Közép-Kelet-Európa kiegyezés utáni tudomány és technikatörténeti kérdéseit vitatták meg. Mind a szervező, mind a tudományos vitákon meghatározó szerepe volt *Antall József*nek (1932–1993), aki ebben az időben az Orvostörténeti Múzeum főigazgatóhelyettese volt. A Tudomány- és Technikatörténeti Bizottságot szakmai műhellyé tudta alakítani a következő időszak elnöke, *Turiné Frank Zsuzsa* (aki egy időben a Szövetség főtitkárhelyettese is volt). Az ő kezdeményezésére indultak az évente megrendezett tudományos konferenciák, s a „Tanulmányok a természettudományok, a technika és az orvoslás történetéből” című kiadványok. Őt követte az elnöki tisztségben *Terplán Zénó*, s a bizottság jelenlegi (1998) elnöke *Szabadvány Ferenc*.

Korach Mór elnökletével ugyancsak 1970-ben alakult meg a MTESZ Tudományok Tudománya Köre a több tudományágat érintő, a tudomány egészére vonatkozó vizsgálódások, kutatások hazai lehetőségeinek megteremtésére.

Az egyesületi munka mellett jelentős volt ebben az időben a Szövetség területi, megyei, városi szervezeteinek tevékenysége is. 1972-ben 17 megyei, 7 önálló városi szervezet és 15 városi intéző bizottság működött. A Szövetség tagságának több mint fele (55 000 fő) tartozott ezekhez a szervezetekhez.

A Baranya megyei szervezet új feladatot és lehetőséget kapott azzal is, hogy 1970 szeptemberében megindult az oktatás a pécsi Pollach Mihály Műszaki Főiskolán.

A Borsod megyei szervezet nemcsak Miskolcon, hanem a megye iparilag fontos területein is végezte irányító tevékenységét. E munka eredményeként alakult meg 1968-ban az ózdi, 1969-ben a kazincbarcikai, 1970-ben a leninvárosi (ma, 1998-ban Tiszaújváros) intéző bizottság. A borsodi szervezet kezdeményezésére az országban először 1964-ben itt jött létre vezetőképző tanfolyam, amely 1969-ig működött a szervezet keretei között. Jelentősnek mondhatók a Borsodi Műszaki Hetek, melyet 1971-ben kilencedszer rendeztek meg. A Nehézipari Műszaki Egyetem tudományos diákköri konferenciáinak irányítására a MTESZ egyesületeit kérték fel.

A MTESZ Tolna megyei szervezete 1970. december 18-án alakult meg. 1971-ben megrendezték a „Tolna megyei műszaki napok”-at, melyen nagy aktivitással vett részt a terület műszaki és agrárértelmisége.

A MTESZ Fejér megyei szervezetének életében jelentős állomás volt 1970. február

Tóth János köszönti a 90 éves Rácz Ernőt

18., amikor megalakult a Dunaújvárosi Intéző Bizottság. Az IB koordinálta a BoSWlyai János Matematikai Társulat, az Építőipari Tudományos Egyesület, Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület, Papír és Nyomdaipari Műszaki Egyesület tevékenységét. Ezeknek az egyesületi csoportoknak 400 tagja volt.

Ugyancsak a Fejér megyei szervezet Ipargazdasági Bizottságának jogutódjaként 1971. február 10-én megalakult a Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság Fejér megyei szervezete.

1972-ben létrejött a megyében a Neumann János Számítástudományi Társaság, majd 1973. február 8-án a Környezetvédelmi Bizottság.

A Csongrád megyei szervezet 1970 januárjában indította – a megyében elsőként – a szervezet vezetőképzést. A győri szervezetnek 1970 tavaszára elkészült a technika háza, s az egriekét 1970. november 2-án nyitották meg.

Nem törekedhettünk teljességre. Példáink is jelzik azt a sokirányú tevékenységet, amelyet a Szövetség ebben az időben végzett.

Mindezek mellett szólni kell a MTESZ nemzetközi tevékenységéről, amely a Szövetség vezetése számára minden időben fontos volt. Az időnként romló lehetőségek okai a Szövetségen kívül keresendők. Az Országos Elnökség 1968. február 28-i ülésén fogadták el azokat az irányelveket, melynek alapján a „Nemzetközi kapcsolatok bizottság”-ban 1971. július 5-én meghatározták a nemzetközi kapcsolatok területeit, feladatait, mind szocialista, mind tőkés országokkal a továbbképzés, az információcsere érdekében. 1972-re a kelet-európai országok közül az alábbi szervezetekkel alakult ki érdemi kapcsolat:

- Bolgár Műszaki Tudományos Szövetség (NTS)
- Csehszlovák Műszaki Tudományos Egyesület (CSUTS)

- Jugoszláv Mérnökök és Technikusok Szövetsége (SITJ)
- Lengyel Országos Műszaki Szervezet (NOT)
- Műszaki Kamara (KdT) NDK
- Műszaki Tudományos Egyesületek Össz-Szövetségi Tanácsa Szovjetunió (VSZNTO)
- Mérnökök és Technikusok Nemzeti Tanácsa Románia (CNTT)

A Szövetség **VIII. közgyűlésén (1972. május 5-6.)** határozat született arról is, hogy 1973-ban a MTESZ megalakulásának 25. évfordulójára jubileumi közgyűlést tartanak, melyre **1973. december 12-én** került sor. (*Tímár Mátyás* miniszterelnökhelyettes értékelte a Szövetség tevékenységét. Ez volt a IX. ún. jubileumi közgyűlés.) Ebben az időben évente tartottak közgyűléseket, így a X. megtartására 1974. december 10-én került sor.

A XII. küldöttgyűlés 1977. április 23-án egyben tisztújító is volt.

A Szövetség elnöke *Ajtai Miklós*, az OMFB ny. elnöke, főtítkára Kovács Sándor, főtítkárhelyettes Prockl László, Turi Istvánné, titkár Kádár István lett. (*Valkó Endre* a főtítkári tisztségből nyugalomba vonult.)

Fock Jenő MTESZ-elnök a Ganz-gyárban, mellette Kerkápoly Endre és Terplán Zénó

Az Országos Elnökség **1978. október 2-án** a MTESZ megalakulásának **30. évfordulója** tiszteletére ünnepi ülést tartott. Többen részesültek a Szövetség által 1968-ban alapított „MTESZ-díjban”. Az összes díjat – az Egyesületek szerint – a monográfia Függelék részében adjuk közre. Horgos Gyula a MTESZ ügyvezető elnökének megnyitója után Ajtai Miklós a Szövetség elnöke emlékezett az alapító egyesületekre, a három évtized főbb állomásaira. „Amikor a MTESZ és a tagegyesületek munkájáról beszélünk – hangsúlyozta – azt értékeljük, gyorsan mérlegeljük, mit adott az egyesületi munka az országnak, a népgazdaságnak, hogyan tudtuk az egyesületek sajátos eszközeivel gyorsítani a műszaki fejlesztést, javítani a tudományos munkát.” Korreferátumot tartott *Kónya Albert* a MTESZ társelnöke *Dimény Imre* a MTESZ Országos Elnökség tagja, s *Ürmösi László* a Nógrád megyei szervezet titkára. (Az ünnepi ülésen jelen volt és felszólalt Lázár György miniszterelnök is.)

Az Országos Elnökség 1980. június 26-i ülésén hozott határozatával megalakult a MTESZ Budapesti Szervezetének Intéző Bizottsága (BIB), amely 1980. október 10-én tartott alakuló ülését. A BIB feladatát abban határozták meg, hogy támogatja a budapesti agglomeráción belül a műszaki, gazdasági és tudományos tevékenységet, az üzemi szervezetek kialakítását.

1979. október 16-án új főtítkára lett az MTESZ-nek *Tóth János* személyében. Székfoglaló beszédében a műszaki értelmiség gondjairól, a műszaki, gazdasági feladatokról, a következő évek teendőiről szólt, valamint a cselekvő együttműködésről, a gazdasági, társadalmi gondok megosztó és megoldó vállalásáról.

Még ebben az évben foglalkozott az Országos Elnökség az üzemtechnikus-képzéssel, összhangban az új rendszerű technikus minősítés tapasztalataival, s a műszaki értelmiség közművelődési feladataival. (A MTESZ Közművelődési Bizottsága 1979. november 2-án Zalaegerszegen tartotta kibővített ülését.)

Az 1980. április 25-i elnökségi ülésen választották meg *Fock Jenő* nyugalmazott miniszterelnököt a MTESZ elnökének. (Az addigi elnök, *Ajtai Miklós* a MTESZ társelnöki tisztségét kapta.)

Ugyanezen az ülésen a nyugalomba vonuló *Turi Istvánné (Frank Zsuzsa)* főtítkár-helyettes munkáját *Jéki László* vette át. (Mint korábban említettük, *Turiné Frank Zsuzsa* a Tudomány- és Technikatörténeti Bizottság elnökeként, illetve a Fizikai Szemle szerkesztőjeként dolgozott tovább.)

Ajtai Miklós, a kép jobbszélén Horgos Gyula

Az Országos Elnökség 1980 elején áttekintette a XII. közgyűlés (1977. április) határozatának, illetve az arra épülő cselekvési programnak a megvalósulási ütemét és eredményeit, és határozatot hozott az ún. kiemelt témák támogatására.

Fontosnak tartották az üzemi munka fejlesztését, különös tekintettel az iparirányítás korszerűsítésére, s 1980. január 14-én határozatot hoztak országos energiatakarékossági pályázat kiírására.

Az Országgyűlés Ipari Bizottsága – megalakulása óta első alkalommal – 1980. november

11-i ülését az MTESZ-ben tartotta, ahol megvitatta a műszaki fejlesztés és a szakmai értelmiség feladatait. Egyértelműen megfogalmazták, hogy „szakembereink többségét a szakma szeretete és a tenni akarás jellemzi, de ma sok körülmény gátolja szellemi erőforrásaink hasznosítását. Műszaki szakembereink munkájának társadalmi elismertsége és jövedelme éppen abban az időben süllyedt a mélypontra, amikor gazdasági céljaink elsősorban tőlük követelnek az eddiginél sokkal nagyobb erőfeszítéseket”.

A műszaki fejlesztésben, az ország gazdasági életében végzendő közös feladatokat fogalmazta meg az MTESZ és az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság 1980. november 12-én kötött együttműködési megállapodása.

1981. október 3-án összeült a XIII. küldöttközgyűlés 169 784 tag képviselőjében. A küldöttgyűlés résztvevőit *Ajtai Miklós* az MTESZ társelnöke köszöntötte, majd *Tóth János* főtitkár tett szóbeli kiegészítést az elnökség írásos jelentéséhez.

Beszélt a műszaki haladás hatékonyabb segítéséről, a szakmai értelmiség megbecsüléséről, az MTESZ-nek mint társadalmi szervezetnek céltudatosabb, tervszerűbb kapcsolatairól.

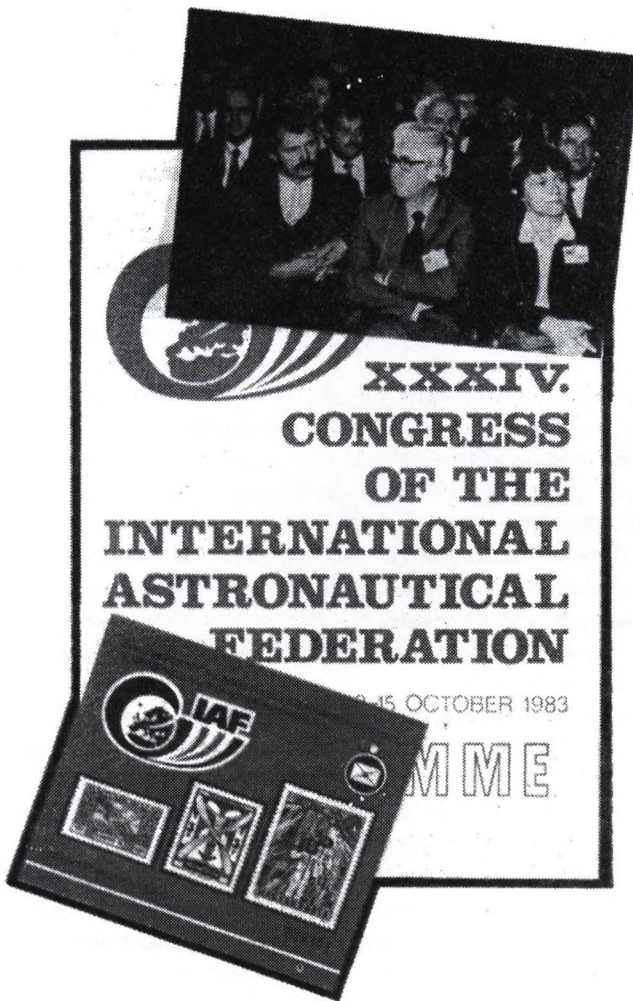
A vita, s a főtitkár válaszai után új vezetőséget választott az MTESZ. Elnök: *Fock Jenő* nyugalmazott miniszterelnök (GTE), társelnökök: *Ajtai Miklós* nyugalmazott miniszterelnökhelyettes (MKE), *Horgos Gyula* nyugalmazott miniszter (GTE), *Kónya Albert* (BME) egyetemi tanár, intézeti igazgató (ELFT), *Soós Gábor* MÉM államtitkár (MAE) és *Trethon Ferenc* nyugalmazott miniszter (SZVT). Alelnökök: *Drecin József* MM miniszterhelyettes (SZVT), *Juhász Ádám* ipari minisztériumi államtitkár (SZVT), *Müller István* (OMFB) elnökhelyettes (GTE), *Szabó Ferenc* KFKI főigazgató (ETE), *Tétényi Pál* Tud. Pol. Biz. titkár (MKE), *Ürmösy László* Kohászati Üzem vezérigazgatója (Nógrád), *Valkó Endre* nyugalmazott MTESZ főtitkár (GTE). Főtitkár: *Tóth János* (SZVT), főtitkárhelyettesek: *Boross Zoltán* (HTE), *Füzessy János* (GTE), *Jéki László* (ELFT). (Füzessy János 1981-től ellátta a főtitkárhelyettesi feladatokat. Ekkor vonult nyugalomba *Prokl László*. 1983. február 7-én *Boross Zoltán* helyére *Fehér József* került. *Boross Zoltán* a BME gazdasági főigazgatója lett.)

Az egyesületi életben a gazdaságpolitika feladatai kerültek a viták homlokterébe. Ugyan e tanácskozásokon érződött az a felismerés, hogy a politika deklarációi nem járnak együtt a megvalósulás érdemi elősegítésével. E problémák zavart, nem egyszer megtorpanást jelentettek az egyesületek életében. A Szövetség legfelsőbb vezetői fórumot kaptak a Parlamentben is, ahol nem egyszer a megszokottól eltérő kritikus hangjuk csak a műszaki értelmiség számára jelentett biztatást, illetve azt, hogy a Szövetséget meg kellett kérdezni a gazdasági döntések előkészítésében. A megfogalmazott szövetségi véleményeket sajnos nem követte cselekvő politikai döntés. Különböző intézményekkel (MTA, Műegyetem) kötött megállapodások a műszaki fejlődés, a természettudományos kultúra szerepének növelését szolgálták.

A Szövetség életében lényeges döntésre került sor, amikor az Elnöki Tanács 25/1983. (XII. 29.) határozata a **MTESZ jogállásáról és állami felügyeletéről kimondta: „társadalmi szervezetként fejt ki az alapszabályban meghatározott tevékenységét”.**

A Szövetség ebben az időben tovább mélyítette nemzetközi kapcsolatait is. A 80-as évek első felében 86 nemzetközi tudományos egyesület munkájában vett részt, többen vezető tisztségeket is betöltöttek.

Több nemzetközi tudományos szervezet titkársága Budapesten működött ebben az

időben. Például a **Nemzetközi Méréstechnikai Szövetség** (IMECO) 1958-ban magyar kezdeményezésre jött létre. A Magyar Kémikusok Egyesülete egyike volt azoknak az országoknak, amelyek megalapították az **Európai Kémikus Egyesületek Szövetségét** (FEC). Ebben az időben az **Európai Fizikai Társulat** (EPS) titkársága is hazánkban működött. Az **Eötvös Loránd Fizikai Társulat** vezetői, tagjai jelentős munkát végeztek az EPS bizottságaiban, számos rangos nemzetközi és hazai tudományos konferencia rendezői volt, pl. a vákuumfizika, plazmafizika, sugárvédelem területén. A Szövetség ebben az időben tagja volt a FENTO-nak, amelynek alelnöke Kónya Albert akadémikus, a MTESZ társelnöke volt. A **Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság**, a FENTO által működtetett „Vállalati termelésirányítás kérdéseivel foglalkozó bizottság” munkájában vesz részt folyamatosan.

1983-ban a **Nemzetközi Asztronautikai Szövetség** a 34. nemzetközi kongresszusát rendezte meg Budapesten, a világűrben való együttműködés jegyében, a szovjet, amerikai, bolgár, lengyel, magyar, román, francia űrhajósok beszámolóival mellett 56 ország szakemberei – mintegy félezer előadásban – ismertették az űrutatás és űrrepülés legújabb eredményeit.

1985. március 18–22. között rendezték Budapesten a FENTO ülését. (A FENTO a Mérnökök Világszervezetének regionális szervezete.)

Mindezek mellett a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége készülve az 1986-os XIV. közgyűlésre, tageszűleteiben megkezdte a beszámoló és tisztújító összejöveteleket. Mérlegre kerül az elmúlt évek munkája, megfogalmazódtak a következő évek teendői. Az Egyesületek módosították alapszabályukat azzal összefüggésben, hogy a MTESZ társadalmi szervezet lett.

A közgyűlések során a Textilipari Műszaki Tudományos Egyesület nyitotta meg 1985 márciusában. Augusztusban az **Országos Erdészeti Egyesület** választotta új vezetőit. Októberben a sort a **Magyar Hidrológiai Társaság**, a **Faipari Tudományos Egyesület**, a **Magyar Iparjogvédelmi Egyesület** folytatta. Novemberben tartotta beszámoló tisztújító közgyűlését a **Magyar Meteorológiai Társaság**, az **Országos Bányászati és Kohászati Egyesület**, a **Papír- és Nyomdaipari Egyesület**, a **Magyar Biológiai Társaság**, a **Neumann János Számítógéptudományi Társaság**, a **Magyar Elektrotechnikai Egyesület**, valamint az **Építőipari Tudományos Egyesület**.

A különböző közgyűlések nem csupán az új vezetőség megválasztásának fórumai voltak, hanem számvetések is.

Milyen feladatok foglalkoztatták az egyesületeket? A **Bolyai János Matematikai Társulat**, illetve az **Eötvös Loránd Fizikai Társulat** érdemben vett részt az oktatás korszerűsítésében, továbbfejlesztésében. Az Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület évente 3–4 hazai nagyrendezvényt, konferenciát tartott, amelyeken foglalkoztak pl. a különböző városok, regionális területek energetikai problémáival.

Az **Építőipari Tudományos Egyesület** az iparág termelési szerkezete átalakításának technikai színvonala emelését, a minőség javításának segítését tekinti fő feladatának. E mellett a lakásépítési feladatok megoldását, valamint a települések szerkezetének korszerűsítését igyekeztek elősegíteni.

A **Faipari Tudományos Egyesület** a ffeldolgozóipar összehangolt fejlesztése érdekében az **Országos Erdészeti Egyesülettel** közösen megtartott elnökségi ülésen vitatták meg az elsődleges feldolgozás távlati koncepcióját.

A **Gépipari Tudományos Egyesület** az 1984 elején tartott ún. „félidős” közgyűlésén elfogadott szellemében az alábbi kiemelt témákra helyezte a hangsúlyt: a gép- ipari gyártmány és gyártásfejlesztés, a karbantartás, a háttérpár, a közéleti járműgyártás és szerszámgyártás.

A **Híradástechnikai Tudományos Egyesület** életét alapvetően befolyásolta, hogy a KTE Posta és Távközlési tagozata átkerült a HTE-hez, s ezzel ehetővé vált, hogy a gyártók és felhasználók együtt vitassák meg közös problémáikat. A Szövetség a MTESZ-en kiemeltenkezelt elektronikai fejlesztésre irányuló munka gesztorálásával a HTE-t bízta meg.

A **Közlekedéstudományi Egyesület** közreműködött a közlekedési és hírközlési ágazat közép távú és operatív terveinek előkészítésében, a fejlesztési programok kialakításában.

A Magyar AGrártudományi Egyesület javaslatára vette fel kiemelt koordinációs témái közé a MTESZ Országos Elnöksége „Az élelmiszergazdaság ipari háttérének fejlesztését”.

A **Magyar Biofizikai Társaság** tevékenységének gerincét évek óta a tudományos rendezvények szervezése képezte, jelentős nemzetközi részvétellel. A **Magyar Biokémiai Egyesület** szakosztályai évente kétnapos rendezvényeiken tekintették át a legújabb hazai és nemzetközi kutatások, fejlesztések eredményeit (1986: Gödöllő).

A **Magyar Elektronikai Egyesület**ben szakértői bizottság foglalkozott az ésszerű importanyag biztosítása, a licenc és know-how vásárlás kérdéseivel. Az utánpótlás érdekében az egyesület a Budapesti Műszaki Egyetemen és a Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskolán ifjúsági tagozatot hozott létre. Hasonló okok alapján hozta létre – 1984-ben – a **Magyar Kémikusok Egyesülete Egyetemi Hallgatói Szakosztályát**. A **Magyarhoni Földtani Társulat** kiemelt témaként kezelte nyersanyag helyzetünket és az ebből fakadó alkalmazott földtani tevékenységet.

A **Méréstechnikai és Automatizálási Tudományos Egyesület** szakterületének tudományos vitái mellett érdemi figyelmet fordított az üzemi csoportokra. E feladatok végrehajtásában az egyesület jól együttműködött a HTE-vel, NJSZT-vel, az ETE-vel, a MEE-vel, valamint a GTE-vel.

A **Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság** – más egyesülethez hasonlóan – több népgazdaságilag fontos téma gesztorálását látja el. Ilyenek: a gazdaságos anyagfelhasználásra, a technológiák korszerűsítésére, valamint a hulladék és másodanyagok hasznosítására irányuló kormányprogram támogatása, a vállalati szervezés és a gazdaságirányítás korszerűsítése.

A megyei szervezetek tulajdonképpen a tudományos egyesületek által gondozott és művelt, fontos témakörök azon csoportjával foglalkoztak, amelyeket a megye adottságai, lehetőségei leginkább megkívántak. Például a Baranya megyei szervezet ebben az időben többek között foglalkozott az energiagazdálkodással, a megye iparpolitikai koncepciójával, a Liász Program elkészítésével. Kiemelendő a Bács-Kiskun megyei szervezet által évente rendezett Műszaki Hónap, illetve a Közgazdasági és Üzemgazdasági Hetek gazdag programja.

Vas megye 10 500 fős értelmiségi létszámából ebben az időben műszaki és agrár végzettséggel 2800-an rendelkeztek, a 60%-uk valamelyik MTESZ egyesület tagja volt. A reálértelmiség munkája a megyében – mint Barna Tamás titkár összefoglalója is megállapította – a tudományos eredmények gyakorlati alkalmazásában, a termelés korszerűsítésében, műszaki színvonalának emelésében meghatározó jelentőségű. Egyesületi keretek között a megye szakemberei a két közgyűlés között 234 tanulmányt, munkabizottsági anyagot készítettek, illetve véleményeztek.

Bővítette a Szövetség együttműködési megállapodásait. A korábbi – s napjainkig tartó jó kapcsolatát erősítette meg az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottsággal a MTESZ vezetése.

Közgyűlési előkészületek, a végzett feladatok mérlegre tétele mellett a Szövetség érdemi szerepet vállalt annak a nemzetközi tanácskozásnak a megszervezésében, amelyet „A magyarok szerepe a világ természettudományos és műszaki haladásban” címmel rendeztek meg 1986. augusztus 4–9. között Budapesten. A tudományos találkozó szervezőbizottságának elnöke *Pungor Ernő* akadémikus volt, s a konferencia díszelnökei voltak: *Bay Zoltán* prof. (USA), *Berend T. Iván* az MTA elnöke, *Bognár József* akadémikus, *Fock Jenő* a MTESZ elnöke, *Horváth Csaba* professzor (USA), *Kováts Ervin* professzor (Svájc), *Láng István* az MTA főtítkára, *Merszei Zoltán* az Oceidental Petroleum Corporation helyettes elnöke (USA), *Pál Lénárd* akadémikus, *Szekér Gyula* az MHSz elnöke, *Szentágothai János* akadémikus, *Tétényi Pál* az OMFB elnöke és *Wigner Jenő* Nobel-díjas (USA).

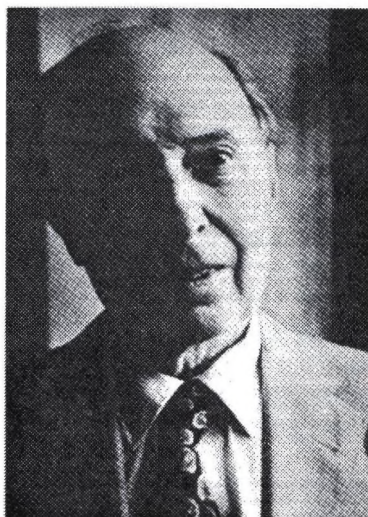
Közben a tisztújító közgyűlésre készülve több írás, vélemény látott napvilágot a műszaki értelmiség helyzetéről, a magyar gazdaság feladatairól, s mindebben a MTESZ teendőiről.

Az Országos Elnökség 1986. szeptember 11-i ülésén Fock Jenő elnök vezetésével megvitatták a XIV. közgyűlés előkészületeit.

A XIV. tisztújító küldöttközgyűlést 1986. október 18-án tartották, ahol 550 küldött képviselte a Szövetség közel 170 000 tagját. A közgyűlést Fock Jenő a MTESZ elnöke nyitotta meg, s Tóth János főtítkár tett szóbeli kiegészítést az írásos beszámolóhoz, kiegészítője végén Kölcsey Ferencet idézte: „Hass, alkoss, gyarapíts, s a haza fényre derül”. A XIV. tisztújító küldöttközgyűlés résztvevői a Szövetség elnökének választották Fock Jenőt, főtítkárnak Tóth Jánost. Alelnök lett: Bihari István, Kovács Jenő, Köteles Zoltán, Márkus Miklós, Müller István, Rontó Györgyi, Soós Gábor, Szabó Ferenc, Trethon Ferenc, Vámos Tibor, Vörös Árpád.

Főtítkárhelyettesek lettek: Füzessy János, Henczi Lajos. Ugyancsak itt választották meg az állandó bizottságok elnökeit, alelnökeit, illetve az ellenőrző bizottság elnökének Dobrotka Lászlót, titkárának Fehér Józsefet.

A 80-as évek végének gazdaságában új kérdések kerültek napirendre, amelyek részben

Wigner Jenő

jelezték azt is, hogy egy nagy átalakulási folyamat kezdetén vagyunk. A Szövetség jól reagált ezekre. Például 1987. május 22-i Országos Elnökségi ülésen a „**Magyar Márka**” mozgalommal kapcsolatos teendőket vitatták meg, illetve határozatot hoztak a **Környezet és Természetvédelmi Tanács** létrehozására.

Ugyancsak ezen az ülésen vitatták meg – amely egy folyamat része lett – a **Faipari Tudományos Egyesület** munkáját (előterjesztő: *Kara Tibor* elnök), valamint a **Bőr-, Cipő- és Bőrfeldolgozóipari Tudományos Egyesület** tevékenységét (előterjesztő: *Karnitscher Tamás* elnök).

S már ebben az évben a Szövetség készült az 1988-ban megrendezendő 40. évforduló megünneplésére, amely tulajdonképpen számvetés volt az új feladatok függvényében.

Mi jellemezte az 1980–1988 közötti időszakot? A MTESZ a 80-as évek elején igyekezett ismételten felvállalni a műszaki értelmiség érdekképviselőt és javaslataival még határozottabban foglalt állást a kormányzati politika – különösen gazdasági elképzeléseiről. Rámutattak a kutatás-fejlesztés fontosságára, kiemelték, hogy „**a nemzeti jövedelem 3%-ánál kevesebbet erre a célra nem lehet fordítani**”. A műszaki fejlesztés meggyorsításáért folytatott küzdelem nem volt mentes az ütközésektől sem (különösen az állami vezetés szintjén).

Milyen kérdések foglalkoztatták az egyesületeket?

Például a **Faipari Tudományos Egyesület** november 22-én tartotta a II. félévi Országos Elnökségi ülését. Tájékoztató hangzott el a Végrehajtó Bizottság munkájáról, az egyesület pénzügyi helyzetéről, valamint a Faipar című szaklap kiadásával kapcsolatos anyagi gondokról. Az elhangzott előadások hangzottak el: „A hazai fakitermelés várható alakulása és a fahasznosítás fejlesztése az elsődleges ffeldolgozó iparban” címmel, amelyet *Solymos Dezső*, a MÉM Erdészeti és Faipari Hivatal főosztályvezetője tartott, s „A bútortudományi kutatás és fejlesztés irányai, az anyagellátás feszültségei”-ről beszélt *Sipos Árpád*, a Budapesti Bútoripari Vállalat vezérigazgatója.

A **Magyar Asztronautikai Társaság** szervezésében Balatonfüreden került megrendezésre 1988. november 2–5. között az Interkozmosz, ESA és NASA zártkörű rendezvénye. Megtárgyalták, miként lehet összehangolni azokat a szovjet és nyugati programokat, amelyek keretében a Föld magnetoszférájának részletes vizsgálatát tudjuk elvégezni a 90-es évek közepétől kezdődően.

A **Magyar Élelmészeti Tudományos Egyesület** ebben az évben ötödször tartotta meg Enzimológiai ankétját a **Magyar Biokémiai Egyesülettel**, az MTA–MÉM Élelmiszertudományi Komplex Bizottságának Élelmiszeralitika Munkabizottságával.

A **Magyar Kémikusok Egyesülete** 1988. november 28-án tartott küldöttközgyűlésén *Náray Szabó Gábor* főtítkárral foglalta össze az elmúlt három év tevékenységét és a közeljövő feladatait.

Megállapítást nyert, hogy az Egyesület legfontosabb programjának tekinthető, „A kémia és társadalom” címet viselő, melynek keretében készült – az MTA Kémiai Osztályával közösen – „A kémia távlatai Magyarországon” című dokumentáció.

A **Szilikátipari Tudományos Egyesület** 1988. november 18–19-én rendezte meg a IV. Budapesti Téglás Napokat „Termékszerkezetváltás és minőségjavítás a téglá- és cserépiparban” címmel. Az előadáson 90 szakember vett részt és 8 előadás hangzott el.

A **Textilipari Tudományos Egyesület** több – ebben az évben – megtartott előadásán az exportképesség, a műszaki fejlesztés fokozása a textil- és textilruházati iparban, a

gazdaságos anyagfelhasználás, valamint a piaci igények szerinti szerkezetkorszerűsítés elősegítésének kérdéseivel foglalkozott.

MTESZ–BME tanácskozás (balról jobbra Györgyi József főtthkár, Ginsztler János, Lajos Tamás rektorhelyettesek, Fodor Lajos rektor)

A **Gépipari Tudományos Egyesület** fórumain az iparszerkezet várható alakulását elemezték.

A mérnökképzés figyelemmel kísérése mindig fontos és meghatározó helyet kapott a Szövetség életében. Így volt ez a 80-as évek végén is. A Budapesti Műszaki Egyetemmel megkötött együttműködési megállapodás már az ezredforduló igényeit fogalmazta meg.

Mint korábban már említettük, a MTESZ Országos Elnöksége **1988. december 16-án Miskolcon** tartotta jubileumi közgyűlését, melynek keretében felavatták a miskolci új **Tudomány- és Tech-**

nika Házát. A 40 év fő állomásait Tóth János főtthkár tekintette át. Már itt is hangsúlyt kapott az új feladatok vállalásából adódó új teendők számbavétele, amely szükségessé tette egyrészt az alapszabály módosítását, valamint mindezekkel összefüggésben a küldöttgyűlés előkészítését. Erre az időre az ország különböző részein működtek már Technika Házak.

A 80-as évek végének radikális változást akaró hangulata, de a Szövetség belső életének korszerűsítése is napirendre tűzte az eddigi Alapszabály módosítását. Az új alapszabály tervezet a Szövetség célját abban látta, hogy „a hivatásszerű műszaki, agrár, természettudományi és gazdasági (továbbiakban: szakmai) tevékenységet végző tagok egyesületeinek és érdekvédelmi szervezeteinek önkéntes társulása. (Az egyesülési törvény szerinti megfogalmazásban: országos érdekképviseleti szervezet.)

A Szövetségbe tömörült egyesületek közös célja a műszaki, agrár, természettudományi és gazdasági fejlődés elősegítése; a szakszerűség biztosítása; az oktatás fejlesztése; az értelmiség értékrendszerének formálása; a tudományos műveltség terjesztése; az országos és helyi döntések szakmai megalapozottságának segítése; a fővárosi és területi munkafeltételek színvonalának közelítése és folyamatos emelése, továbbá mindezekon keresztül a közjó előmozdítása.”

A felmerült igények függvényében foglalkozott már az Alapszabály tervezet és a Szövetségen belüli **Kamarák** ügyével. Megállapították, hogy „azok az egyesületek, amelyek felkészültek az egyesületi szintű érdekvédelem, -képviselő és -védelmi munka további javítására és ennek érdekében szükségesnek ítélik – az egyesületi és a szövetségi célokat, illetve alapszabályokat, valamint az Egyesületi Törvényt betartva – egyesületi (szakmai) kamarát hozhatnak létre”. (Az Alapszabály módosító bizottság vezetője *Polonszky György* volt.)

Mindezek együtt jártak az országban felgyorsult politikai eseményekkel, amelyek a rendszerváltáshoz vezettek.

VI. Esélyek és lehetőségek az ezredfordulón (1990–1998)

Már a rendszerváltás előtti években megfigyelhető volt egy sajátos kettősség a magyar iparban. Egyrészt néhány gyártmány – amely mögött jelentős hazai és nemzetközi tapasztalat, valamint munkakultúra állt – fokozni tudta eredményeit, másrészt megmaradt és az ország számára hatalmas tehertételt jelentő közepes vagy gyenge minőségben termelő üzemek nem elhanyagolható száma. Mindezekhez járult hozzá az ún. KGST piacok elvesztése.

Összességében 1989 és 1993 között az ipari termelés 40%-kal csökkent. Sajátos helyzetbe került a bányászat. Monográfiánk előző részeinél is utaltunk ennek az iparágaknak eredményeire, illetve a mindenkor iparpolitikát követő alakulására.

A bányászat dinamikus, nem egy esetben az ország természeti adottságaival ésszerű összhangban levőnél intenzívebb fejlesztését alapvetően politikai aspektusok kényszerítették ki. A nehézipar fejlődése elsődlegességének tézise hidegháborús szellemben született. A bányászati termelés mennyiségi kényszerű növekedésének számos bányászati szakágazatban a gazdaságosság követelményének előtérbe kerülése vetett véget. Elsőként a szénbányászatban kezdődött a termeléscsökkenés, napjainkban ez mintegy 15 millió tonna/év-re. Ezt követte az 1997-ben megszűnt uránérc-termelés az 1970-es évtized 800 ezer tonna/év-et meghaladó maximumáról. A bauxitbányászat 1990-ig másfél évtizeden keresztül termelt 3 millió tonna/év közelében, és 1998-ra egymillió t/évre csökkent. Más okból – az ásványvagyon kezdődő kimerülése folytán – vette kezdetét a mindenkor gazdaságos szénhidrogén-termelés csökkenése.

Visszatérve a magyar ipar egészéhez, megállapítható, hogy az 1992-es stagnálás után 1993-ban megindult a növekedés, amikor az ipari termelés 4%-kal haladta meg az előző évit, de az export még ebben az évben is csökkent.

Az 1994-es évben folytatódott az ipari termelés bővülése (habár ez az 1985-ös évnek csupán 74,3%-át érte el). A különböző mutatók alapján látható, hogy 1994/95-ben némi növekedést mutat az export az ipar valamennyi ágazatában, melyet részben segített a külföldi tőkebeáramlás (ez éves szinten 4,57 Mrd USA \$, Siemens 5500 új munkahelyet teremtett). Megfigyelhetők negatív jelenségek is (olcsó munkaerő keresés, nem reális árakon történt privatizáció stb.). Új iparágak honosodtak meg, egykori gyártási hagyományok éledtek fel (G. M., Ford, Suzuki). 1991-től a magyar vállalatok többsége az ISO 9000 nemzetközi szabvány alapján dolgozik. (1997-ben kezdett működni az ISO 14000 Vállalati Környezeti Menedzsment rendszer.) A 90-es évek közepének magyar gazdaságában az ún. „húzó ágazat” a jármű- és elektronikai ipar volt. A további fejlesztés elengedhetetlen feltétele a K+F (kutatás és fejlesztés) források tényleges növelése. 1988

és 1994 között folyó áron ugyan ez 7,6%-os növekedést mutat (32,8 milliárd Ft-ról 35,3 milliárd Ft-ra), de reálértékben 53,7%-os csökkenést.

A K+F ráfordítások GDP-n belüli aránya 2,26%-ról 1,01%-ra csökkent, amely az európai mezőny alsó határa. (Az EU országai átlagosan 2,0%-os fordítottak K+F-re 1991-ben, az USA-ban ez 28,8%, Japánban 3,0% volt.)

Csökkenett a bejelentett találmányok, szabadalmak száma mind belföldön, mind külföldön. 1988-ban belföldön 976 találmányt jelentettek be, s 1993-ban 202-t, és a külföldön bejelentett találmányok száma 1988-ban 1582 volt, itthon 941. A K+F kutatásokra jelentős külföldi támogatások érkeztek. 1990-ben a PHARE-program keretében 4,2 millió ECU (1 E = 201,63 Ft 1997. I.), 1992-ben 10 millió ECU. A TDQM program keretében technológiai fejlesztésre és minőségbiztosításra 1995-ben újabb 10 millió ECU-t kapott Magyarország.

A TEMPUS, az EUREKA, a PHARE-programok keretében jelentős támogatást kaptak a kutató intézetek és az egyetemek. A 90-es évek elején megfigyelhető egy érdemi orientáció váltás a tudományos és technológiai kapcsolatokban. Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság a Kormány 1991 februári határozata alapján 16 kétoldalú kormányközi tudományos és technológiai egyezmény koordinálását látja el. Az Európai Közösség (EK) keretprogramja a nyugat-európai K+F együttműködés egyik ún. „gerinchálózata”. Kiemelt törekvése a vállalatok, kutató intézetek, egyetemek kooperációjának elősegítése. 1992 elején az EK öt alprogramját megnyitotta a közép- és kelet-európai országok – így Magyarország előtt is (információs és távközlési technológiák, ipar- és anyagtechnológiák, környezeti kutatások, energetika témakörben). Hasonló témakörök kaptak támogatást a COST (Európai együttműködés a tudományos és műszaki kutatások terén) programtól.

Az EUREKA program – Európai Technológiai Kutatási Együttműködés – 1985 óta működik. Célja a világpiaci versenyképesség biztosítása. 1991. május 2–3. között Budapesten került megrendezésre az EUREKA Kelet-Nyugat Együttműködési Kongresszus. 1992. május 22-én a tamperei EUREKA Miniszteri Konferencián Magyarországot teljes jogú tagként vették fel az EUREKA-ba (Magyarország az egyetlen kelet-európai ország). Kiemelt kutatási területek: távközlési, környezetvédelmi, információs, robot- és termelés-automatizálási technológiák fejlesztésének támogatása.

A CERN-t (Részecskefizikai Kutatások Európai Szervezete) 1954-ben hozták létre vezető nyugat-európai országok a nagy energiájú részecskefizika területén folytatott tudományos tevékenységük összehangolására, illetve a közös kutatások végzésére. Magyarországot a CERN Tanács 1992. június 26-i ülésén vette fel a tagállamok sorába. Rendszeresen 20 magyar kutató dolgozik a CERN projektjein, akik évente hosszabb időt töltenek a genfi központi laboratóriumban. Az OECD tudományos-technológiai együttműködés jelentős szellemi műhely a tudomány- és technológiapolitikában. A PHARE magyar K+F segélykeret felhasználásáról a Magyar Köztársaság kormánya és az Európai Közösség Bizottsága 1990. szeptember 3-án megkötött keretmegállapodása rendelkezik. Az Albacomp Rt., a BME Gépszerkezettani Intézete, valamint az OMFB elkészítette a személyi video monitor alaptípusát, amely felhasználható lesz a mikrosebészetben, a repülésben, de az utazás közbeni videózást is lehetővé teszi.

1995 szeptemberére az OMFB elkészítette a kormány műszaki fejlesztési koncepcióját, amely 1997-ben került elfogadásra. Ebben is hangsúlyt kapott, hogy a műszaki fejlesztés-

politika elsőrendű célja a nemzetgazdaság versenyképességének és ennek alapján a társadalom életminőségének javítása. A műszaki fejlesztés többszakaszos folyamat, amely magában foglalja az ötlettől az alap- és alkalmazott kutatások kísérleti fejlesztésén át az új technika, technológia megismerését és bevezetését, széleskörű elterjesztését. A megvalósulás sok területen még várta magára.

1997-ben már nem csökkent tovább a belföldi kereslet, az export is megőrizte lassan növekvő tendenciáját. Az import növekedése nem csupán fogyasztás, hanem beruházásnövekedést is jelent. 1998 gazdasági eredményei, egyben gondjai magukban hordozzák új helyünk megfogalmazását Európa térségében.

A **MTESZ-ben** az **1990 és 1998** közötti időszak az átalakulás és folytatás közel egy évtizede. Átalakulás – belső szerveződéssel, új szervezetekkel – pl. Mérnöki Kamara, Szövetségi Tanács – s folytatása a megkezdett munkának, elsősorban annak, hogy a MTESZ – mint láttuk – otthont tudott adni a termékeny vitáknak, s a szakembereknek olyan fóruma volt s maradt, ahol a gazdaság holnapját fogalmazták és fogalmazzák meg.

Új arcok, új vezetők is jelzik e változást. Többségük mindig a Szövetség keretei között dolgozott. A régiek? Itt nem érvényes e kifejezés. Hiszen itt maradtak a több évtizedes szakmai múlttal, ha már nehezebben is jutnak el a Technika Házába, a Szövetség épületeibe, de szólnak, vagy írnak, hiszen életük része volt a Szövetség fél évszázadának egy-egy szakasza.

A történész – a történelmi távlat hiánya miatt is – nem tud és akar értékelni. Néhány fontos eseményre, maradandó akcióra, személyi változásra utalunk csupán.

Az Országos Elnökség 1989. december 15-i ülésén lemondott Fock Jenő elnöki megbízatásáról, s az 1990. november 24-i tisztújító közgyűlésig *Bihari István* lett a MTESZ elnöke. (Az Országos Elnökség Szövetségi Tanács néven működik, amely tartalmában is változást hozott.)

Az 1990. november 24-i tisztújító közgyűlés előtt tartották meg az Egyesületek új vezető

testületeik választásait. (Mivel ez az időszak az ország életében is fordulópont, a korábbiaktól eltérően az akkor megválasztott – illetve újra választott – vezetők neveit is közöljük.)

A **Közlekedéstudományi Egyesület** 1990. május 23-i ülésén elnöknek *Kerkápoly Endrét* választotta meg, s főtítkárnak *Zahumenszky Józsefet*. Az **Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület** elnöke az 1990. május 24-i ülés után *Barótfi István*, ügyvezető főtítkárrá *Wiegand Győző* lett. A **Magyar Iparjogvédelmi Egyesület** elnökévé *Lontai Endrét*, főtítkárává *Marosi Györgyöt* választották.

Az **Eötvös Loránd Fizikai Társulat** elnöke *Marx György*, főtítkárra *Ferenczi György*, a **Gépipari Tudományos Egyesület** 1990. június 2-i ülése után elnök *Ginsztler János*, főtítkárra *Rittinger János* lett. A **Magyar Asztronautikai Társaság** elnöke *Almár Iván*, főtítkárra *Major György*, a **Faipari Tudományos Egyesület** elnöke *Molnár Sándor*, főtítkárra *Lele Győző*, s a **Magyar Kémikusok Egyesületének** elnöki tisztét 1990. május 28-tól *Náray-Szabó Gábor*, a tőtítkári posztot *Harsányi László* látta el. Az **Országos Erdészeti Egyesület** új szervező titkára *Molnár Jánosné*, s az **Agrártudományi Egyesület** titkára *Sárosy László* lett. (Több megyei szervezet is tisztújító közgyűlést tartott. Például 1990. május 28-án a **Vas megyei Szervezet**, ahol elnökké választották *Kapronczai Jánost*, s megyei titkár továbbra is *Barna Tamás* lett. A **Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Szervezet** elnöke *Tisza István*, titkára *Klenczer Imre* lett.

Az **Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület** – élén *Tóth Istvánt Fazekas János* váltotta fel.

A **Szövetségi Tanács** 1990. november 24-i tisztújító ülésén választotta meg a MTESZ elnökének *Náray-Szabó Gábort*. A főtítkári teendőket továbbra is *Tóth János* látta el.

Az Ügyvezető Elnökség tagjai: *dr. Bihari István*, a MTESZ előző elnöke, *dr. Geleji Frigyes*, a TMTE elnöke, *dr. Ginsztler János*, a GTE elnöke, *Havass Miklós*, a NJSZT elnöke, *dr. Horn Péter*, a MAE elnöke, *dr. Kerkápoly Endre*, a KTE elnöke, *dr. Tótfalvi Gyula*, a HTE elnöke.

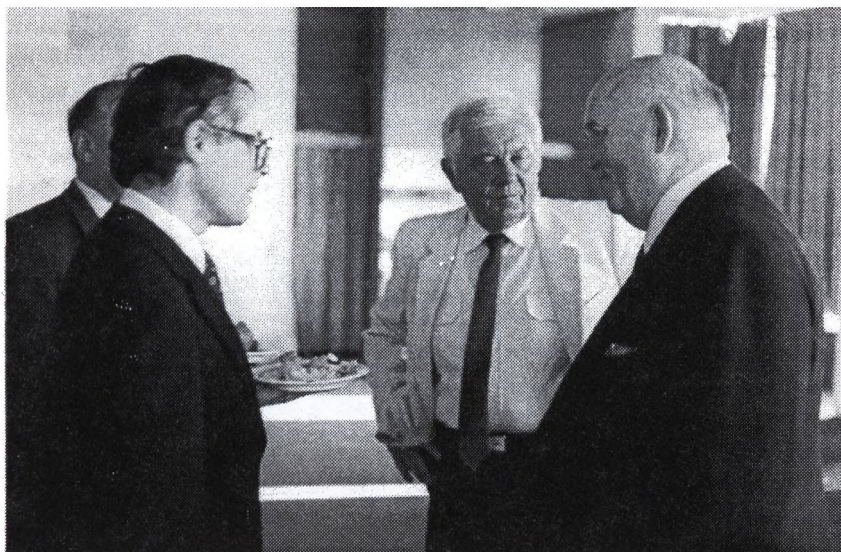
A Szövetségi Tanács 1991. január 25-i ülésén fogadta el a MTESZ új alapszabályát.

Az Egyesületekben a tisztújító közgyűlések folytatódnak ebben az évben is.

Az **Építéstudományi Egyesület** 1991. február 22-i közgyűlése *Márkus Miklóst* választotta elnöknek, s az **Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület** az 1991. március 12-i ülésétől *Zettner Tamás* töltötte be az elnöki tisztet. A **Híradástechnikai Tudományos Egyesület** elnöke *Gordos Géza* lett.

A Szövetség nemzetközi kapcsolatai részben módosultak, pl. 1990. december 6-án együttműködési keretmegállapodást kötöttek az Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társasággal (EMT). Mint már többször utaltunk rá a különböző együttműködési programok, melyeket a Szövetség kötött intézményekkel, szervezetekkel, nem kordivatot jelentettek. Az előzőek mellett kiemelendő az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottsággal kötött együttműködési program, melyet 1992. július 1-jén *Náray-Szabó Gábor* MTESZ-elnök és *Pungor Ernő* OMFB-elnök írt alá. Az együttműködési programban hangsúlyozták „Az OMFB igényli és a MTESZ közreműködését a kormányközi műszaki-tudományos együttműködési megállapodások előkészítésében és végrehajtásában, valamint a »COST«, a »PHARE«, az »EURÉKA« programok szakmai előkészítésében, ezzel is felhasználva a MTESZ és tagegyesületei nem kormányközi tudományos-szakmai együttműködésének konkrét eredményeit és tapasztalatait, valamint eszközeit.”

A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségi Kamarája a Világkiállítási

Programirodával 1994. június 16-án írta alá együttműködési megállapodását. (A tervezett 1996-os budapesti világiállítás főbiztosa *Barsiné Pataky Etelka* volt.

A 90-es évek elején új egyesületek alakultak a MTESZ-ben. Ezek sorából kiemelendő a Gazdálkodási Tudományos Társaság 1992. szeptember 3-i megalakulása. A Társaság célját és feladatát abban jelölték meg, hogy „a szakemberek és a vállalkozói érdekvédelmi szervezetek szakmai együttműködésének, kölcsönös támogatásának előmozdítása a gazdaság élénkítése, fejlesztése érdekében”. Együttműködve más tudományos, gazdasági, szakmai szervezetekkel. A Gazdálkodási Tudományos Társaság elnökévé *Bihari Istvánt*, főtítkárává *Tóth Jánost* választották meg.

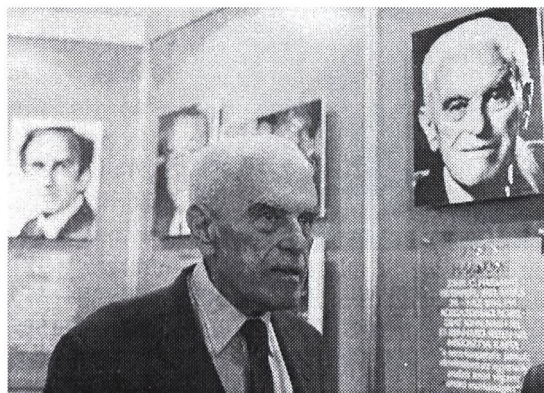
A Szövetség addigi nemzetközi tevékenységének elismerését is jelentette az RCC 1992 májusában rendezett budapesti tanácskozása.

A Szövetségi Tanács 1993. január 29-i ülésén köszönték meg a nyugalomba vonuló *Tóth János* főtítkár másfél évtizedes munkáját.

Náray-Szabó Gábor elnöki feladatait az 1994. december 9-i tisztújító szövetségi tanácsülés után *Havass Miklós* vette át. (A főigazgató *Halmai László* lett.)

A 90-es évek Szövetségének életében meghatározó szerepet kapott *Bihari István*, *Náray-Szabó Gábor*. A MTESZ jövőképe *Havass Miklós* elnöksége alatt formálódott tovább.

A 20. századi Magyarország története a magyarság szétszóródását is jelentette.

Sokszor voltak messze indulók akik Ady szavaival eljutottak „az Értől az Óceánig”, de fölföldobott kőként visszatértek. 1995-ben az 1994-es év két magyar származású Nobel-díjasát **Harsányi Jánost**, és **Oláh Györgyöt** köszönthették a MTESZ-ben (legutóbb 1997-ben jártak a Szövetségben).

Honalapításunk 1100. évfordulója, valamint a magyar iskolaügy millecentenáriumának méltó megünneplése volt a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége és a Magyarok Világszövetsége által rendezett Magyarok IV. Világkongresszusa és

Tudóstalálkozója (1996. június 17–18.). *Oláh György* és *Harsányi János* üzenete után *Inotai András*, *Bihari István*, *Michelberger Pál*, *Vizi E. Szilveszter*, *Sojmosi Frigyes* és más itthon élő tudósok mellett előadást tartott a külföldön élő *Bejczy Antal*, *Boda Miklós*, *Beér János*.

A millicentenáriumi emlékezések sem múltba tekintettek csupán, hanem keresték új lehetőségeinket Európában és a világban. Arra keresték a választ, „Mit tehetünk és mit tegyünk, hogy a harmadik évezred sikeres nemzetei között legyünk”. E célt szolgálta a MTESZ Európa Napok sorozata. (Legutóbb 1997. november 26-án „Amit fontos és jó tudni az európai uniós csatlakozás feladatairól” címmel rendeztek országos konferenciát.) A Szövetség is egyik elindítója volt a Modernizációs Charta megjelentetésének.

Az egyesületekben mindezek mellett a magyar gazdaságpolitika és a magyar gazdaság új kihívásaira keresik a választ. A köz szolgálatát jelentette a külföldön élő *Mosonyi Emil* és *Mistéth Endre* felhívása Bős-Nagymaros kérdésében. (Hozzájuk csatlakozott nyílt levélben *Kerényi A. Ödön*.)

1998. június 29-én emlékeztek a MTESZ alakulásának 50. évfordulójára. Itt sem csupán a tegnapok számbavétele volt, hanem hangsúlyt kapott a jövőt formáló teendők sora. Havass Miklós MTESZ-elnök az új ezredév feladatairól beszélt.

Immár második alkalommal ünnepli az ország Bolyai-Széchenyi szellemében a Magyar Tudomány Napját. E napon – 1998. november 3-án – tartja a Szövetség: Örökség és haladás címmel jubileumi kongresszusát.

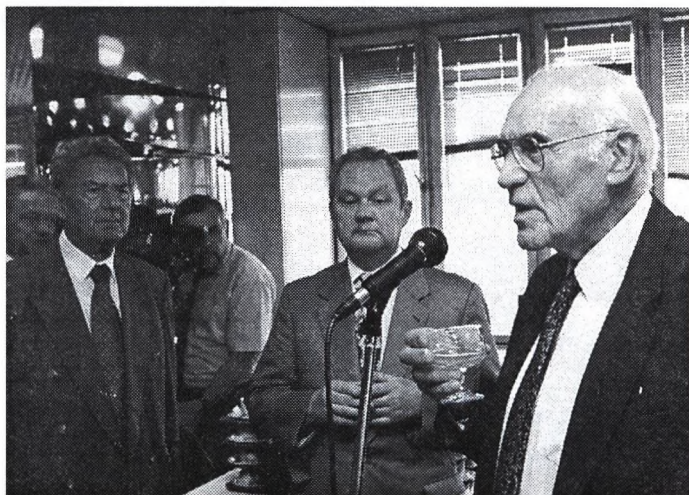

Monográfiánk szeretne emléket állítani a nagy elődöknek, akik a magyar történelem sokszor viharos másfél századában nem csupán honi földön, de szerte a világban terjeszteni tudták egy kis nép műszaki és természettudományos eredményeit.

Ebben a világ felé tárulkozásban benne volt technikai kultúránk. Sokszor kevesebbet tudtak rólunk, melyről nem mindig mások tehettek. Viszont gyárak születtek, s hírül vitték mérnökök álmát megvalósító mesterek keze nyomán készült gyártmányainkkal, hogy érdemes figyelni ránk. Ebben a történelemben meghatározó szerepe volt a műszaki és természettudományos értelmiségnek, s a nekik otthont és sokszor védelmet adó Szövetségnek. Voltak a Műszaki és Természettudományi Társaságoknak Egyesületeknek s a Szövetségnek hullámvölgyei? Minden bizonnyal. Hiszen munkájukat ebben az országban végezték, melynek történelme nem szükölködött a megpróbáltatásoktól. A MTESZ és egyesületeinek története hű tükre ennek. A Szövetség ablakot tudott nyitni a

világra, s egyesületeiben, technika házaiban otthonra lelt a jó szóra, szakmai vitákra éhes sokszor méltatlanul mellőzött műszaki értelmiség.

Ennek a történelmi útnak szerettem volna nagy állomásait bemutatni. Szólni a mának üzenő tegnapokról. Munkámhoz felhasználtam az Országos Levéltár, a MTE SZ Irattár fellelhető forrásait. Jól tudtam hasznosítani azokat a monográfiákat melyeket a szövetségekben dolgozó kollégáim írtak, valamint azokat a jelentős kézikönyveket, amelyeknek azonos volt a célja, mint e munkának, a magyar műszaki értelmiség történetének, s jelentős egyéniségeinek a bemutatása.* A Szövetség egyesületeiben mindig a segítőszándékkal találkoztam, ha az egykori dokumentumok után kutattam. Úgy is mondható közös munka született. Köszönetet mondok az egyesületek vezetőinek, akik közös üggyé tették e monográfia megjelenését, valamint a MTE SZ Házinyomda munkatársainak, hivatali teendőiken túlmutató segítségükért. Köszönet illeti a lektoraimat, akik az idő rövidsége ellenére vállalták a kézirat átnézését és biztatást adtak a munka további folytatására.

VII. FÜGGELÉK

1. A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségének közgyűlései

I.	1948. június 29.	alakuló közgyűlés
II.	1950. július 15.	közgyűlés
III.	1952. július 21–22.	közgyűlés
IV.	1956. szeptember 21–22.	közgyűlés
V.	1960. december 9–10.	tisztújító közgyűlés
VI.	1965. június 25–26.	tisztújító közgyűlés
VII.	1968. szeptember 20.	rendkívüli közgyűlés
VIII.	1972. május 5–6.	tisztújító közgyűlés
IX.	1973. december 12.	jubileumi rendes közgyűlés
X.	1974. december 10.	közgyűlés
XI.	1976. január 30.	közgyűlés
XII.	1977. április 23.	tisztújító közgyűlés
XIII.	1981. október 3.	tisztújító közgyűlés
XIV.	1986. október 18.	tisztújító közgyűlés
XV.	1990. november 24.	tisztújító közgyűlés
	1994. december 9.	tisztújító szövetségi tanácsülés
	1998. december 11.	tisztújító szövetségi tanácsülés

**2. A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségének
tag egyesületei és helyi csoportjai
1998**

Tag egyesületek

Bolyai János Matematikai Társulat (1891)*
Bőr-, Cipő- és Bőrfeldolgozóipari Tudományos Egyesület (1930)
Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület (1949)
Eötvös Loránd Fizikai Társulat (1891)
Európai Minőségügyi Szervezet
Építéstudományi Egyesület (1949)
Faipari Tudományos Egyesület (1950)
Gépipari Tudományos Egyesület (1949)
Gazdálkodási Tudományos Társaság (1992)
Híradástechnikai Tudományos Egyesület (1949)
Közlekedéstudományi Egyesület (1949)
Magyar Agrártudományi Egyesület (1951)
Magyar Asztronautikai Társaság (1956)
Magyar Biofizikai Társaság (1961)
Magyar Biokémiai Egyesület (1949)
Magyar Biológiai Társaság (1952)
Magyar Biomassza Társaság (1991)
Magyar Elektrotechnikai Egyesület (1900)
Magyar Energetikai Társaság (1991)
Magyar Élelmézipari Tudományos Egyesület (1949)
Magyar Építőanyagipari Szövetség (1991)
Magyar Földmérési, Térképészeti és Távérzékelési Társaság (1956)
Magyar Genetikai Egyesület
Magyar Geofizikusok Egyesülete (1954)
Magyar Hidrológiai Társaság (1917)
Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület (1962)
Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat (1910)
Magyar Kémikusok Egyesülete (1907)
Magyar Meteorológiai Társaság (1925)
Magyar PB Gázipari Egyesület

---

* Zárójelben az alakulás éve.

Magyar Településfejlesztők és Felújítók Társasága
 Magyar Tudományos-, Üzemi- és Szaklapok Újságíróinak Egyesülete (1990)
 Magyarhoni Földtani Társulat (1848)
 Méréstechnikai Automatizálási és Informatikai Tudományos Egyesület (1952)
 Nemann János Számítógépguttdományi Társaság (1968)
 Optikai, Akusztikai, Film- és Színháztechnikai Tudományos Egyesület (1933)
 Országos Erdészeti Egyesület (1866)
 Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület (1892)
 Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesület (1948)
 Postások Szakmai Egyesülete
 Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság (1970)
 Szilikátipari Tudományos Egyesület (1949)
 Textilipari Műszaki és Tudományos Egyesület (1948)

Területi szervezetek

Baranya megyei Szervezet
 Bács-Kiskun megyei Szervezet
 Békés megyei Szervezet
 Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Szervezet
 Budapesti Szervezet
 Cegléd Városi Szervezet
 Csongrád megyei Szervezet
 Esztergomi Területi Szervezet
 Fejér megyei Szervezet
 Győr-Sopron megyei Szervezet
 Hajdú-Bihar megyei Szervezet
 Heves megyei Szervezet
 Jász-Nagykun-Szolnok megyei Szervezet
 Komárom-Esztergom megyei Szervezet
 Nógrád megyei Szervezet
 Pest megyei Szervezet
 Somogy megyei Szervezet
 Sopron Városi Szervezet
 Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Szervezet
 Tolna megyei Szervezet
 Vas megyei Szervezet
 Veszprém megyei Szervezet
 Zala megyei Szervezet

A MTESZ állandó bizottságai

Aranyokleveles Mérnökök Köre
 Díjbizottság
 Gazdasági Bizottság
 Környezetvédelmi Bizottság
 Központi Minőségügyi Bizottság
 Logisztikai Bizottság
 Oktatáspolitikai Bizottság
 Tudomány- és Technikatörténeti Bizottság
 MTESZ Vásárdíj-Zsűri

MTESZ-díjasok
(javasló testület szerint)

Bőr-, Cipő és Bőrfeldolgozóipari Tudományos Egyesület

Weitzner Péter	1970	
Somos István	1972	
Hegyi Frigyes	1973	
Királyhidi Zoltán	1975	
Vermes Lászlóné	1976	
Mihálfy László	1979	
Dr. Radnóti László	1981	
Dr. Érdi Pál	1982	
Horváth László	1984	
Schmél Ferenc	1986	
Serdült Gyula	1988	
Dr. Tóth Géza	1991	Baranya megyei Szervezet

Bolyai János Matematikai Társulat

Tolnai Jenő	1970
Bakos Tibor	1972
Császár Ákos	1973
Péter Rózsa	1974
Surányi János	1975
Gádor Endréné	1978
Dr. Szénássy Barna	1980
Fried Ervin	1982
Prékopa András	1983
Recski András	1984
Dr. Reiman István	1986
Dr. Hajnal András	1987
Dr. Nemetz Tibor	1989
Pálmay Lóránd	1990
Tandori Károly	1994
Dr. Katona Gyula	1997

Eötvös Loránd Fizikai Társulat

Szigeti György	1968
----------------	------

Pócza Jenő	1970	
Mátrai Tibor	1972	Heves megyei Szervezet
Valkó Iván Péter	1973	
Heighl István	1975	Vas megyei Szervezet
Csekő Árpád	1976	
Németh Judit	1978	
Marx György (I)	1978	
Dr. Láng László	1980	
Dr. Medveczky László	1982	Hajdú-Bihar megyei Szervezet
Dr. Láng János	1983	Csongrád megyei Szervezet
Dr. Antal János	1985	
Dr. Buvári András	1987	Baranya megyei Szervezet
Dr. Abonyi Iván	1988	
Dr. Koltay Ede	1989	Hajdú-Bihar megyei Szervezet
Dr. Hevesi Imre	1990	Csongrád megyei Szervezet
Dr. Gnädig Péter	1995	
Hollindonner László	1997	

Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület

Varga István	1969	
Dr. Lőrinc Imre	1970	
Nedea Ede	1973	Borsod megyei Szervezet
Bencze László	1973	
Hász István	1974	
Bátor Béla	1975	
Papp István	1976	
Wahlner Aladár	1976	
Dr. Anesini Andor	1980	
Dr. Zettner Tamás	1981	
Borbás Nándor	1982	
Dr. Varga István	1983	
Gömöri Géza	1984	
Czipper Gyula	1985	
Dr. Járosi Márton	1987	
Dr. Vadász Elemér	1989	
Dr. Hajdú István	1990	
Wiegand Győző	1993	
Dr. Papp Tamás	1996	
Dr. Szabó Imre	1997	(posztumusz)

Falpari Tudományos Egyesület

Somogyi László	1968	
Róka Pál	1970	
Stróbl Kálmán	1973	

Szabó Dénes	1974	
Lugosi Armand	1978	
Kara Tibor	1981	
Szvetkó Nándor	1983	
Dr. Dalocsa Gábor	1984	
Szende László	1985	
Dr. Fáy Mihály	1988	
Dr. Cziráki József	1992	(posztumusz)
Dr. Molnár Sándor	1996	

(Geodéziai és Kartográfiai Egyesület)

Magyar Földmérési, Térképészeti és Távérzékelési Társaság

Raum Frigyes	1968	
Homoródi Lajos	1970	
Hegyi Gyula	1973	
Regőczy Emil	1974	
Halmos Ferenc	1976	Sopron városi Szervezet
Joó István	1979	
Bene András	1981	
Dr. Detrekői Ákos	1982	
Dr. Gabos György	1985	
Jagasics Béla	1988	
Dr. Karsay Ferenc	1990	
Domokos György	1996	

Gépipari Tudományos Egyesület

Láng Géza	1970	
Juhász K. Jenő	1972	
Klinos Jenő	1972	
Fodor György	1973	Baranya megyei Szervezet
Hornung Andro	1973	
Kazinczy László	1973	
László Károly	1973	Szolnok megyei Szervezet
Bozó László	1974	Csepeli Szervezet
Hámori János	1975	Békés megyei Szervezet
Szőke Béla	1975	
Csedreki László	1976	Hajdú-Bihar megyei Szervezet
Szabó István	1976	Csepeli Szervezet
Tornyos Ferenc	1976	Zala megyei Szervezet
Rendeczky János	1978	Bács-Kiskun megyei Szervezet
Hazai Jenő	1979	Esztergom városi Szervezet
Gál Ödön	1980	
Dr. Terplán Zénó	1981	Borsod megyei Szervezet
Dr. Cséry László	1982	

Kuti Lajos	1983	
Száclay Rezső	1984	
Prockl László	1985	
Szabó Jenő	1985	Szabolcs-Szatmár megyei Szervezet
Dr. Lehofer Kornél	1986	
Kaczmarczyk János	1985	Esztergom városi Szervezet
Molnár Viktor	1988	Hajdú-Bihar megyei Szervezet
Dr. Zimmer Károly	1989	
Dr. Konkoly Tibor	1990	
Dr. Rittinger János	1994	
Dr. Ginsztler János	1995	

Híradástechnikai Tudományos Egyesület

Barta István	1970
Susánszky László	1972
Almássy György	1973
Makó Zoltán	1976
Kormány Teréz	1978
Komporday Aurél (J)	1978
Bráda Ferenc	1980
Marót Zoltán	1982
Köveskúti Lajos	1983
Dr. Tófalvi Gyula	1984
Dr. Csibi László	1985
Lajkó Sándor	1986
Köteles Zoltán	1987
Dr. Balogh Albert	1988
Dr. Gordos Géza	1989
Dr. Ambrózy András	1990

Közlekedéstudományi Egyesület

Bödönyi Károly	1968	
Vajda Zoltán	1972	
Váradí József	1972	
Blaskovics Zoltán	1973	Csongrád megyei Szervezet
György István	1973	
Molnár János	1975	
Solymos János	1977	
Kádas Kálmán	1978	
Csabaí Rudolf	1980	Borsod megyei Szervezet
Földvári László	1981	
Dr. Nemesdy Ervin	1982	
Dr. Gábor István	1983	
Dr. Kerkápoly Endre	1984	

Galántai József	1985
Dr. Horváth Ferenc	1986
Dr. Nagy Rudolf	1987
Dr. Zahumenszky József	1988
Dr. Tóth László	1990
Dr. Koller Sándor	1991
Dr. Czére Béla	1993
Dr. Kiss Iván	1994
Dr. Gyurkovics Sándor	1998

Magyar Agrártudományi Egyesület

Soós Gábor	1986	
Fekete Zoltán	1970	
Szelényi Ferenc	1970	Hajdú-Bihar megyei Szervezet
György Károly	1972	
Belák Sándor	1973	Veszprém megyei Szervezet
Várnagy László	1974	
Kótun Károlyné	1975	Veszprém megyei Szervezet
Szakál László	1975	Tolna megyei Szervezet
Váradai János	1976	
Szabolcs István	1978	
Varga József	1978	Nógrád megyei Szervezet
Dimény Imre (I)	1978	
Lehoczky László (I)	1978	
Szűcs Kálmán	1979	
Váncsa Jenő	1980	
Kazareczki Kálmán	1981	
Dr. Molnár Béla	1981	
Klenczner András	1982	
Czégény József	1982	Baranya megyei Szervezet
Dr. Biró Ferenc	1983	Pest megyei Szervezet
Dr. Guba Sándor	1983	Somogy megyei Szervezet
Dr. Jeszenszky Zoltán	1984	Pest megyei Szervezet
Dr. Jakab Tamás	1985	Hajdú-Bihar megyei Szervezet
Dr. Nagy Gyula	1986	Pest megyei Szervezet
Horváth Pál	1987	Békés megyei Szervezet
Lehoczki Mihály	1989	
Keserű János	1990	Pest megyei Szervezet
Dr. Horn Artur	1991	
Dr. Stefenovits Pál	1992	
Dr. Kovács Imre	1995	

Magyar Asztronautikai Társaság

Dr. Gál Gyula	1987
---------------	------

Nagy István György	1989
Dr. Szegő Károly	1991

Méréstechnikai és Automatizálási Tudományos Egyesület

Striker György	1970
Hajduska Kurt	1972
Honti Péter	1972
Böhm István	1973
Dányi Dezső	1975
Telkes Béla	1976
Lőrinc Imre	1979
Dr. Frigyes Andor	1980
Ádám Antal	1982
Szentgyörgyi Zsuzsa	1983
Dr. Martos István	1985
Nika Endre	1987
Dr. Helm László	1988
Dr. Benkő Imre	1990
Dr. Keviczky László	1992
Dr. Hajas József	1994

Magyar Biofizikai Társaság

Dr. Rontó Györgyi	1981	
Dr. Tigyi József	1982	Baranya megyei Szervezet
Dr. Bozóky László	1984	
Dr. Gidáli Júlia	1986	
Dr. Predmerszky Tibor	1989	

Magyar Biokémiai Egyesület

Dr. Guba Ferenc	1980
Dr. Bagdy Dániel	1982
Dr. Antoni Ferenc	1984
Dr. Szabolcsi Gertrúd	1987
Dr. Dénes Géza	1993
Dr. Friedrich Péter	1997

Magyar Biológiai Társaság

Törő Imre	1979
Dr. Nemessuri Mihály	1983
Dr. Gánti Tibor	1986
Dr. Maróti Mihály	1989

Magyar Elektrotechnikai Egyesület

Szepessy Sándor	1970
-----------------	------

Csáki Frigyes	1972	
Ábrahám Ferenc	1973	Veszprém megyei Szervezet
Németh István	1974	Baranya megyei Szervezet
Bánoczy György	1975	
Szepessy Endre	1975	
Kádár Aba	1976	
Viosz László	1978	
Futó István	1980	
Mátyás László	1981	Baranya megyei Szervezet
Dr. Horváth Tibor	1982	
Géczi István	1983	
Jáni Józsefné	1984	
Pap Sándor	1984	
Kovács Ferenc	1985	
Dr. Néveri István	1986	
Gergely Pál	1987	
Baumann Pál	1989	
Reguly Zoltán	1990	
Barki Kálmán	1995	

Magyarhoni Földtani Társulat

Sztróckay Kálmán	1970	
Nemecz Ernő	1972	
Hámor Géza	1973	
Székelyné Fux Vilma	1975	
Bendefy László	1976	
Dank Viktor	1978	
Dr. Alföldi László	1981	
Kovács Endre	1983	Baranya megyei Szervezet
Dr. Kecskeméti Tibor	1985	
Tóka Jenő	1988	Baranya megyei Szervezet
Dr. Csiky Gábor	1989	
Dr. Révész István	1996	
Dr. Halmai János	1998	

Magyar Geofizikusok Egyesülete

Bese Vilmos	1968	
Sebestyén Károly	1970	
Molnár Károly	1973	
Czeglédi István	1975	
Bencze Pál	1976	Sopron városi Szervezet
Dr. Csókás János	1980	
Lakatos Sándor	1981	
Dr. Deres János	1983	

Dr. Müller Pál	1985
Ráner Géza	1987
Nagy Zoltán	1989
Dr. Baráth István	1990
Dr. Takács Ernő	1992

Magyar Hidrológiai Társaság

Dr. Vitális Sándor	1970	
Dr. Illés György	1972	
Dévény István	1973	Csongrád megyei Szervezet
Dr. Bözsöny Dénes	1974	
Berczik Árpád	1975	
Karászi Kálmán	1976	Fejér megyei Szervezet
Nemes Gerzson	1978	Szolnok megyei Szervezet
Dr. Szalai György	1979	
Nagy L. Dénes	1981	
Dr. Hegedüs Lajos	1982	Szolnok megyei Szervezet
Bencsik Béla	1984	
Dr. Juhász Ferenc	1986	Borsod megyei Szervezet
Becker Károly	1987	
Marczell Ferenc	1988	
Környei László	1989	
Dr. Vitális György	1991	

Magyar Iparjogvédelmi Egyesület

Horváth Gyula	1970	
Szilbereky Jenő	1973	
Palágyi Tivadar	1976	
Vida Sándor	1979	
Dr. Pusztai Gyula	1981	
Dr. Lontai Endre	1984	
Dr. Szilvay Géza	1986	
Wallinger Ödön	1988	Győr-Sopron megyei Szervezet
Dr. Kecskés József	1990	Baranya megyei Szervezet
Dr. Bihari István	1991	

Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat

Dénes György	1973	
Láng Sándor	1976	
Dr. Bogsch László	1981	
Dr. Baláys Dénes	1983	
Dr. Juhász András	1985	Borsod megyei Szervezet
Dr. Kessler Hubert	1987	
Hazslinszky Tamás	1989	

Magyar Kémikusok Egyesülete

Preisich Miklós	1968	
Pungor Jenő	1970	Veszprém megyei Szervezet
Schay Géza	1972	
Szarvas Pál	1972	Hajdú-Bihar megyei Szervezet
Szekeres Gábor	1973	
Bontó László	1975	
Mezey Barna	1976	
Korányi György	1978	
Dr. Freud Mihály	1978	
Dr. Mikolics Károly	1980	
Dr. Jakabos Áron	1982	
Dr. Inczedy János	1983	Veszprém megyei Szervezet
Dr. Nagypataky Gyula	1984	Pest megyei Szervezet
Péczeli Béla	1986	
Dr. Szepesy László	1987	
Juhász Éva	1988	
Dr. Náray-Szabó Gábor	1990	

Magyar Meteorológiai Társaság

Szakály József	1970	
Kéri Menyhért	1975	
Zách Alfréd	1975	
Dr. Béli Béla	1981	
Cspalk Andor	1982	
Dr. Simon Antal	1984	
Dr. Szász Gábor	1986	Hajdú-Bihar megyei Szervezet
Barát József	1988	

Magyar Élelmezéstudományi Egyesület

Babos Zoltán	1968	
Ganger György	1970	
Telegdy Kovács László	1972	
Gerő György	1973	
Krinizs Károlyné	1973	
Kardos Ernő	1975	
Wittinghof Sarolta	1976	
Marosi Károly	1976	Szabolcs-Szatmár megyei Szervezet
Holló János	1979	
Szenes Endréné dr.	1980	
Gábor Miklósné dr.	1981	Csongrád megyei Szervezet
Dr. Huszár János	1981	
Dr. Vajda Ödön	1982	
Bertucz né dr. Kovács Olga	1983	

Dr. Lénárt Lajos	1984	
Dr. Kovács Imre	1985	
Dr. Biacs Péter	1986	
Zöld Antal	1987	
Dr. Kirsch János	1989	
Jankó Ferenc	1990	Győr-Sopron megyei Szervezet
Dr. Deák Tibor	1998	

Neumann János Számítógéptudományi Társaság

Tarján Dezső	1972	
Dr. Dömölki Bálint	1975	
Dr. Szelezsán János	1978	
Dr. Kádár Iván	1981	
Dr. Obádovics Gyula	1984	Pest megyei Szervezet
Kovács Győző	1985	
Vasvári György	1987	
Havass Miklós	1994	

Országos Erdészeti Egyesület

Madas András	1970	
Fekete Gyula	1972	
Keresztesi Béla	1973	
Vida László	1974	Csongrád megyei Szervezet
Király Pál	1975	
Halupáné Grósz Zsuzsa	1976	
Miklósi Lajos	1978	Heves megyei Szervezet
Varga Ferenc	1979	Sopron városi Szervezet
Dr. Páll Miklós	1980	
Mészöly Győző	1982	
Dr. Solymos Rezső	1983	
Dr. Borsos Zoltán	1985	Vas megyei Szervezet
Frankó János	1987	Szabolcs-Szatmár megyei Szervezet
Dr. Herpay Imre	1990	Sopron városi Szervezet
Dr. Szőnyi László	1993	

Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület

Dobos György	1970	
Tamásy István	1972	
Moharos Jenő	1973	
Óvári Antal	1973	
Martos Ferenc	1974	
Nagy Zoltán	1975	
Benyó Tibor	1976	Borsod megyei Szervezet
Bodányi Tibor	1976	

Pilissy Lajos	1978	
Vincze Gyula	1978	Borsod megyei Szervezet
Kreffly Gábor	1979	
Vér László	1979	Komárom megyei Szervezet
Várhelyi Rezső	1983	
Dr.Tóth Miklós	1984	
Hammer Ferenc	1985	
Tóth István	1986	Komárom megyei Szervezet
Dr. Alliquander Ödön	1987	Borsod megyei Szervezet
Kovács László	1988	
Török Frigyes	1989	
Kárpáthy Loránd	1990	Komárom megyei Szervezet
Dr. Tardy Pál	1992	

Optikai, Akusztikai és Finommechanikai Egyesület

Barna Tamás	1970
Duzs János	1973
Petrik Olivér	1975
Kondor István	1976
Nemes Zoltán	1979
Czabalay László	1983
Dobrányi Géza	1985
Heckenast Gábor	1987
Füszfás László	1989
Dr. Tóth Endre	1992

Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesület

Gáti Péter	1968	
Boskovitz A. Gyula	1970	
Földi László	1972	
Lengyel Lajos	1973	
Vámos György	1974	
Gara Miklós	1976	
Szilágyi Ottó	1980	Szolnok megyei Szervezet
Radó Endre	1981	
Buzás Ferenc	1984	
Dr. Annus Sándor	1986	
Balog Miklós	1988	Békés megyei Szervezet
Dr. Maclai Gyula	1990	

Szilikátipari Tudományos Egyesület

Talabér József	1968
Beke Béla	1970
Szokup Lajos	1973

Déri Márta	1975	
Fitz Tamás	1976	
Grofcsik Elemér	1978	
Habuda Ádám (J)	1978	
Dr. Székely István	1981	
Dr. Mihócs Ferenc	1984	
Dr. Tamás Ferenc	1986	Veszprém megyei Szervezet
Dr. Farkas Ödön	1987	
Peity Frigyes	1989	Békés megyei Szervezet

Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság

Spiró Miklós	1972	
Harsányi István	1973	
Gadó Ottó	1975	
Gerő István	1976	
Valkó Márton (J)	1978	
Tóth Lajos	1979	Zala megyei Szervezet
Horváth János	1979	Csongrád megyei Szervezet
Drecin József	1981	
Dr. Szemere Mátyás	1982	Baranya megyei Szervezet
Dr. Parányi György	1983	
Dr. Molnár Imre	1984	
Frank Tibor	1985	
Dr. Galambos Sándor	1986	
Dr. Fábián Lajos	1987	Szabolcs-Szatmár megyei Szervezet
Dr. Zalatnay Ottó	1988	
Dr. Takács Lőrinc	1989	Békés megyei Szervezet
Dr. Pompéry Béla	1990	
Dr. Pakucs János	1995	

Textilipari Műszaki és Tudományos Egyesület

Füsti Pál	1968	
Vég László	1970	
Tóth Béla	1972	
Ekés Mihály	1973	
Gosztonyi Sándor	1973	
Jakab Erzsébet	1974	
Nógrádi László	1975	Győr-Sopron megyei Szervezet
Rónai Endre	1976	
Kamarás Sándor	1977	
Lehr Ferenc (J)	1978	
Kántor László	1980	
Dobrotka László	1981	
Dr. Rusznák István	1982	

Kelényi Gábor	1983
Dr. Kerényi István	1984
Dr. Jederán Miklós	1985
Dr. Vékássy Alajos	1986
Gálosi Elemér	1987
Dr. Kóczy László	1988
Dr. Bonkáló Tamás	1989

Építőipari Tudományos Egyesület

Lux László	1970	
Szabó János	1970	
Gabos György	1972	
Katona József	1972	
Sebestyén Gyula	1973	
Letényi Árpád	1975	Hajdú-Bihar megyei Szervezet
Trautmann Rezső	1975	
Horváth Béla	1975	Borsod megyei Szervezet
Mikulás Tibor	1976	Hajdú-Bihar megyei Szervezet
Nagy Zoltán	1978	
Gyengő Tibor	1979	
Dr. Kunszt György	1980	
Kordik László	1981	
Dr. Magyar József	1982	Győr-Sopron megyei Szervezet
Simor János	1983	
Dr. Fekete Iván	1984	
Dr. Márkus Miklós	1985	
Heim János	1986	Csongrád megyei Szervezet
Dr. Menyhárt József	1987	
Dr. Nemes Géza	1988	Hajdú-Bihar megyei Szervezet
Kajtár Lajos	1989	
Takács Gyula	1990	
Dr. Meszléry Celesztin	1997	
Kádlár Zoltán	1998	Jász-Nagykun-Szolnok megyei Szervezet

MTESZKÖZPONTI SZERVEK

Aranyokleveles Mérnökök Köre

Dr. Hazay István	1985	GKE
Brassói Frigyes	1987	OMBKE
Dr. Kulin Sándor	1989	MAE

Asztronautika (jogutód 86-tól a Magyar Asztronautikai Társaság)

Fonó Albert	1985	MANT
Almár Iván	1987	MANT

CIGR

Kiss Albert 1985 MAE

Gazdasági Bizottság

Dr. Rieb László 1985 SZVT

Genetikai Bizottság

Dr. Dániel Lajos 1990 MBT

IKOB

Dr. Részegh Csaba 1981 ÉTE

Molnár Dénes 1984 ÉTE

Központi Anyagmozgatási és Csomagolási Bizottság

Déri Tibor 1975 KTE

Iván Endre 1981 GTE

Dr. Gallai Katalin 1985 PNYME

Dr. Felföldi László 1987 GTE

Központi Ifjúsági Tanács

Bottka Sándor 1987 NJSZT

Közművelődési és Oktatási Bizottság

Rados Kornél 1970 ÉTE

Gál József 1973 HTE

Ágoston Mihály 1989 OPAKFI

Dr. Márton Tibor 1990 GTE

Központi Szabványosítási és Minőségügyi Bizottság

Vörös Imre (I) 1978 GTE

Dr. Sütő Kálmán 1980 MIE

Dr. Szödényi N. Kálmán 1983 MATE

Dr. Szilágyi József 1985 MÉTE

Környezet- és Természetvédelmi Tanács

Francia József 1989 ETE

Vezető szervek

Hevesi Gyula 1968 MKE

Dr. Varga József 1968 GTE

Zentai Béla 1968 MATE

Gerendás István 1970 ÉTE

Dr. Lengyel Sándor 1970 MKE

Dégen Imre 1972 MHT

Porors Tamás	1972	SZVT
Kónya Albert	1972	ELFT
Gergely István	1973	MHT
Dr. Ajtai Miklós (J)	1978	MKE
Fock Jenő (J)	1978	GTE
Dr. Osztrovszky György	1978	ETE
Dr. Polinszky Károly	1978	MKE
Dr. Turi Istvánné	1978	BJMT
Valkó Endre (J)	1978	GTE
Dr. Horgos Gyula	1981	GTE
Dr. Varga Edit	1981	MIE
Müller István	1986	GTE
Dr. Trethon Ferenc	1986	SZVT
Dr. Bakos Zsigmond	1988	TMTE
Dr. Vörös Árpád	1988	OMBKE
Dr. Tóth János	1990	SZVT

Szeniorok Tanácsa

Dr. Majoros Sándor	1986	NJSZT
Heimer Jenő	1989	MATE

Tájékoztatási Tudományos Tanács

Dr. Gágyor Pál	1986	MEE
----------------	------	-----

Tudomány- és Technikatörténeti Bizottság

Dr. Biró Gábor	1985	ELFT
Dr. Endrei Walter	1986	TMTE
Dr. Szabadváry Ferenc	1996	MKE

TERÜLETI SZERVEZETEK

Baranya megyei Szervezet

Kolta János	1970	MHT
Kaskovics Miklós	1974	MÉTE
Török László	1978	GTE
Jazbinsek Vilmos	1980	OMBKE
Kovács László	1982	GTE
Dr. Majorlaki József	1983	MHT
Dr. Horváth Olivér	1985	MBT
Dr. Kocsagh Károly	1987	OMBKE
Gaál Ottó	1988	ETE
Dr. Földvári János	1989	MAE
Dr. Szemere Mátyás	1990	SZVT

Borsod megyei Szervezet

Pásztor Pál	1970	KTE
Szaladnya Sándor	1970	GTE
Barkassy Béla	1973	MÉTE
Biró Antal (J)	1978	GTE
Bartha József	1980	MEE
Valaska László	1982	MEE
Dr. Fázold Ádám	1983	MHT
Hámori István	1984	GTE
Szénási Tibor	1986	MKE
Szabó János	1987	OMBKE
Bárczi Béla	1988	OMBKE
Kálmán Lajos	1990	GTE

Budapesti Szervezet

Dr. Koblenz József	1984	ÉTE
S. Tóth Ferenc	1986	HTE
Dr. Kovács István	1987	ELFT
Dr. Csötönyi József	1989	OEE

Bács-Kiskun megyei Szervezet

Maár András	1972	MAE
Horváth György	1973	MÉTE
Szendrey Sándor	1974	SZVT
Sövegjártó Zoltán	1976	OMBKE
Szabó Lajos	1980	GTE
Dr. Matos László	1981	MAE
Simor József	1982	MHT
Dr. Filius István	1984	MAE
Dr. Szent István	1987	MHT
Dr. Sárkány Ernő	1989	BJMT
Bajzák Béla	1990	MÉTE

Békés megyei Szervezet

Körösfalvi Pál	1974	ÉTE
Hidvégi Imréné	1976	MÉTE
Zsilinszky András	1982	GTE
Gál István	1984	SZVT
Volent György	1989	GTE
Vándor Pál	1990	KTE

Csepeli Szervezet

Orosz Gyula	1979	SZVT
Rausch Lajos	1980	GTE

Bán Ervin	1981	ETE
Bajtai Sándor	1983	GTE
Dr. Hegedüs Zoltán	1986	MKE
Bálint Balázs	1989	ÉTE

Csongrád megyei Szervezet

Kuraly Antal	1970	TMTE
Bátyai Jenő	1972	MÉTE
Dr. Erdélyi Ferenc	1975	TMTE
Szánigel Imre	1976	MAE
Dr. Kovács Kálmán	1980	MKE
Szépfalusi József	1981	MHT
Dr. Györffy László	1982	SZVT
Dr. Megyesi László	1984	BJMT
Selmeczi Árpádné	1986	MÉTE
Deák József	1988	GTE
Dr. Fejes Pál	1998	MKE

Esztergom városi Szervezet

Zelev András	1976	SZVT
Németh János	1981	SZVT
Bádi Béla	1988	GTE

Fejér megyei Szervezet

Takács László	1975	GTE
Csurbakova Tatjana	1978	OMBKE
Dósa Mátyás	1982	HTE

Győr-Sopron megyei Szervezet

Krausz Imre	1968	TMTE
Somos Gyula	1972	MÉTE
Nagy Károly	1973	MEE
Vermes Ágoston	1974	GTE
Dr. Tallós Elemér	1980	ÉTE
Vidos Árpád	1981	GTE
Kócza András	1983	GTE
Ihász Lajos	1985	GTE
Kalló Sándor	1987	KTE
Bizzer Jenő	1988	KTE
Dr. Kázmér Tibor	1989	GTE
Wlasitsch Gyula	1990	MKE
Dr. Sántha Imre	1993	MAE

Hajdú-Bihar megyei Szervezet

Molnár János (J)	1978	MEE
Gyüre László	1979	GTE
Grosz József	1982	GTE
Dr. Beck Mihály	1983	MKE
Kovács Lajos Győző	1985	MÉTE
Nagy Géza	1987	ETE
Csató János	1997	MEE

Heves megyei Szervezet

Domán László	1975	MÉTE
Kovács Jenő	1979	OEE
Barta Alajos	1983	SZVT
Petró Zoltán	1985	GTE
Dr. Renn Oszkár	1988	GTE
Dr. Mátrai Géza	1989	HTE

Komárom megyei Szervezet

Kmety István	1982	OMBKE
Roznai István	1984	OMBKE
Tolmácsi Ferenc	1986	MKE
Kovács László	1988	SZVT
Nagy István	1990	KTE

Nógrád megyei Szervezet

Ürmössy László	1984	OMBKE
Varga Gyula	1987	SZVT
Herecsényi József	1988	MAE

Pest megyei Szervezet

Balázs István	1981	OEE
Szőke Tamás	1983	GTE
Tóth B. Zoltán	1984	MTE
Mogyorósi Sándorné	1986	SZTE
Borsos Arnold	1988	MAE
Dr. Bognár Gyula	1989	MÉTE
Dr. Tunyogi András	1990	MAE

Somogy megyei Szervezet

Sugár Imre	1976	GTE
Szakonyi Gyula	1979	MEE
Holl Lajos	1980	MHT
Veress Zoltánné	1982	TMTE
Dr. Orosz László	1985	SZVT

Hernesz Ferenc	1989	MAE
Buday Rezső	1990	OMBKE

Sorpon városi Szervezet

Gunda Mihály	1970	GTE
Garád Róbert	1973	MHT
Kocsis József	1980	SZVT
Csuka István	1982	SZVT
Nagyzsadányi Endre	1985	OMBKE
Megyik Ferenc	1987	KTE
Dr. Verő József	1989	MGE

Szabolcs-Szatmár megyei Szervezet

Kuhár András	1970	SZVT
Scholtz Béla	1973	ÉTE
Dr. Klenczner Imre	1980	MAE
Orosz Miklós	1982	MÉTE
Papp Gábor	1983	MEE
Tisza István	1985	GTE
Kun István	1988	FATE
László András	1990	SZVT

Szolnok megyei Szervezet

Madarász Tibor	1974	MEE
Bereczki Lajos	1976	SZVT
Dr. Hangyál Károly	1983	MÉTE
Dr. Csoma János	1985	MAE
Csomor József	1989	GTE
Dr. Pápa Aladár	1990	OMBKE

Tolna megyei Szervezet

Paszler József	1982	ÉTE
Dr. Kálmán Gyula	1986	SZVT

Vas megyei Szervezet

Módlly András	1978	GKE
Nagy Lajos	1984	KTE
Végvári István	1988	MAE

Veszprém megyei Szervezet

Jónás Klára	1968	MKE
Jármai Ervin	1972	OMBKE
Vándor József	1980	MAE
Babóczkyné dr. Kampós Klára	1981	MKE

Vági István	1983	KTE
Dr. Mózes Gyula	1984	MIE
Knoll János	1986	BJMT
Szilvássy Zoltánné dr.	1988	ELFT
Dr. Kaliczka László	1990	MHT

Zala megyei Szervezet

Király Lajos	1976	ÉTE
Trombitás István	1978	OMBKE
Gergye László	1981	MAE
Nagy Miklós	1983	MAE
Dénes János	1985	ÉTE
Andor József	1986	OEE
Basa Ferenc	1988	TMTE
Gombos Vilmos	1990	SZVT

Tartalomjegyzék

Üdvözlő az olvasónak	5
Útravaló – Bevezető helyett	4
I. Műszaki-Természettudományi Egyesületek és társulatok a kezdetektől a II. világháborúig	7
1. Egyesületi és társulati élet 1848–1918 között	7
2. Műszaki-természettudományi Egyesületek és a Mérnöki Kamara a két világháború között	29
II. A Magyar Mérnökök és Technikusok Szabad Szakszervezete (1944–1948)	43
III. A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségének (MTESZ) megalakulása (1948. június 29.)	53
IV. A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége 1950–1968 között	65
V. A gazdasági reformtól a rendszerváltó évekig (1968–1990)	87
VI. Esélyek és lehetőségek az ezredfordulón (1990–1998)	105
VII. Függelék	113

